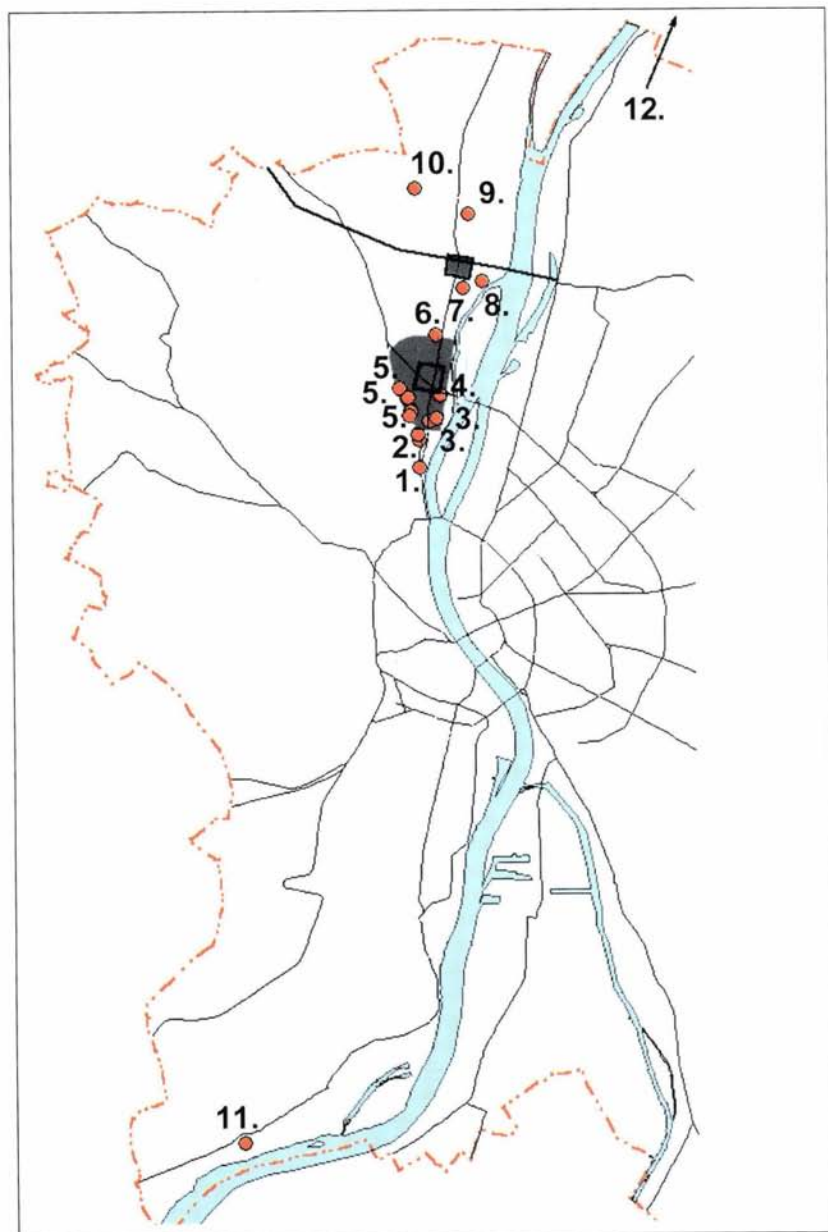

AQUINCUM

*A BTM Aquincumi Múzeumának ásásai
és leletmentései 2000-ben*

*Excavations and rescue work at the
Aquincum Museum in 2000*

AQUINCUM

A BTM Aquincumi Múzeumának ásatásai
és leletmentései 2000-ben

Excavations and rescue work at the
Aquincum Museum in 2000

Budapest, 2001

Szerkesztő:

Zsidi Paula

Feladatás:

Simán Katalin,
Alice M. Choyke

Rajz:

Málik Éva, Hable Tibor

Fotó:

Komjáthy Péter, Marcsek Áron

Geodézia:

Busi György, Kovács Tibor

Technikai szerkesztő:

Kolozsvári Krisztián

Edited by:

Paula Zsidi

Translation by:

Katalin Simán,
Alice M. Choyke

Drawings by:

Éva Málik, Tibor Hable

Photo:

Péter Komjáthy, Áron Marcsek

Geodesy by:

György Busi, Tibor Kovács

Technical assistance:

Krisztián Kolozsvári

Külső borítón:

Feltárás összképe a volt Óbudai
Gázgyár területén

Belső borítón elöl:

Az Aquincumi Múzeum nagyobb
ásatásai a 2000. évben

Belső borítón hátul:

Az Aquincumi Múzeum kisebb
leletmentései és szondázó jellegű
feltárásai a 2000. évben

Front cover:

General view of the excavation in
area of the former Óbudai Gázgyár

Inside front cover:

Excavations of the Aquincum
Museum in 2000

Inside back cover:

Test Excavations and small-scale
rescue operations of the Aquin-
cum Museum in 2000

Budapesti Történeti Múzeum, 2001.
Felelős kiadó: Dr. Bodó Sándor főigazgató

Budapest Historical Museum, 2001.
Editor-in-chief: Dr. Sándor Bodó, Director

A BTM Aquincumi Múzeumának ásatásai
és leletmentései 2000-ben

Excavations and rescue work at the
Aquincum Museum in 2000

Budapesti Történeti Múzeum
Aquincumi Múzeum
Budapest

Aquincumi füzetek
7. szám

ISSN 4 1219 9419
ISSN 4 1219 9427

TARTALOM

Bevezető a 2000. évi régészeti feltárásokhoz8
(Zsidi Paula)

1. Korarómai település és partvédelem maradványai Budaújlak déli részén14
(R. Facsády Annamária – Kárpáti Zoltán)
2. Újabb sírok az aquincumi katonaváros nyugati temetőjéből21
(Hable Tibor – Márton András)
3. Kutatások az aquincumi katonaváros déli részén.....38
(Madarassy Orsolya)
4. Feltárás az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában III. ..44
(R. Facsády Annamária)
5. Újabb régészeti feltárások az aquincumi katonaváros nyugati szélén52
(Madarassy Orsolya)
6. Településszerkezet kutatása az aquincumi katonavárostól északra59
(Zsidi Paula)
7. Kutatások az aquincumi polgárváros déli előterében II.68
(Zsidi Paula)
8. Kutatások az aquincumi polgárvárostól keletre lévő területen76
(Zsidi Paula)

CONTENTS

Introduction to the Archaeological Excavations in 2000
(Paula Zsidi)

1. Early Roman settlement and remains of bank defence in the southern part of Budaújlak14
(Annamária R. Facsády – Zoltán Kárpáti)
2. New graves from the western cemetery of the Aquincum Military Town21
(Tibor Hable – András Márton)
3. Research in the southern part of the Aquincum Military Town ..38
(Orsolya Madarassy)
4. Excavation in the southeastern region of the Aquincum Military Town III.44
(Annamária R. Facsády)
5. Recent excavations at the western edge of the Aquincum Military Town52
(Orsolya Madarassy)
6. Research into the settlement structure north of the Aquincum Military Town59
(Paula Zsidi)
7. Research in the southern foreground of the Aquincum Civil Town II.68
(Paula Zsidi)
8. Research in the territory east of the Aquincum Civil Town76
(Paula Zsidi)

<p>Korabronzkori sírok Aquincum körzetében85
(<i>Endrődi Anna</i>)</p> <p>9. Kutatás a Római strandfürdő területén89
(<i>Láng Orsolya</i>)</p> <p>10. Szondázó jellegű feltárások a Budapest, III. ker. Pusztakúti út mentén96
(<i>Lassányi Gábor - Szilas Gábor</i>)</p> <p>11. Nagytétény-CAMPONA103
(<i>Kocsis László</i>)</p> <p>12. Őskori telepek és sírok feltárása Dunakeszi határában115
(<i>Horváth László András - Szilas Gábor - Endrődi Anna - Horváth M. Attila</i>)</p>
<p><i>Az Aquincumi Múzeum kisebb leletmentései és szondázó jellegű feltárásai a 2000. évben</i></p> <p>13. Budapest, XI. ker., Egér út-Péterhegyi út sarka129
(<i>Szilas Gábor - Beszédes József</i>)</p> <p>14. Budapest, V. ker., Roosevelt tér130
(<i>Szirmai Krisztina</i>)</p> <p>15. Budapest, II. ker., Kacska utca 7.131
(<i>H. Kérdő Katalin - Végh András</i>)</p> <p>16. Budapest, II. ker., Tölgyfa utca 3. - Henger utca 2.133
(<i>H. Kérdő Katalin - Kovács Eszter - Szilas Gábor</i>)</p> | <p>Early Bronze Age graves in the environs of Aquincum85
(<i>Anna Endrődi</i>)</p> <p>9. Research in the area of the Római open-air bath89
(<i>Orsolya Láng</i>)</p> <p>10. Test excavations along Budapest III, Pusztakúti Road96
(<i>Gábor Lassányi - Gábor Szilas</i>)</p> <p>11. Nagytétény-CAMPONA103
(<i>László Kocsis</i>)</p> <p>12. Excavation of prehistoric settlements and graves in Dunakeszi115
(<i>László András Horváth - Gábor Szilas - Anna Endrődi - Attila M. Horváth</i>)</p>
<p><i>Test Excavations and Small-scale Rescue Operations of the Aquincum Museum in 2000</i></p> <p>13. Budapest XI., corner of Egér street and Péterhegyi street129
(<i>Gábor Szilas - József Beszédes</i>)</p> <p>14. Budapest V, Roosevelt Square130
(<i>Krisztina Szirmai</i>)</p> <p>15. Budapest II, 7 Kacska Street ..130
(<i>Katalin H. Kérdő - András Végh</i>)</p> <p>16. Budapest II, 3 Tölgyfa Street - 2 Henger Street132
(<i>Katalin H. Kérdő - Eszter Kovács - Gábor Szilas</i>)</p> |
|--|---|

<p>17. Budapest II. ker., Ürömi út 45. – Szépvölgyi út 32.136
(<i>R. Facsády Annamária</i>)</p> <p>18. Budapest, III. ker., Kórház utca – Szentendrei út sarok137
(<i>Szirmai Krisztina</i>)</p> <p>19. Budapest, III. ker., Kórház utca 7-9.139
(<i>Szirmai Krisztina</i>)</p> <p>20. Budapest, III. ker., Hajógyársziget141
(<i>Németh Margit</i>)</p> <p>21. Budapest, III. ker., Bécsi út 178.142
(<i>R. Facsády Annamária</i>)</p> <p>22. Budapest, III. ker., Szőlőkert köz 7.143
(<i>Zsidi Paula</i>)</p> <p>23. Budapest, III. ker. Zsófia utca 7.144
(<i>Láng Orsolya</i>)</p> | <p>17. Budapest II, 45 Ürömi Street – II, 32 Szépvölgyi Road136
(<i>Annamária R. Facsády</i>)</p> <p>18. Budapest III, corner of Kórház Street and Szentendrei Road ..137
(<i>Krisztina Szirmai</i>)</p> <p>19. Budapest III, 7-9 Kórház Street.....140
(<i>Krisztina Szirmai</i>)</p> <p>20. Budapest III, Hajógyársziget141
(<i>Margit Németh</i>)</p> <p>21. Budapest III, 178 Bécsi Road142
(<i>Annamária R. Facsády</i>)</p> <p>22. Budapest III, 7 Szőlőkert Lane143
(<i>Paula Zsidi</i>)</p> <p>23. Budapest III, 7 Zsófia Street144
(<i>Orsolya Láng</i>)</p> |
|--|--|

A 2000. évi feltárások közreműködői147

Participants in the Excavations in 2000147

A 2000. évi feltárások megbízói és támogatói151

Employers and Patrons of the Excavations in 2000151

Az Aquincumi Múzeum munkatársainak 2000-ben megjelent publikációi153

Publications by the Staff of the Aquincum Museum in 2000153

Bevezető a 2000. évi régészeti feltárásokhoz

A főváros területén folyó beruházások továbbra is szükségessé tették, a korábbi években már állandósult, feszített ütemű régészeti feltárások végzését. A néhány, több évre áthúzódó, a városi körülményekhez képest csaknem „zöldmezős” beruházásként értékelhető ásatás mellett (például Graphisoft – III. ker., Záhony utca 7., illetve Baumax – III. ker., Filatori gát) megnövekedett az úgynevezett foghíjbeépítésekhez kapcsolódó feltárások száma. Ez a fajta, az igazi városi régészet körébe sorolható munka elsősorban az aquincumi katonaváros területének kutatására jellemző. Itt a modern építési technikákkal történő beépítések rohamosan emelkedő száma azonban mind nagyobb felületen fenyegeti pusztulással a régészeti örökséget. Ezért az emlékek bolygatatlan megőrzése érdekében egyre inkább arra törekszünk, hogy – akár a feltárások vertikális kiterjedésének korlátozásával is – a modern épületek pince-szintje, a lehetőségek szerint, a beruházóval egyeztetve, a római kori szintekhez igazodjék. Így, bár a terület antik beépítettségéről az alapvető információkat megszerezzük, mégis „rezerváljuk” reményeink

Introduction to the Archaeological Excavations in 2000

Development work in the capital continued to necessitate the conducting of archaeological excavations with tight deadlines, a practice that has standardised over the previous years. Beside the few excavations extending into several seasons, which can be considered real “field” investments within municipal circumstances (e.g. Graphisoft – III, 7 Záhony Street, and Baumax – District III, Filatorigát), there is a growing demand for rescue excavations in open lots between standing buildings. This kind of work, which is true urban archaeology, is mainly characteristic of research work in the territory of the Aquincum Military Town. Here, the sharply increasing number of constructions using the latest technology available threatens larger and larger surfaces with the annihilation of the archaeological heritage. Thus, to preserve the remains without disturbance, we are increasingly striving, even with the limitations of the vertical extent of the excavations, to persuade the investors that the cellar level of the modern buildings should be adjusted to the Roman levels. So, beside recovering basic information about the settlements from the

szerint a jövő kutatása számára a le-
lőhelyet.

A 2000. évi kutatások másik jellemzője volt a jelentős mennyiségű próbaásatás, elsősorban régészeti érdekltségű területeken. A sok szondázás és régészeti megfigyelés azoknak az eljárásoknak az eredménye, amelyeket a kerületek, az egyes kerületrészek keretszabályozási terveiben előírtak alapján hajtottak végre. A számos régészeti érdekltségű terület vizsgálata során több új lelőhely és új topográfiai adat vált ismertté. Ez az eredmény azért is kiemelkedő jelentőségű, mert több telek régészeti védeltségi eljárása évek óta húzódik, s ezeknek a telkeknek az esetében a keretszabályozási tervben előírtak jelentik szinte az egyedüli védelmet.

Az idei kutatások eredményeképpen az aquincumi topográfia újabb apró részletei váltak ismertté, valamint a feltárt csaknem félezer sír mellékletei számos ép tárggyal, régészeti forrásanyaggal gyarapították gyűjteményünket. Kiemelkedő jelentőségű a római várostól délre lévő Dunapart közelében (Zsigmond tér) végzett kutatás, amely az egykori partépítés nyomait is felszínre hozta. Az új adatok is illeszkednek abba a geomorfológiai kutatási programba, amelyet már évek óta, a régészeti feltárásokhoz kap-

Roman period, we can hopefully conserve the site for future research.

The other characteristic of the excavations in 2000 was the large number of test excavations, especially in areas of archaeological significance. The many test excavations and archaeological observations are the results of the measures taken on the basis of the general regulation plans of district sections and districts. Several new archaeological sites and topographical data have emerged as the result of research into many areas of archaeological importance. The greatest value of these results comes from the circumstance that registering archaeological protection on many lots takes years and the specifications in the general regulation plans are the only means to protect these lots.

Archaeological excavations this last year yielded many new tiny details concerning Aquincum topography while the grave-goods from the nearly 500 graves we unearthed, have enriched our collections with numerous complete objects and archaeological source material. The research carried out south of the Roman Military Town near the Danube bank (Zsigmond Square) is of pre-eminent importance. Among other things, traces of the former embankment were discovered. The new data fits into the geomorpho-

csolódóan az MTA Földrajztudományi Intézetével, Schweitzer Ferencel végeznek a múzeum régészei. Az eddig összegyűlt adatok hamarosan elegendőek lesznek a római kori földrajzi környezet elvi rekonstrukciójának megrajzolásához.

A 2000. évben végzett régészeti kutatások (megfigyelés, szondázó jellegű kutatás, megelőző feltárás) az aquincumi topográfia alábbi pontjain folytak:

– **Aquincumi legiotábor területe**

III. Kórház utca – Szentendrei út
(*Szirmai Krisztina*)

III. Kórház utca 7-9. sz. előtt (*Szirmai Krisztina, Beszédes József*)

– **Aquincumi katonaváros területe**

III. Dugovics Titusz tér 13-17.
(*Facsády Annamária*)

III. Lajos u. 118-120. (*Madarassy Orsolya*)

III. Pacsirtamező u. 19. (*Madarassy Orsolya*)

III. Kiscelli u. 74. (*Madarassy Orsolya*)

III. San Marco u. 32. (*Madarassy Orsolya*)

III. Selmeci u. 32. (*Madarassy Orsolya*)

III. Selmeci u. 34. (*Madarassy Orsolya*)

III. Vályog u. 6. (*Madarassy Orsolya*)

III. Zápor u. 18. (*Madarassy Orsolya*)

III. Bécsi út 123. (*Madarassy Orsolya*)

logical study, which has been carried out for years by Ferenc Schweitzer from the Geographical Institute of the HAS together with the archaeologists of the museum, in parallel with the archaeological excavations. The accumulated data will soon be sufficient to draw the first reconstruction of the environment in the Roman period.

Archaeological research in 2000 (observations, test excavations, excavations preceding development work) were conducted at the following points in the topography of Aquincum:

– **Area of the Aquincum Legionary fortress**

III, Kórház Street – Szentendrei Road (*Krisztina Szirmai*)

III, in front of lot 7-9 Kórház Street
(*Krisztina Szirmai, József Beszédes*)

– **Area of the Aquincum Military Town**

III, 13-17 Dugovics Titusz Square
(*Annamária Facsády*)

III, 118-120 Lajos Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 19 Pacsirtamező Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 74 Kiscelli Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 32 San Marco Street (*Orsolya Madarassy*)

III. Bécsi út 165. (*Madarassy Orsolya*)

III. Bécsi út 173. (*Madarassy Orsolya*)

III. Bécsi út 178. (*Facsády Annamária, Lassányi Gábor*)

III. Hunor u. 54. (*Madarassy Orsolya*)

III. Hajógyári sziget (*Németh Margit*)

– Az aquincumi katonai terület déli része

II. Árpád fejedelem útja 26-28 – Zsigmond tér 5-7. (*Facsády Annamária*)

II. Ürömi út 45. (*Facsády Annamária*)

II. Szépvölgyi út 32. (*Facsády Annamária*)

III. ker. Bécsi út 62. (*Hable Tibor*)

III. ker. Bécsi út 80. (*Hable Tibor*)

– Az aquincumi katonaváros és polgárváros közötti terület

III. Filatori gát (*Zsidi Paula, Bugán Adél*)

– Az aquincumi polgárváros és körzete

III. Szentendrei út 101-115. (*Zsidi Paula, Bugán Adél*)

III. Záhony utca 7. (*Zsidi Paula*)

III. Zsófia utca 7. (*Zsidi Paula, Láng Orsolya*)

III. Rozgonyi Piroska utca, Római Strand (*Zsidi Paula, Láng Orsolya*)

III, 32 Selmeci Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 34 Selmeci Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 6 Vályog Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 18 Zápor Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 123 Bécsi Road (*Orsolya Madarassy*)

III, 165 Bécsi Road (*Orsolya Madarassy*)

III, 173 Bécsi Road (*Orsolya Madarassy*)

III, 178 Bécsi Road (*Annamária Facsády, Gábor Lassányi*)

III, 54 Hunor Street (*Orsolya Madarassy*)

III, Hajógyári Island (*Margit Németh*)

– Southern part of the Aquincum military territory

II, 26-28 Árpád fejedelem road – 5-7 Zsigmond Square (*Annamária Facsády*)

II, 45 Ürömi Road (*Annamária Facsády*)

II, 32 Szépvölgyi Road (*Annamária Facsády*)

III, 62 Bécsi Road (*Tibor Hable*)

III, 80 Bécsi Road (*Tibor Hable*)

– Area between the Aquincum Military Town and Civil Town

III, Filatori gát (*Paula Zsidi, Adél Bugán*)

– Az aquincumi municipium teritóriuma

III. Pusztakúti út (*Zsidi Paula, Lassányi Gábor*)

III. Szőlőkert utca 7. (*Zsidi Paula, Bugán Adél*)

– Aquincumon kívüli, limes menti beépítettség

I. Gyorskocsi u. 6. (*Kérdő Katalin*)

II. Kacsa u. 7. (*Kérdő Katalin*)

II. Tölgyfa u. 3. – Henger u. 2. (*Kérdő Katalin*)

V. Roosevelttér (*Szirmai Krisztina*)

XXII. Egér úti TOTAL töltőállomás (*Beszédes József*)

Az Aquincumi füzetek szerkesztése változik ettől az évtől, miután a római kort megelőző időszak és az azt követő népvándorláskor új kutatási eredményei is helyet kapnak a sorozatban. A korábbi kötetek egyikében-másikában már helyt adtunk egy-egy rövid tudósításnak a római kori feltárásokhoz csatlakozóan, azonban mostantól önálló beszámolókból is megjelennek a főváros őskorára és népvándorláskori kutatására vonatkozó beszámolók. Az új szerkesztési elv inkább megfelel a korszerű, környezeti régészet kívánalmainak is, amellet, hogy a különböző korszakok általában együtt jelennek meg a lelőhelyen.

– Aquincum Civil Town and its environs

III, 101-115 Szentendrei Road (*Paula Zsidi, Adél Bugán*)

III, 7 Záhony Street (*Paula Zsidi*)

III, 7 Zsófia Street (*Paula Zsidi, Orsolya Láng*)

III, Rozgonyi Piroska Street, Római Strand (*Paula Zsidi, Orsolya Láng*)

– Territory of the Aquincum municipium

III, Pusztakúti Road (*Paula Zsidi, Gábor Lassányi*)

III, 7 Szőlőkert Street (*Paula Zsidi, Adél Bugán*)

– Settlement outside Aquincum, along the limes

I, 6 Gyorskocsi Street (*Katalin Kérdő*)

II, 7 Kacsa Street (*Katalin Kérdő*)

II, 3 Tölgyfa Street – 2. Henger Street (*Katalin Kérdő*)

V, Roosevelttér (*Krisztina Szirmai*)

XXII, Egér Road, TOTAL petrol station (*József Beszédes*)

The concept of Aquincumi füzetek will change from this year, since the results from research into the times preceding the Roman period and the Migration period following it will also be published in the series. In some of the former volumes we had already included some short reports

Végül a 2000. év legjelentősebb eredményét szükséges említenem, ami bár nem érinti közvetlenül a régészeti feltárásokat, azonban mindenképpen összefügg a feltárások nyomán gyarapodó gyűjteményi anyag raktározásával, a múzeumi infrastruktúra, a munkakörülmények javulásával. A Károlyi Palotából kikerült őskori, római kori és népvándorlás kori gyűjtemény, valamint a dokumentációs gyűjtemények új, korszerű múzeumépületbe kerültek. Az Aquincumi Múzeum területén, a polgárváros helyreállított, összefüggő romkertjének közelében felépített háromszintes raktár átadása az 1894-ben létesített múzeum eddigi történetének egyik legfontosabb állomását jelenti.

Zsidi Paula

on prehistoric material amended to reports on excavations at chiefly Roman period sites. From now on, however, reports on the prehistory and Migration Period research in the capital will be published in independent articles. The new editorial concept fits the demands of the modern environmental approach of archaeology better, especially since, in most cases, finds of various periods appear together at these sites.

Finally, I must mention the most important accomplishment of the year 2000, which does not directly involve archaeological excavation, but is certainly relevant to the deposition of the growing collection material, and the development of the museum's infrastructure and working conditions. The prehistoric, Roman and Migration period collections and also the documentation collections, formerly held in the Károlyi Palace in central downtown Budapest, were rehoused in a modern, new building. The inauguration of the three-storey depot building established near the reconstructed, contiguous ruin garden of the Civil Town within the territory of the Aquincum Museum marks the most important stage in the development at the museum since its foundation in 1894.

Paula Zsidi

Korarámai település és partvédelem maradványai Budaújlak déli részén

(Budapest, III. ker., Árpád fejedelem útja 26-28. – Zsigmond tér 5-7., Hrsz.: 14581)

Budaújlak déli részén az utóbbi években jelentős mértékben megsokszorozódott az építkezések száma. A beruházásoknak köszönhetően a Lajos utca mentén is több telken végezhattünk feltárásokat, ennek következtében egyre pontosabb ismeretekkel rendelkezünk egy szűkebb terület topográfiájáról, követni tudjuk településszerkezetének változásait az évszázadok folyamán. (Összefoglalóan a környéken végzett feltárásokról: FACSÁDY 1996, FACSÁDY 1998, FACSÁDY 1999)

Az idei évben a Lajos utca-Árpád fejedelem útja közötti beépítetlen területen, a korabeli Duna part közvetlen közelében, ugyancsak egy építkezést megelőzően kerülhetett sor kutatásra. A lakásokat és irodákat is magába foglaló épület alá több emeletnyi mélygarázst terveztek, így a telek teljes terjedelmében minden régészeti és geológiai maradvány gyors pusztulásra volt ítélve. A feltárás munkáját, a kultúrréteg várható mélységeinek ismereté-

Early Roman settlement and remains of bank defence in the southern part of Budaújlak

(Budapest III, 26-28 Árpád fejedelem Road – 5-7 Zsigmond Square, Lot reg. no.: 14581)

The number of construction works have significantly increased in the southern part of Budaújlak over the last few years. Owing to these investments, we have been able to conduct excavations in several lots along Lajos Street. In consequence, we have acquired more exact information concerning the cultural topography of the area. We are also able to follow changes in the settlement structure throughout past centuries. (Summaries on the excavations in the area: FACSÁDY 1996, FACSÁDY 1998, FACSÁDY 1999)

This year, the empty lot between Lajos Street and Árpád fejedelem Road could be excavated prior to construction, an area that is located in the close vicinity of the former Danube bank. A deep parking lot with several levels was planned under the building of flats and offices, so all the archaeological and geological remains were doomed to certain destruction. The excavations could be started only on January 10,

ben, biztonságtechnikai okokból csak a résfalazás elkészülte után tudtuk megkezdeni, 2000. január 10-én. A megfigyelések teljességét csökkentette, hogy a résfalazás technológiája miatt a felső, újkori – és talán késő középkori – rétegek erősen sérültek, helyenként teljes mértékben elpusztultak. A téli feltárást a beruházó által biztosított körülmények – hőlégbefúvással melegített, villanyvilágítással felszerelt nagyméretű sátrak felállítása – tették lehetővé és hatékonyvá. A körülbelül 3000 négyzetméter nagyságú terület feltáráására 4 hónap állt rendelkezésünkre, így átlagosan 50-60 emberrel kellett dolgoznunk. Célünk a településszerkezeti változások megfigyelése mellett egy minél teljesebb geológiai, geomorfológiai metszet készítése volt, tekintve, hogy a modern város beépítettsége egyelőre hasonló megfigyelésre nem ad több lehetőséget. Munkánkat a reményeink szerint sűrűbben lakott nyugati oldalon kezdve haladtunk a hajdani Duna part felé. A felületi bontások mellett a teljes lelőhelyen keresztül észak-déli és kelet-nyugati irányban is készítettünk több metszetet.

Megfigyeléseink szerint területünk egyrészt erősen lejtett kelet felé, másrészt felszíne a Duna medrével párhuzamosan enyhén tagolt,

2000 since we had to wait for the construction of a retaining wall for the sake of security. The complexity of observations was diminished by the fact that due to the construction technology of the retaining wall, the upper layers from the Modern Period and maybe also the Late Middle Ages were destroyed or badly disturbed. The winter excavations were enabled and facilitated by conditions provided by the investor: large tents supplied with hot-air heating and electric light. We had four months to unearth a surface of about 3000 square metres, so we had to employ 50-60 laborers and workers on average. The aim was, in addition to making observations on the settlement structure, to prepare the most complete geological and geomorphological section possible, since the densely built-in city has not yet offered another such situation. We started work in the western part of the area where the densest population was expected, and carried on towards the one-time Danube bank. Beside clearing the surface, several sections were made across the whole surface in north – south and east – west directions.

It could be observed that the area steeply sloped towards the east while the surface, which was some-

észak-déli lejtésű volt. Lelőhelyünk a Duna jobb parti mederszakaszában, az alsó és a felső ártér peremén helyezkedik el. A keleti, Duna felőli oldalon vastag, üledékes, sok szerves anyagot tartalmazó réteget bontottunk ki. A leelőhely nyugati oldalán a rétegek erőteljes eróziós tevékenység nyomait mutatták. A Duna árterületében, a feltárt településnyomok közvetlen közelében időszakos hévizes feltörések nyomait dokumentáltuk, jelentős mennyiségben.

A legkorábbi település nyomait a felső ártér peremén tártuk fel. Ebből a korszakból a partvonallal párhuzamosan, 5 darab kemencés verem-épület és több gödörobjektum maradt ránk. Az épületek egymáshoz közel, csaknem azonos tájolásban helyezkedtek el, szuperpozíció nélkül. 4x3, 4x4 méter alapterületűek, sarkuk lekerekített, pontos építészeti szerkezetet nem lehetett megfigyelni. Az épületek mélysége változó volt a korabeli felszín változatosága miatt, az egészen sekélytől az egy métert is meghaladóig. A kemencéket általában az épület északi oldalába vágták bele, egy-egy ház esetében pedig a nyugati oldalon, illetve a délkeleti sarokban tártunk fel egyet-egyét. A legnagyobb, 6x5 méter alapterületű épület északi oldalán, egymás mellett párhuzamosan kiképzett, azonos tűzterű, a töb-

what segmented parallel to the bed of the Danube, also sloped from the north to the south. The site is situated on the right side of the bed of the Danube at the edge of the lower and the upper floodplains. A thick deposit, rich in organic materials, was unearthed on the eastern side facing the Danube. On the western side of the site, the stratigraphic sequence displayed traces of heavy erosional activity. Many signs of intermittent hot water spring activity could be documented in the floodplain of the Danube close to the unearthed settlement traces.

Traces of the earliest settlement were unearthed at the edge of the upper floodplain. From this period came five pit houses with ovens and several pit features lying parallel to the bank. The buildings stood close to each other with approximately the same orientation, without overlapping. The floor surfaces measured 4 x 3 and 4 x 4 m with rounded corners. The exact construction structure could not be observed. The depth of the buildings varied due to the different levels of the contemporary ground, some were very shallow while others surpassed one meter in depth. The ovens were usually cut into the northern side of the dwellings although in one case it was found

bi házban lévő egyes kemencékkel megegyező méretű, három tagból álló kemencebokor állt. Ugyanennek az épületnek a délkeleti sarkában még két külön álló, kisebb tűzhelyet bontottunk ki. Az épület rekonstrukciója bizonytalan, elhelyezkedése és a tűzhelyek mennyisége alapján műhelyre gondolhatunk. A település a kevés leletanyag alapján az 1. századra tehető. Egyes objektumok esetében a fokozatos feltöltődés figyelhető meg, az épületek többsége azonban faszenes, leletet tartalmazó réteggel lett betöltve. (1. kép, 2. kép)

Ebben az időben a terület funkciója megváltozik, a parti településrészt felhagyják, s a felső ártér peremén és a partoldalban két párhuzamos árkot alakítanak ki. Később az árkok mellé falakat emelnek, melyek 50-60 centiméter vastagságúak s csak szárazon rakott alapozásuk

on the western side of the house and in another in the southeastern corner. A cluster of three ovens was found on the northern side of the largest, 6 x 5 m house. They stood side by side, with parallel, identically built firing spaces, and were the same size as the single ovens in the remainder of the houses. Two more, independent small ovens were unearthed in the southeastern corner of the same building. The reconstruction of the building is uncertain although the position and the quantity of the ovens imply a workshop. Based on the few finds, the settlement can be dated from the AD 1st century. Some of the features seem to have been gradually filled in, although most of the buildings were filled in with a layer containing charcoal and finds. (Figs. 1., 2.)

At that time, the function of the region changed. The settlement

1. kép: Nerva érem elő és hátlapja / Fig. 1.: Obverse and reverse of a Nerva coin

legalja került elő. (3. kép, 4. kép) A felső, nyugatabbra lévő fal átvágja a település betemetett, felhagyott épületeit. A feltárt terület teljes hosszában tudtuk észak-déli irányban megfigyelni a falrendszert, elfordulás vagy hozzáépítés nélkül. Vastagságuk alapján nem lehettek gátfalak, terasz kiképzésének pedig egyéb nyoma nem volt.

A következő korszakban a falrendszert elplanírozták, mely így masszív partvonalat képezett. A Duna felőli oldalon a folyamatosan vízjárta részen kisebb öblök keletkeztek, melyben hordalékként idekerült és megüledett faágak, szőlővenyigék mellett római kori leletek (szárnyas fibula, csengettyű, ép mécses), (5. kép) valamint kikészített, összevarrt bőrlapok kerültek elő. A leletek mennyisége a hőforrások közelében nagyobb. A part menti hőforrások igen aktívak lehetnek, az elszórt leletek alapján használták is azokat, a part mellett folyamatos településnek a római kor későbbi századaiban azonban nincs nyoma. A lelőhely talajviszonyai megváltoztak, valószínűleg az erózió következtében barna erdei talaj halmozódott fel a terület nyugati, magasabban fekvő részén. Ebből a rétegből jelentős mennyiségű későrómai érem került elő, településnyomok nélkül.

2. kép: Ép kerámia korsó az egyik ház bontásából

Fig. 2.: Entire clay jug from the clearing of one of the houses

zone on the bank was abandoned and two parallel trenches were dug along the side of the bank and at the edge of the upper floodplain. Later, 50-60 cm thick walls were raised along the trenches, of which only the very bottoms of their dry wall foundations have survived. (Figs. 3., 4.) The upper wall in the west intersected the buried, abandoned houses of the settlement. The wall structure could be observed through the whole length of the unearthed area. It did not turn and nothing joined it. These features are not thick enough to be dams and no other trace of

3. kép: Nyugati védőfal maradványa
 Fig. 3.: Remains of the western fortification wall

4. kép: A keletebbre lévő védőfal maradványa
 Fig. 4.: Remains of the fortification wall farther to the east

A hőforrásokat a későbbi korokban is kihasználták, erre utal egy hordóbéléses és egy kráter kiszélesítésével létrejött kút a feltárási terület északnyugati részében. Az újkorban a terület nyugati részén mészégető kemencék álltak, melyeknek csak az aljrésze maradt ránk. A Du-

embankment could be found.

In the next period, the wall system was levelled, creating a thick bank edge. Coves were created on the Danube bank where there was constant water flow. Here, the deposit contained washed in and settled tree branches, grape vines, finds from the Roman period (a winged fibula, a small bell, an entire lamp; Fig. 5.) and also tanned leather sheets sewn together. The number of the finds is higher close to the hot water springs. The hot water springs along the bank must have been very active and the scattered finds suggest that they were used, although

there are no traces of a continuous settlement in the later centuries of the Roman period. The soil conditions at the site changed: brown forest soil accumulated in the western, higher parts of the area probably as the result of erosion. A large number of late Roman coins were

na ebben a korban kelettebbre húzódtott, korábbi vízjárta öblében fák álltak.

R. Facsády Annamária
– Kárpáti Zoltán

Irodalom/References:

FACSÁDY 1996 – R. FACSÁDY A.: Kutatások az aquincumi katonai territorium déli részén: Budaújlak a római korban (Research on the southern part of the Aquincum military territorium: Budaújlak in the Roman Period) Aquincumi füzetek 2 Budapest (1996) 14-21.

FACSÁDY 1997 – R. FACSÁDY A.: Ipari emlékek az aquincumi katonaváros délnyugati részén (Industrial monuments in the southwestern section of the Military town) Aquincumi füzetek 3 Budapest (1997) 14-17.

FACSÁDY 1999 – R. FACSÁDY A.: Újabb temetőrészlet feltárása Budaújlak déli részén, (New excavations at the cemetery in the southern section of Budaújlak) Aquincumi füzetek 5 Budapest (1999) 20-25.

5. kép: Leletek a volt Duna mederből
Fig. 5.: Finds from the former bed of the Danube

recovered from this layer although there are no signs of a settlement.

The hot water springs were used in later periods as well. A well with a barrel filling built into a widened crater was found in the northwestern part of the excavation area. In the modern period, lime kilns stood in the western part of the area, the foundations of which were uncovered. At that time, the Danube shifted to the east so that trees stood in the former cove.

Annamária R. Facsády –
Zoltán Kárpáti

Újabb sírok az aquincumi katonaváros nyugati temetőjéből

(Budapest, III. ker., Bécsi út 62. és Bécsi út 80., Hrsz.: 14741, 14732/1)

(In memoriam Juhász István)

A katonavárosi amfiteátrumtól dél-nyugatra két telek megelőző feltárására került sor a 2000. esztendőben. Mindkét esetben a beruházók költségén ásathattunk, a beépítési szándéknak megfelelően teljes területen (650, illetve 600 négyzetméter). Egyfelől rutinfeladatként állt előttünk a Kis-Kecske hegy keleti lejtőjének átvizsgálása, tudva, hogy a korábban kutatott „nadrágszjiparcellák” (Bécsi út 48., 50., 52.) közel azonos mértékű újkori beépítettségével és a korábbi jól ismert terepadottságokkal kell számolnunk, ugyanakkor e nagy római temetőn belül olyan egymáshoz közeli szakaszokat ismertünk meg, ahol eltérő a temetkezések időrendje (például a legkorábbi sírok megjelenése) és a két területen alkalmazott temetkezési módok (rítusok) aránya.

Bécsi út 62. (1. kép): A domboldal ősfelszíne itt is többszörösen tagolt, erős keleti lejtő, mely a római korra a második terasz széléig feltöltő-

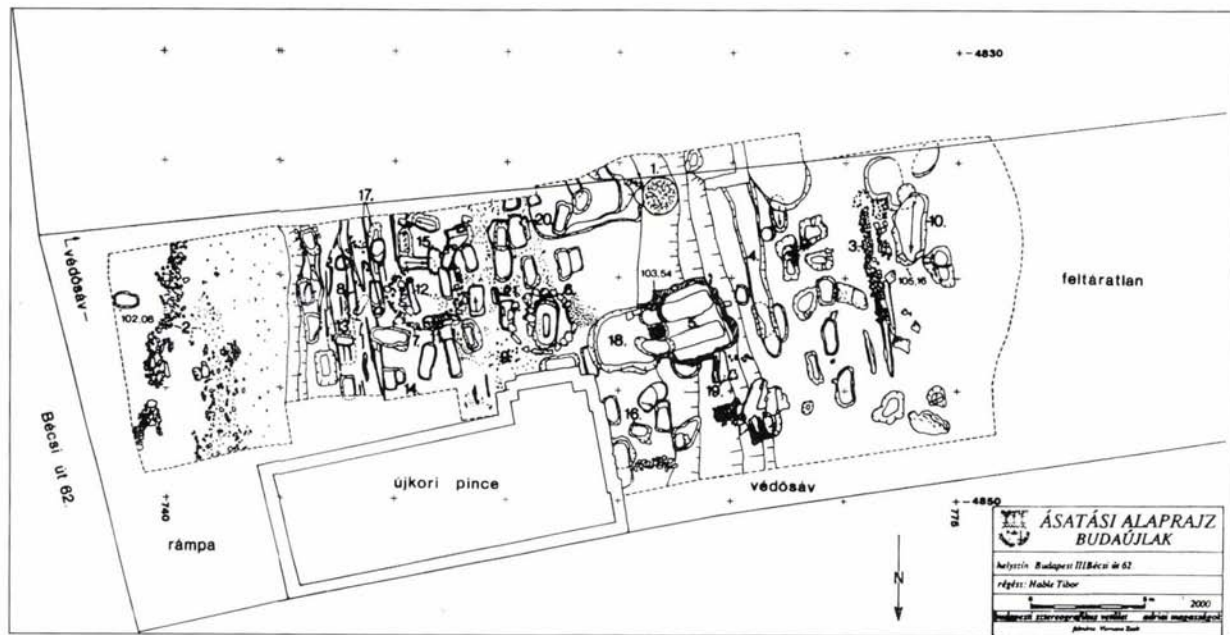
New graves from the western cemetery of the Aquincum Military Town

(Budapest III, 62 Bécsi Road and 80 Bécsi Road, Lot reg. no.: 14741, 14732/1)

(In memoriam István Juhász)

The excavations at these two lots were conducted preceding construction works southwest of the amphitheater of the Military Town. In both cases, the investors financed excavations, covering the whole territory designated for construction work (650 and 600 square metres respectively). The research on the eastern slope of the Kis-Kecske hill was a routine task since the excavations on the long and narrow lots (48, 50 and 52 Bécsi Road), where similar modern buildings had been encountered and with well known topographical traits, already indicated what could be expected here. At the same time, sections of the large Roman cemetery located close by could be unearthed. This cemetery contained graves from various chronological phases (e.g. from the appearance of the earliest graves) and contained graves with burial rites in various proportions.

62 Bécsi Road (Fig.1.): The eastwardly steeply sloping ancient sur-

1. kép: Ásatási összesítő alaprajz, Budapest, III. ker., Bécsi út 62.

Fig. 1.: Ground plan of the excavations, Budapest III, 62 Bécsi Road

dött. 1995-ben, a Bécsi út 60. alatt hat, az 1-2. századra keltezhető, római „kenyérsütő” kemence került elő a harmadik terasz szélén, melyekhez csatlakozik a már általunk kibontott, kerek alprajzú tűzhely. (1. kép: 1) Akkor csak a temető legzsúfoltabb, középső terasz-szintre eső szakaszát és az idővel tűzhelyek közé ásott sírokat tárhatták fel. A temetőrészt 31, jobbra bolygatott szórthamvas sír alkotta, a 2. és 3. század közepe közötti időszakból. (BERTIN 1996, 40-43.) Az új felületen – rombolt sírokkal együtt – közel 70 temetkezést dokumentáltunk. A sírok kétharmada most is a középső teraszon jelent meg, a keleti zónában egyre kevesebbet találtunk. Köves, törmelékes sáv (út maradványa, esetleg falomladék?) jelezte a központi rész keleti szélét a legalsó terasz-szint feltöltésének tetején szétterülve (1. kép: 2), ettől keletre már csak egyetlen sírt találtunk. Többször megújított észak-déli irányú fal (1. kép: 3) és hasonló irányú árok (1. kép: 4) védte az alsó szinteket, a harmadik terasz szélén. Utóbbi talán azzal a mészégető kemencével (1. kép: 5 és 2. kép) készülhetett egyszerre, a római kor kései szakaszában, amelynek megásásakor már sírokat és sírköveket romboltak. Egyébként az erózió a temető magasabban

face of the hillside was segmented many times. By the Roman period, it had been filled up to the edge of the second terrace. Six Roman bakers' ovens, dated from the 1st – 2nd centuries, were unearthed at the edge of the third terrace at 60 Bécsi Road in 1995. Yet another oven with a round ground plan was unearthed this year. (Fig.1.: 1) At that time, only the most crowded section of the cemetery on the middle terrace level and the graves dug between the ovens could be unearthed. The fragment of cemetery contained 31, mostly disturbed, scattered ash cremation burials dated from between the 2nd century and the middle of the 3rd century. (Bertin 1996, 40-43) About 70 burials could be documented together with the disturbed graves on the new surface. Two thirds of the graves appeared on the middle terrace this time as well, with their numbers gradually decreasing in the eastern zone. A strip of stones and rubble (remains of a road or a wall?) indicated the eastern edge of the central part of the cemetery, scattered on top of the fill of the lowermost terrace level. (Fig.1.: 2) Only one more grave was found east of it. A several times renewed north-south oriented wall (Fig.1.: 3) and a trench running in the same direction (Fig.1.: 4) pro-

2. kép: Késő római mészégető kemence, Budapest, III. ker., Bécsi út 62., 5. számú objektum

Fig. 2.: Late Roman lime kiln, Budapest III, 62 Bécsi Road, feature no. 5

fekvő harmadát sem kímélte, ahol a sírfoltok jóval elmosódottabban jelentek meg. Hatására a mélyebben fekvő járószinteken (1. kép: 9) ugyanannyi szórvány érem került elő, mint ahány pontosan azonosíthatóan, sírból. Bár a harmadik teraszon egyre kevesebb volt a sír, még a támfalon kívül is került elő néhány. (1. kép: 10) A faltól körülbelül 30-40 méterre nyugatra, egy 1997-ben elvégzett rövid leletmentés során (Kecske utca 7.) csupán egyetlen csontvázat találtunk 150 négyzetméteres felületen! (HABLE 1998, 132-134.) Úgy tűnik, hogy az egyre meredekebb domboldal már nem volt kedvelt temetkezési hely, még a temető zsúfoltsága ellenére sem. (H.T.)

tected the lower levels at the edge of the third terrace. The trench seems to have been established in a late phase of the Roman period, at the same time as the lime kiln, (Fig.1.: 5 and Fig. 2.) the building of which destroyed graves and grave-stones. Otherwise, erosion was not merciful to the

higher third of the cemetery either, where the outlines of the graves were much vaguer. In consequence, just as many stray coins (16 items) were recovered from deeper floor levels (Fig. 1.: 9) as could be found in authentic positions in the graves. Although fewer and fewer graves could be found on the third terrace, some could even be unearthed outside the buttress wall. (Fig.1.: 10) About 30-40 m west of the wall, only one skeleton could be found within 150 square metres (!) during a short rescue excavation in 1997 (7 Kecske Street). (HABLE 1998, 132-134) It seems that the gradually sloping hillside was not favoured for burials despite the crowdedness of the cemetery. (T.H.)

Temetőrészletünkre főleg az úgynevezett szórthamvas rítusú temetkezés jellemző, egy sírnál helyben hamvasztották el a halottat (*bustum*). (1. kép: 6 és 3. kép) A mindössze 10 csontvázas sír többsége gyermektemetkezés volt. Uralkodó az észak-déli, vagy ahhoz közeli tájolás, ettől eltér 2-2 nyugat-keleti, illetve kelet-nyugati fektetésű halott. (TOPÁL 1993, 105.; LÁNYI 1972, 63.) Utóbbiak a temető korai periódusából valók, ami egyértelmű például egy 2. szá-

3. kép: Helyben hamvasztott halott sírja (*bustum*), Budapest, III. ker., Bécsi út 62., 6. objektum

Fig. 3.: Grave of a locally cremated person (*bustum*), Budapest III, 62 Bécsi Road, feature no. 6

Scattered ash cremation burial is the rite most characteristic of this fragment of cemetery. In one case, the deceased was cremated at the grave site (*bustum*). (Fig.1.: 6 and Fig. 3.) Most of the 10 inhumation burials contained the skeletons of children. The dominant orientation was north-south or approximately north-south. Two graves diverge significantly from it with west-east and east-west orientations respectively. (TOPÁL 1993, 105.; LÁNYI 1972, 63.) These odd burials came from the early phase of the cemetery, which is unquestionably true as well for a child's burial dated from the 2nd century, whose grave lay under the wall of the graveyard. (Fig.1.: 11) Thus, the graves in this zone come from the 2nd century, and none was found from an earlier period. This was the time when the above mentioned graveyards were created. (Fig. 1.: 6, 7, 8) One of these graveyards was especially rich in grave goods. (Fig. 1.: 7) A fortification wall with a similarly round ground plan has been found more to the south in the cemetery running along Bécsi Road. (FACSÁDY 1999, 279) In our case, the wall, which was covered with roof tiles and flat stone slabs, enclosed two cremation burials with scattered ashes. The ashes were thrown into a

zadra keltezhető sírkert fala alá temetett gyermek esetében. (1. kép: 11) Ezen a szakaszon tehát a 2. században jelentek meg a sírok, korábban nem találtunk. Ekkor alakították ki a már említett sírkerteket (1. kép: 6, 7, 8), melyek közül az egyik igen gazdag mellékleteivel tűnt ki. (1. kép: 7) Hasonló, kerek alaprajzú védőfalat már találtak a Bécsi úti temető délebbi szakaszán. (FACSÁDY 1999, 279.) Esetünkben két szórthamvas sírt vett körül a fal, melyeket tetőcserepekkel és lapos kövekkel fedtek le. A sírkert keleti felében hosszúkás, észak-déli árokba szórták a hamvakat, (1. kép: 12) a leletanyag elemzése alapján úgy tűnik, hogy itt egy férfit és egy nőt együtt temettek el. Férfira utal egy vaskard, kardhüvelykoptatóval, egy öv (*balteus*) veretei és egy dobókocka. Mérete alapján is női kézre illett a sírban talált aranygyűrű, (5. kép) s mivel a katonaság felső rétege csak Septimius Severus uralkodása alatt (193-211) nyert jogot aranygyűrű viselésére, valószínű, hogy az általánosan a 2. századra keltezhető tárgy inkább a század végén került sírba. További érdekes lelet egy piperekészlet (4. kép) és a sírföldben talált tengeri kagyló; egy másik, bolygatott gyermeksírből tengeri csiga töredéke került elő. (1. kép: 13) Ezt az utóbbi

north-south directed, elongated trench in the eastern part of the graveyard. (Fig. 1.: 12) The analysis of the find material suggests that a man and woman were buried together here. A man is indicated by the iron sword with an iron chape, belt fittings (*balteus*) and a dice. The golden ring found in the grave could fit a woman's finger judging from the size. (Fig. 5.) Since higher ranking army officers were given the right to wear gold rings only during the reign of Septimius Severus (AD 193-211), it seems probable that this ring type, usually dated to the 2nd century, was placed into the grave at the end of the century. Beside other articles of use, a cosmetic set (Fig. 4.), a marine shell discovered in the earth of the grave represent interesting finds. The disturbed grave of a child yielded a fragment of another marine shell. (Fig. 1.: 13) The latter burial is dated by a Caracalla denar minted in Rome between AD 196 and 198 (*suberatus*) and a numismatic rarity: Severus Alexandus's counterfeit cast bronze coin. The grave of a woman, buried with an silver winged fibula from Noricum-Pannonia (Fig. 1.: 14), can also be dated to the 2nd century. (GARBSCH 1985, 562-565, Abb. 5.)

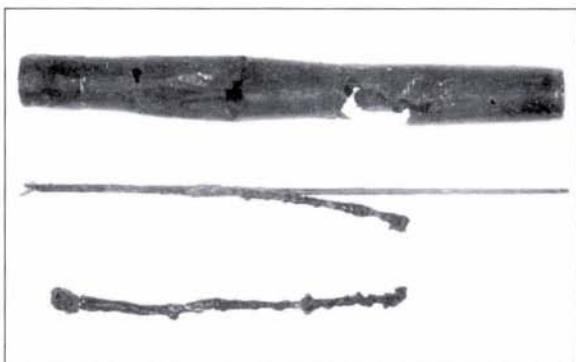
In the 3rd century, earlier burials

t e m e t k e z é s t Caracalla császár 196-198 között Rómában vert denárja (*suberatusa*) és egy numizmatikai ritkaság, Severus Alexander öntött hamis bronzérme keltezi. Szintén a 2. századi periódusba tartozik annak nőnek a sírja (1. kép: 14), akinek a viseletéhez ezüst noricum-pannoniai szárnyasfibula tartozott. (GARBSCH 1985, 562-565., Abb. 5.)

A 3. században már egyre több sír megásásakor bolygattak, vagy romboltak korábbiakat. Ez jól megfigyelhető volt a 7. számú sír-

5. kép: Aranygyűrű a 12. számú, 2. századi sírből (Budapest, III. ker., Bécsi út 62.)
Fig. 5.: Gold ring from grave no. 12 from the 2nd century (Budapest III, 62 Bécsi Road)

4. kép: Piperekészlet (*specillum*) bronz tokkal, a 12. számú, 2. századi sírből (Budapest, III. ker., Bécsi út 62.)

Fig. 4.: Cosmetic set with a bronze case from grave no. 12 from the 2nd century (Budapest III, 62 Bécsi Road)

were disturbed or destroyed more and more often as new graves were dug. This could be clearly observed on the southern side of graveyard no. 7. Here, an early skeleton and the wall of the graveyard were disturbed by a very interesting grave of a child. (Fig. 1.: 15) The find assemblage was composed of three jugs, a grey pot (*olla*), a necklace of 14 beads and a clay doll. The nicest find from this period was found in a destroyed scattered ash cremation burial. (Fig. 1.: 16) It did not contain any other grave goods. The piece of jewellery was made from two gold wires and decorated with a spiral disc. It can be grouped among the so-called hooked earrings. A similar pair had already been recovered along the Bécsi Road, (TOPÁL 1993,

kert déli oldalán. Itt egy korai csontvázat és a sírkert falát is bolygatták egy igen érdekes gyermeksírral. (1. kép: 15) Három korszó, egy szürke fazék (*olla*), 14 gyöngyszemből álló nyaklánc és egy agyagszobrocska alkotta a leletegyüttest. A korszak legszebb leletét egy rombolt szórthamvas sírban találtuk (1. kép: 16), minden egyéb melléklet nélkül. A két aranydrótból készült, spirálkoronggal díszített ékszer az úgynevezett hurkosvégű fülbevalók csoportjába tartozik. Hasonló pár került már elő a Bécsi út mentén, (TOPÁL 1993, 69., Pl. 90/3-4 és 171/2/3-4) tökéletes párhuzamuk, ezüstből, szarmata területről ismert. (VÖRÖS 1995, 123., 2 és 6-7. kép) Ezek a darabok valószínűleg a 3. században készültek. (LÁNYI 1972, 88-91. és Abb. 65)

A 4. századra keltezhető temetkezést nem találtunk, viszont I. Constantinus (306-337) Urbs Roma típusú érme hevert a már említett, keleti köves felületen, (1. kép: 2) ami azonos lehet a délebben fekvő telken már többször megfigyelt késő római úttal. (BERTIN 1997, 18., 4. kép) A sírokat metsző „keréknyomok” (1. kép: 17) szintén a temető déli területeinek intenzívebb (4. századi) használatát jelzik. Egyelőre nem tudjuk pontosabban keltezni a

69., Pl. 90/3-4 and 171/2/3-4), while perfect analogues made from silver are known from Sarmatian territories. (VÖRÖS 1995, 123., Figs 2 and 6-7) These pieces were probably made in the 3rd century. (LÁNYI 1972, 88-91. and Abb. 65)

We did not find any graves from the 4th century, although Constantine I 's (306-337) Urbs Roma type coin lay on the above-mentioned eastern stony surface, (Fig. 1.: 2) which may be identical to the late Roman road that had been observed several times on lots to the south. (BERTIN 1997, 18 fig. 4) The “wheel-tracks” intersecting the graves (Fig. 1.: 17) also indicate the more intensive use of the southern part of the cemetery (in the 4th century). We can not as yet exactly date the large lime kiln mentioned earlier. (Fig. 1.: 5 and Fig. 2.) Its firing space and ash pit contained (Fig. 1.: 18) quintals of half burnt lime, lime powder and cinder, but very few datable finds. With a bizarre expediency, the construction was built to make use of the stone material from the cemetery. A huge fragment of a tombstone, (Fig. 1.: 19) with the still visible depiction of the *lupa capitolina* feeding the twins, and the shapes of two herdsmen was also used as raw material. The southern edge of the stone extended into the firing

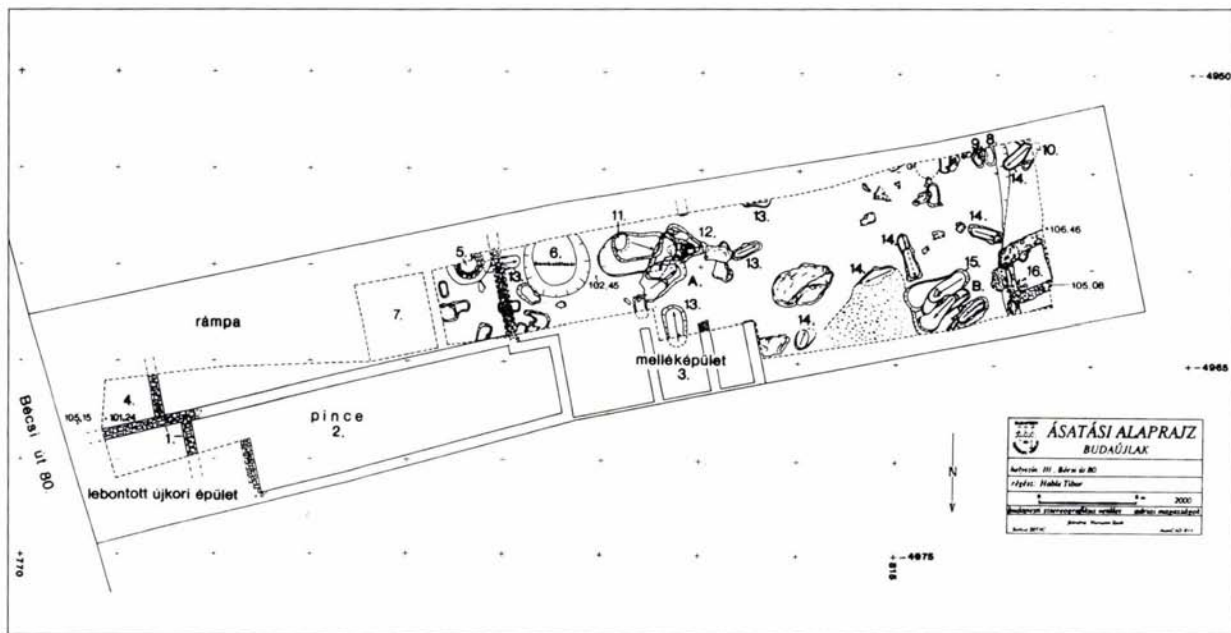
fent említett nagy mészégető kemencét (1. kép: 5 és 2. kép), melynek tűzteréből és hamuzógödreből (1. kép: 18) mázsaszám került elő félig kiégett mészkő, mészpor és salak, viszont annál kevesebb datáló értékű lelet. A létesítmény bizarr célszerűséggel a temető kőanyagának hasznosítására szolgált. Nyersanyagforrás volt az a hatalmas sírköcsönk is, (1. kép: 19) melynek keleti oldalán az ikreket tápláló *lupa capitolina* még részben kivehető, mellette a két pásztor alakjával. A kő déli pereme belógott a kemence tűzterébe és annak falával együtt átégett, vagyis még a mészégetést megelőzően került erre a helyre. A sírkő, melynek felállítását a 2. század végére tehetjük, ábrázolása alapján ugyanabban a műhelyben készülhetett, mint a nemrég, a közelben előkerült, *lupa capitolina* ábrázolású sztélé. (FACSÁDY 1999 279. és 283., 6-9. kép) A területen még két kőemlék állt eredeti helyén, egy sírsztélé lenagyolt, alsó csonkja (1. kép: 20) és egy másik, kevésbé kvalitásos darab, (1. kép: 21) kétfülű edény (*kantharos*) ábrázolásával. (M. A.)

Bécsi út 80. (6. kép): Az előző helyszíntől 100 méterre valamivel keskenyebb felületet nyithattunk meg. Itt az északi telekhatár nyugati szakaszán életveszélyes tűzfal

space of the kiln and it burnt through together with the wall of the kiln, which means was placed there before the lime was burnt. Its ornamentation comes from the workshop where another stone with a depiction of *lupa capitolina* was manufactured so that it was probably erected at the end of the 2nd century. (FACSÁDY 1999 279. and 283., figs 6-9) Two other stone monuments stood in original position in the area. One was the rough lower butt of a grave stele (Fig. 1.: 20), the other as an inferior quality item (Fig.1.: 21) with the depiction of a two-handled vessel (*kantharos*). (A.M.)

80 Bécsi Road (Fig. 6.): situated 100 m from the area discussed above, a slightly narrower surface could be opened. A dangerous fire wall rose above us in the western section of the northern border of the lot, and a still inhabited building had to be taken into consideration (82 Bécsi Road) in the eastern section. A rather broad safety zone had to be established on the western and southern borders of the lot due to the thick fill of the terrain from the modern period.

Lajos Nagy and János Szilágyi unearthed part of a "biritual" cemetery containing 61 inhumation and "fired" graves in the foundations of

6. kép: Ásatási összesítő alaprajz, Budapest, III. ker., Bécsi út 80.

Fig. 6.: Ground plan of the excavations, Budapest III, 80 Bécsi Road

tornyosult fölénk, keleti szakaszán a még lakott épületre (Bécsi út 82.) kellett tekintettel lennünk, a nyugati és déli telekhatáron is elég széles védősávot kellett hagynunk a telek egészét borító, laza újkori feltöltés miatt.

1936-ban Nagy Lajos és Szilágyi János 61 csontvázas és "égetett" sírokból álló, "birituális" temetőrészletet tárt fel a Bécsi út 78-84. számú házak alapozásakor, (SZILÁGYI 1943, 340-341.) melyek közül nyilván több is a 80. számú ház (6. kép: 1) és újkori pince (6. kép: 2) alapjainak kiásásakor ment volna veszendőbe. A publikus, de erősen szűkszavú kutatástörténeti adatokat, a gépi lehumuszosítás során ellenőriztük. A pince alatt nyomát sem találtuk római síroknak, a nyugati épületszárny (6. kép: 3) alapozásakor pedig szintén elérték a geológiai ősfelszín és bolygatták a köztes rétegeket. Kutatóárkot nyitottunk az épület Bécsi út mentén álló falai között is (6. kép: 4), ahol 2,5 méter vastag újkori omladék alatt, bolygatott agyagos feltöltésben további 1,5 méter mélyítés után értük el a geológiai alapot. Néhány cserépen kívül ebben a rétegben sem találtunk értékelhető leletet. A 20. század békés és viharosabb eseményei az épületen kívül is nyomokat hagytak területen. (Újkori kút: 6.

houses at 78-84 Bécsi Road in 1936. (SZILÁGYI 1943, 340-341.) Probably some of them would have been destroyed by the building of the foundations of house no. 80 (Fig. 6.: 1) and a modern cellar. (Fig. 6.: 2) The public, although rather laconic historical research data were checked during the mechanical scraping of the humus. We could not find any traces of Roman graves under the cellar, and the geologically unbroken ground also extended into the higher layers disturbed during the foundation work on the western wing of the building. (Fig. 6.: 3) We opened a test trench between the walls of the main building on Bécsi Road, (Fig. 6.: 4) where we reached undisturbed ground under 2.5 m of modern rubble and another 1.5 m of disturbed clayey fill. No evaluable finds could be recovered except for a few sherds. Both tempestuous and peaceful events of the 20th century left their marks not only on the building but also on the area itself. (Modern well: Fig. 6.: 5, devastation from the World War: Fig. 6.: 6, landscaping: Fig. 6.: 7) In the less disturbed western part of the lot, 14 cremation burials with scattered ashes and 19 inhumation graves were unearthed. It is an important research history antecedent that

kép: 5, világháborús pusztítások: 6. kép: 6, tereprendezés: 6. kép: 7.) A telek kevésbé bolygatott nyugati felében 14 szórthamvas és 19 csontvázás rítusú temetkezést tártunk fel. Fontosabb kutatástörténeti előzmény, hogy a területtől északnyugatra (Budapest, III. ker., Kecské utca 29.), 1992-ben 26, majd 1995-ben további 14 sírt tárt fel Topál Judit. Az ásató e „többnyire bolygatatlan 1-2. századi csontvázás és hamvasztásos” temetkezéseket „...a katonaváros nyugati temetőjének legdélebbi, időben legkorábbi parcellájához” tartozónak határozta meg, melyben az „1-2. századi kelta (csak részben eraviszkusz) csontvázás sírok együtt fordulnak elő a katonai megszállók első nemzedékének hamvasztásos sírjaival.” (TOPÁL 1996, 44-49.)

2000 novemberében fejeztük be a terepi munkát, a leletanyag restaurálása épp’ csak elkezdődött. Így csupán néhány jellegzetes lelet és a topográfiai mikrokörnyezet értékelésével egészíthetjük ki az idézett összefoglalást. A Bécsi út 62. számú telek őfelszínéhez képest gyengébb lejtésű domboldal legkorábbi szórthamvas sírja (6. kép: 8 és 7. kép), Domitianus császár (81-96) középbronzával és egy volutás mécsessel, az 1. század végére keltezhető. Közvetle-

northwest of the area (Budapest III, 29 Kecské street), Judit Topál unearthed 26 graves in 1992 and 14 graves in 1995. She defined the “mostly undisturbed inhumation and cremation (burials) from the 1st – 2nd centuries” as belonging “...to the southern, chronologically earliest section of the western cemetery of the Military Town, in which Celtic (only partly Eravisca) inhumation graves from the 1st – 2nd centuries occur together with the cremation burials of the first generation of military invaders.” (TOPÁL 1996, 44-49.)

We finished field work in November 2000, and the restoration of the find material has just begun. Thus, the cited summary can be completed only after the evaluation of some characteristic finds and the topographical microenvironment. The earliest scattered ash cremation burials in lot 62 Bécsi Road, where the present surface slopes less steeply than the unbroken ground, (Fig.6.: 8 and Fig. 7.) dates to the end of the 1st century during the middle of emperor Domitian’s reign (AD 81-96) and contain bronze and a voluted lamp. An urn containing grave goods was dug right beside the outlines of the grave. (Fig.6.: 9) A rectangular mirror wrapped in a bark case lay in a large grey vessel

nül e sírfolt mellé urnafészket ástak. (6. kép: 9) A nagyméretű sötétszürke edényben, háncs tokba bugyolált, szögletes tükör feküdt a hamvak tetején. A 15x10 centiméteres, 2 milliméter vastag bronzlemez magas óntartalmú és polírozással érték el egyik ol-

7. kép: Urnafészkek és szórthamvas sír az 1. század végétől, Budapest, III. ker., Bécsi út 80., 7. kép 8. objektum

Fig. 7.: Urn nest and scattered ashcremation burial from the end of the 1st century, Budapest III, 80 Bécsi Road, Fig. 7, feature 8

dalának máig elevenen tükröző fényességét. A temetőrész többi szórthamvas sírjának datálásához egyelőre nem áll rendelkezésre a restaurált leletanyag, két esetben biztos, hogy a szórthamvas temetkezéssel korábbi csontvázasat bolygattak. (6. kép: 10, 11) Hasonlóan nehéz egyelőre a csontvázas sírok kormeghatározása is. Úgy tűnik azonban, hogy ezen a temetőszakaszon fontosabb a csontvázas temetkezések számszerű többségére felhívni a figyelmet, mint azt kihangsúlyozni, hogy a „biritualizmus” előfordul az amúgy is vegyes etnikumú, romanizálódó város temetőjében. (TOPÁL 1996, 46.) Egy Bécsi út 62. szám alatt feltárt 2. századi sír esetében már

on top of the ashes. The 15 x 10 cm in size and 2 mm thick bronze plate had a high lead content. The polished surface has preserved its shine. The material that could date the rest of the scattered ash cremation burials in the fragment of cemetery has not yet been restored. In two cases it is certain that earlier inhumation graves were disturbed by cremation burials. (Fig. 6.: 10, 11) The dating of the inhumation graves is hindered by this same fact. It seems, nevertheless, that it is more important to call attention to the numerical increase of inhumation burials in this section of the cemetery than to emphasise the occurrence of “biritualism” in the cemetery of the Romanizing town

megfigyelhető a helyi hagyomány és a hódítók szokásainak keveredése (nor'-pannon' szárnyasfibula szórthamvas sírban: 1. kép: 14), a 3. században pedig szinte már lehetetlen a többségében elhamvasztott halottak etnikai szétválasztása. Nem járható út tehát, hogy a szegényes csontvázas temetkezéseket, csupán a rítus alapján, általánosítva korainak és keltának határozzuk meg. Innen 100 méterre keletre, a Bokor utca 21. szám alatt feltárt csontvázas sírok többsége már inkább a 3. század végétől való. (HABLE 1999, 37-49.)

A sírok tájolása igen változatos, a csontvázasaknál délkelet-északnyugati kivételével az összes variáció előfordult. Két sírcsoport határozottan elkülönült egymástól, melyek tágabb környezetében további „magányos” sírok jelentek meg. Az „A” csoport legkorábbi temetkezését (6. kép: 12) lekerekített sarkú, szűk gödörben, egy nyugat felé fektetett csontváz alatt találtuk. A gödör aljára levágott fejet (vagy koponyát) és egy sötét-szürke poharat helyeztek (8. kép), majd behantolás után a gödört 2 kúpcseréppel (*imbrex*) fedték le. Idővel további 4 halottat temettek el a koponya feletti csontváz keleti oldalán, legvégül egy szórthamvas sírral bolygatták a csoport keleti

with its mixed population. (TOPÁL 1996, 46.) In the case of a grave from the 2nd century unearthed in 62 Bécsi Road, a mixture of local traditions and the customs of the conquerors can be observed (see the Noricum-Pannonian winged fibula from a scattered ash cremation burial, (Fig. 1.: 14) while in the 3rd century, identifying the ethnicity of the usually cremated persons is practically impossible. It is thus impossible to define the poor inhumation burials as early and Celtic based purely on the rite. One hundred metres east of here, the majority of the inhumation graves unearthed at 21 Bokor Street, rather date from the end of the 3rd century. (HABLE 1999, 37-49.)

The orientation of the graves is very varied. Inhumation graves were found oriented in all directions except along a southeast-northwest axis. Two grave groups can definitely be distinguished with “individual” graves appeared in their wider environment. The earliest burial in group ‘A’ is a very interesting grave with implications of a skull cult. (Fig. 6.: 12) The restricted pit with rounded corners was found under a skeleton oriented towards the west. A cut off head (or skull) and a dark grey cup were placed on the bottom of the pit, (Fig.

szélén fekvő csontvázat. (6. kép: 11) A koponya mellett talált pohár legközelebbi párhuzamát 3. századra keltezett, Bécsi úti sírból ismerjük. (TOPÁL 1993, 75., Grave 18, Pl. 97/1 és 176/18/1) A csoport tágabb környezetében további négy sírt tártunk fel. (6. kép: 13) A másik sírcsoport

8. kép: Koponya temetkezésre utaló sír a 3. századból, Budapest, III. ker., Bécsi út 80., 12. objektum

Fig. 8.: Burial with implications for a skull cult from the 3rd century, Budapest III, 80 Bécsi Road, feature 12

tot 10 méterre nyugatra találtuk. (6. kép: B) Utóbbi szabályosabb elrendezésű, három szorosan egymás mellé temetett északkelet-délnyugati, illetve 2 délnyugat-északkeleti tájolású sírből állt, majd délnyugat felé ismét néhány magányos sír következett. (6. kép: 14) A csoport egyik tagja éremmel, korszóval és piperekészlettel lesz datálható. (6. kép: 15, vö. 1. kép: 12) Igényesen megépített sírkertre bukkantunk a terület északnyugati szögletében. (6. kép: 16, 9. kép) Rombikus alaprajzú, meszes kötőanyagú falát egy lankás terasz keleti szélére alapozták, északkeleti sarka és déli fala nagyobb mészkösziklákon feküdt. Az építmény annak ellenére megállta az idők pró-

8.) after the interment of the remains, the pit was covered with two conical tiles (*imbrex*). Later, four more dead persons were buried on the eastern side of the skeleton over the skull, and finally, the skeleton on the eastern side of the group was disturbed by a cremation burial. (Fig. 6.: 11) The direct analogue to the cup found beside the skull is known from a grave on Bécsi Road dated to the 3rd century. (TOPÁL 1993, 75., Grave 18, Pl. 97/1 and 176/18/1) Four more graves were unearthed in the wider area of the group. (Fig. 6.: 13) The other group of graves was found 10 m to the west. (Fig. 6.: B) This latter displays a more regular pattern. It consists of three graves lying close to each

báját, hogy egy részét félig lerombolták. Sajnos eltűnt a keleti fal közepére állított sírkő értékes felső része is. Meglepő eredményt hozott a sírkert belsőjének átvizsgálása, ahol az egyöntetű, barna, agyagos betöltésben csupán néhány szórvány jellegű római és őskori cserепet találtunk, így az építmény kora legfeljebb a falszerkezet vizsgálatával és csak tág időhatárok között lesz meghatározható. (H.T.)

Hable Tibor – Márton András

Irodalom/References:

BERTIN 1996 – BERTIN, P.: Előzetes jelentés a Budapest, III. ker.: Bécsi út 60. szám alatti leletmentésről, Aquincumi füzetek 2.: Budapest (1996)

BERTIN 1997 – BERTIN, P.: Előzetes jelentés a budaújlaki temető leletmentő ásásáról, Aquincumi füzetek 3. (1997) 18-26.

FACSÁDY 1999 – R. FACSÁDY

9. kép: Bolygatott sírkert, Budapest, III. ker., Bécsi út 80., 16. objektum

Fig. 9.: Disturbed grave yard, Budapest III, 80 Bécsi Road, feature 16

other with a northeast-southwest orientation as well as two graves oriented to the southwest-northeast. Some more individual graves appeared to the southeast. (Fig. 6.: 14) One of the graves in the group can be dated by a coin, a jug and a writing kit. (Fig. 6.: 15, compare: Fig. 1.: 12) A carefully built graveyard was found in the northwestern corner of the area. (Fig. 6.: 16, Fig. 9.) A stone wall bound with limy mortar had a diamond-shaped ground plan. It was founded on the eastern edge of the slightly sloping terrace with the northeastern corner and the southern wall standing on the limestone rock. The construction defied the vicissitudes of time despite being half destroyed.

A.: Római sírkertek Budaújlak déli részén, Budapest Régiségei 33 (1999) 279-290.

GARBSCH 1985 – GARBSCH, J.: Die norisch-pannonische Tracht, ANRW II. 12.3, Berlin-New York (1985) 546-577.

HABLE 1998 – HABLE T.: Budapest, III. ker., Kecse utca 7.: Aquincumi füzetek 5. (1998)

HABLE 1999 – HABLE T.: Nem mindennapi lelet a katonai amphiteátrum közelében, Aquincumi füzetek 5 (1999)

LÁNYI 1972 – LÁNYI, V.: Die Spätromischen Gräberfelder von Pannonien, ActaArchHung. 24, 1972, 53-213.

SZILÁGYI 1943 – SZILÁGYI J.: Az Aquincumi Múzeum kutatásai és gyarapodása az 1936-1942. évek folyamán, Budapest Régiségei 13 (1943) 337-358.

TOPÁL 1993 – TOPÁL, J.: Roman Cemeteries of Aquincum, Pannonia, Budapest (1993)

TOPÁL 1996 – TOPÁL J.: Leletmentések az aquincumi katonaváros nyugati temetőjében, Aquincumi füzetek 2., Budapest (1996)

VÖRÖS 1995 – VÖRÖS G.: Újabb szarmata kori leletek a Szentesi Múzeumban Fábiansbestyénről, MFMÉ – Studia Archaeologica 1 (1995) 123-130.

Regrettably, the valuable upper part of the tombstone placed in the middle of the wall also disappeared. Research into the inner part of the grave yard brought unexpected results. The uniform brown clayey fill contained only a few scattered Roman and prehistoric sherds, so the age of the construction can be determined only through the analysis of the wooden construction and even then only within broad limits. (T.H.)

Tibor Hable – András Márton

Kutatások az aquincumi katonaváros déli részén

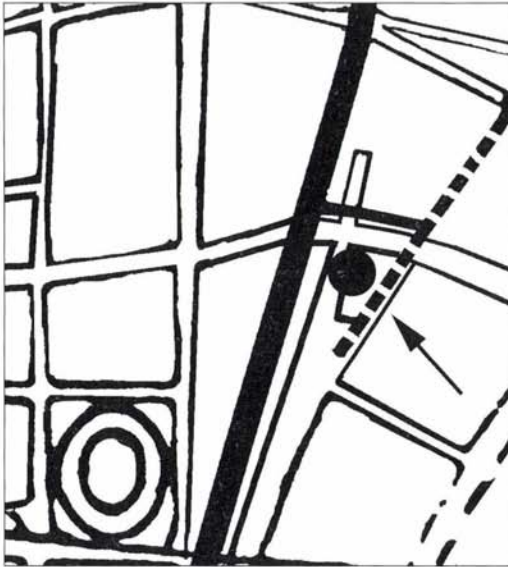
(Budapest, III. ker., Lajos utca 118-120., Pacsirtamező utca 19.)

A Lajos utca 118-120. saroktelken az OPUS Építő Kft. tervezett társasházának alapozási munkái előtt végeztünk régészeti feltárást 2000 december-2001 március folyamán. A terület határoló utcák, kis eltéréssel, máig a római utak nyomvonalát követik. A Fényes Adolf utca páros oldalán a Flórián téri legiotábort körülvevő katonaváros észak déli főútja, a limesút már az elmúlt évek feltárásai nyomán több szakaszon előkerült. (NÉMETH 1997, 255-267.; PARRAGI 1977; MADARASSY 1991, 123.; MADARASSY 1998, MADARASSY 2000, 46-55.) A Tímár utca északi házai alatt 1993-ban a Lajos utca 122. előzetes feltárásán egy hosszú bérház porticusa és zárófala, valamint ettől északra egy kelet-nyugati bekötőút széle került elő. (MADARASSY 2000) A telket harmadik oldalról határoló Lajos utca északi szakasza egy még korábbi, Flavius kori római út nyomvonalát őrzi, ez az út mely a mai Aquincum szálló környékén állomásozó ala (lovas segédcsoport) táborát (NÉMETH 1992, 81-87.) kísérte nyugat felől. (1. kép)

Research in the southern part of the Aquincum Military Town

(Budapest III, 118-120 Lajos Street, 19 Pacsirtamező Street)

Archaeological excavations were conducted preceding foundation work on a residential block designed by the OPUS Építő Kft. on the corner lot 118-120 Lajos Street between December 2000 and March 2001. The streets bordering the lot follow, with slight divergences, the path of the ancient Roman roads. The limes road, the southern main road of the Military Town, surrounding the legionary fortress on Flórián Square, were unearthed in several sections on the even number side of Fényes Adolf street during past years excavations. (NÉMETH 1997, 255-267.; PARRAGI 1977; MADARASSY 1991, 123.; MADARASSY 1998, MADARASSY 2000, 46-55.) The porticus and the end wall of a long block of flats and the edge of an east-south running approach road north of it were found under the northern houses on Tímár Street during the preliminary excavation at 122 Lajos street in 1993. (MADARASSY 2000) The northern stretch of Lajos Street, which borders the lot on its third

1. kép: Az ásítás környezetének úthálózata
 Fig. 1.: Plan of the road network around the area of the excavations

A Lajos utca 118-120. telek északi felén a régi Fényes Adolf és Lajos utcai házak pincéi, a keleti részen pedig egy észak-déli szerelőakna semmisítette meg a régészeti jelenségeket. A sekélyebb pincék alatt is csak az első-második századi jelenségek bolygatatlan altalajba lemélyített részét lehetett dokumentálni.

2000-ben csak egyetlen ponton figyelhettük meg azt az 1. századi telekhatárt, (MADARASSY 2000) melynek 2001-ben újabb szakasza került elő. Tájéolása alapján valószínűleg az alátáborot körülvevő te-

side, preserves the part of an earlier Roman road from the Flavian period. This is the road that ran along the western side of the ala fort (mounted auxiliary troops) stationed in the area of the present day Hotel Aquincum. (Fig. 1.; NÉMETH 1992, 81-87.)

The cellars of the former houses on Fényes Adolf and Lajos Streets destroyed the archaeological features on the northern side of lot 118-120 Lajos Street while the north-south oriented pit for a garage did the same kind of damage on the

eastern side. Only fragments of features from the AD 1st and 2nd centuries, sunk into the virgin soil could be observed even under the shallower cellars.

The border of the lot from the 1st century could be observed only in one place in 2000, (MADARASSY 2000) then in another section in 2001. Judging from its direction, it seems to be the remains of the settlement which surrounded the ala fort, the *vicus militaris*. (Fig. 2.)

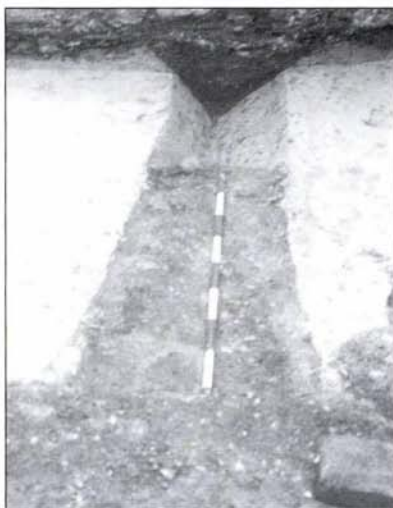
New information could be gleaned about the buildings from the first

lepülés (*vicus militaris*) emléke. (2. kép)

A 2. század első évtizedeitől a katonaváros (*canabae*) beépítettségéről nyerhettünk újabb információkat. A 2. században a limesutat keletről kísérő épületsor lezárása a Fényes Adolf utcai úttest alá esik, a telek nyugati felén a lakótömb (*insula*) központi udvara volt. Ez az udvar ekkor még beépítetlen, díszkertként funkcionált. A terület bolygatatlan részén mindenütt megtaláltuk az egykori, rendszerben ültetett növényzet nyomait. (3. kép) A kert sorban telepített kutakból öntözték, ezek közül kettőt sikerült a kútváig feltárnunk, kettőnek pedig csak metszetét dokumentáltuk.

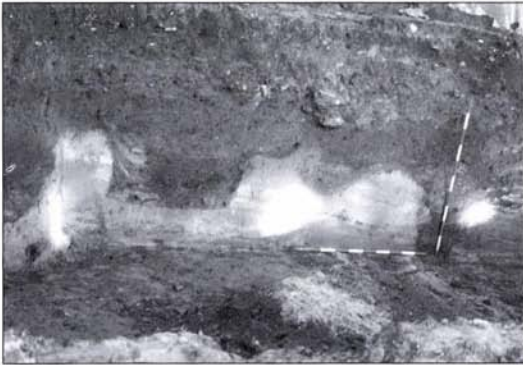
A telek északi szélén a Timár utca túloldalán feltárt épület 3. századi bővítését találtuk. (MADARASSY 2000) A terület keleti szélén a 3. század első évtizedeiben nagyobb terprendezés után, feltehetőleg a korábbi, az alatabort kísérő út nyomvonalát módosítva, új északkelet-dél-nyugati tájolású utat alakítottak ki.

A 3. század folyamán a limesútra nyíló nagy lakóházakhoz is újabb helyiségsorokat építettek. Ebből a Septimius Severus idejére keltezhető építési periódusból egyetlen terrazzopadló metszetét dokumentálhattuk. Talán néhány évvel későbbi a ház konyhájának előkerült részle-

2. kép: Visszatöltött 1. századi telekhatár árka
Fig. 2.: Refilled ditch on the border of a lot from the 1st century

decades of the 2nd century of the Military Town (*canabae*). The end of the row of buildings that bordered the limes road in the 2nd century was located under the road surface of Fényes Adolf Street, while the central courtyard of the block of flats (*insula*) could be found in the western part of the lot. At that time, the courtyard functioned as a decorative garden. We could find the traces of the once regularly planted vegetation throughout the undisturbed part of the area. (Fig. 3.) The garden was watered from a row of wells. Two of them could be unearthed from the very rim of the well down-

3. kép: Különböző típusú növények gyökerének nyoma a metszetfalban

Fig. 3.: Traces of the roots of various plants in the section wall

te, több különböző típusú kemencével, agyagpultokkal és egy agyagfallal kerített amforatárolóval. (4. kép) Megfigyelhettük, ahogy a ház zárófala egyre keletebbre tolódott, a század első, második és harmadik évtizedében.

A 3. század harmincas és hatvanas évei közé keltezhető az az építési periódus, amikor már az *insula* udvarát építették be. A díszkert fáit kivágták, a gyökérzet gödreit egy séges planírozással töltötték be. Ez az agyagtéglás, épület-törmelékes, épületgerendás sittréteg

wards. Two more wells could be documented only in cross-section.

At the northern edge of the lot we found the traces of the expansion of the 3rd century house brought to light on the other side of Tímár Street. (MADARASSY 2000) A new northeast-southwest oriented road was built in the first decades of the 3rd century at the eastern edge of

the area after large-scale landscaping work, probably together with the modification of the path of the earlier road that bordered the *ala* fort.

New rows of rooms were added to the large blocks of houses opening onto the *limes* road in the 3rd

4. kép: Severus-kori konyha részlete

Fig. 4.: Detail of a kitchen from Severus's time

5. kép: Fűtőcsatorna
Fig. 5.: Heating channel

borította a területet, melyre egy többször átépített monumentális *hypocaustum* épületet emeltek. Az újkori bolygatások miatt csak a *hypocaustum* alépitményének alapfalait, és egyetlen fűtőcsatorna részletét figyelhettük meg az épület keleti részén. (5. kép) A területen előkerült érmek alapján ezt az épületet még a 4. század folyamán is használhatták, az utolsó átépítés a negyedik század második felében történhetett.

Madarassy Orsolya

Irodalom/References:

NÉMETH 1997 – NÉMETH M.: Az aquincumi tábor kutatás eredményei és feladatai. Budapest Régiségei 31. (1997)

century. The section of a single terrazzo floor could be observed from this construction period, dated to the time of Septimus Severus. The unearthed fragment from the kitchen of the house was perhaps constructed somewhat later. It contained a number of different ovens, clay benches and an amphora stor-

age area enclosed by a clay wall. (Fig. 4.) We could observe that the end wall of the building was pushed more and more to the east in the first, second and third decades of the century.

The construction period, at which time the courtyard of the *insula* was built in, can be dated between the 30s and the 60s of the 3rd century. The trees in the ornamental garden were felled, the pits for the roots were filled in and uniformly levelled. A debris layer of clay bricks, fragments of building materials and beams covered the area. A several times rebuilt monumental building, furnished with a *hypocaust system*, was raised on this layer. Due to modern disturbances, only the foundation walls of the lower construction elements of the *hypocaust*

PARRAGI 1977 – PARRAGI GY.: Jelentés a Fényes Adolf utcában feltárt déli kaputorony ásatásáról. Budapest Régiségei 24. (1977)

MADARASSY 1991 – MADARASSY O.: Ecke der Timár str.-Fényes Adolf. AÉ.118. (1991)

MADARASSY 1998 – MADARASSY O. – Kárpáti Z.: Újabb épületek az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában. Aquincumi füzetek 4 (1998)

MADARASSY 2000 – MADARASSY O.: Régészeti kutatások az aquincumi katonaváros területén. Aquincumi füzetek 6 (2000)

NÉMETH 1992 – NÉMETH M.: Stand der Forschungen in den Militärlagern von Aquincum. Carnuntum Jahrbuch 1991 (1992)

system could be unearthed together with a fragment of a single heating channel in the northern part of the building. (Fig. 5.) The coins recovered from the area reveal that the building could perhaps have been in use even in the 4th century. The last reconstruction can be dated from the second half of the 4th century.

Orsolya Madarassy

Feltárás az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában III.

(Budapest, III. ker., Dugovics Titusz tér 13-17., Hrsz.: 17871)

Az ÁMRK épületegyütteséhez tartozó beépítetlen területet több, az anyagi lehetőségektől függő időtartamú ásatási szakaszban, hosszabb kutatási program keretében tárjuk fel. A telek keleti, Tanuló utcai frontját az 1994. és 1998. évben végzett ásatások során vizsgáltuk, (FACSÁDY 1995, 32-34.; FACSÁDY 1999, 65-76.) 2000. május és augusztus között a nyugati rész déli szakaszán nyitottunk szelvényeket, a korábban feltárt részhez csatlakozóan. (1. kép)

A római kori topográfia ismeretében a terület kiemelkedő jelentőségű, melynek funkciója és jelentősége korszakonként változott. Az 1-2. századból a közelben lévő ala tábor miatt számíthatunk településnyomokra, a 2-3. században pedig a legiotábort körülölelő település, az úgynevezett táborváros – *canabae* – egyik kiemelt része éppen környékünkön, a tábor keleti előterében volt. A későrómai korszakban (4-5. században) telkünket is magában foglalta a korábbi legiotábor és a

Excavation in the south-eastern region of the Aquincum Military Town III.

(Budapest III, 13-17 Dugovics Titusz Square, Lot reg. no.: 17871)

The empty lot of the building complex of the ÁMRK was unearthed over the course of a number of excavation periods within the framework of a long term research program. The length of these periods depended on the financial possibilities. The eastern side of the lot on Tanuló Street was studied during excavations conducted in 1994 and 1998. (FACSÁDY 1995, 32-34.; FACSÁDY 1999, 65-76.) Between May and August 2000, trenches were opened in the southern zone of the western part adjoining the earlier unearthed zones. (Fig. 1.)

Given what we know of the Roman period topography, the area is of preeminent importance. Its function and significance varied in the different periods. Settlement traces could be expected from the 1st-2nd centuries because of the nearby ala fort, while in the 2nd-3rd centuries, one of the important parts of the Military town – the *canabae* – organised around the legionary fortress was located nearby, before

1. kép: Az ásatás összképe keletről
Fig. 1.: General view of the site from the east

Duna között felépített erőd, melynek tornyokkal védett déli fala a Dugovics Titusz tér-Templom utca vonalában emelkedett.

A római kori topográfia ismeretében folyamatos rétegződésre, többször átépített, megújított épületekre számíthattunk. Ezt a reményünket az 1994. és 1998. évben, a kutatási program 1. ütemeként végzett feltárások megerősítették, a terület római kori folyamatos használatát dokumentálhattuk. A 2. ütem 1. szakaszában a korábban kutatott területtől nyugatra folytattuk a feltárást. Szelvényeinket a korábbi rendszerbe illesztve jelöltük ki, úgy, hogy a terület beépítettségéről és rétegvizszonyairól a korábbi észak-déli mellé kelet-nyugati metszetet kapjunk.

the eastern part of the fortress. In the Late Roman period (4th-5th centuries), the fort built between the former legionary fortress and the Danube encompassed our area as well. The southern wall of the fort fortified with towers ran along the line of Dugovics Titusz Square and Templom Street.

Our knowledge of the Roman topography told us that we could expect continuous sedimentation and buildings displaying signs of having been renewed and reconstructed several times. These expectations were justified by the first phase excavations in 1994 and 1998, when continuous occupation in the Roman period could be documented. In the 1st stage of the second phase, the excavations were carried on west of the former ones. The trenches were adjusted to the earlier system so that the east-west section of the stratigraphic sequence and construction periods in the area, could complete the earlier north-south section. The new excavations confirmed and also complemented

A feltárás korábbi rétegtani megfigyeléseinket megerősítette, illetve kiegészítette. A legkorábbi időszak települési viszonyainak megfigyelésére most is elsősorban metszetek készítésével volt lehetőség. Két helyen volt időnk és módunk az eredeti, bolygatatlan talaj szintjét dokumentálni. (100, 33 és 99, 44 adriai magasságban.) Az altalajt sárga agyagréteg alkotja, mely felett sárgásszürke, lelet nélküli réteg van. A legkorábbi római település meglétére a gazdag kerámia és egyéb leletanyagból következtethetünk, objektumot azonban nem találtunk, bár az itt álló maradványok pusztulása után jól dokumentálhatóan a feltárási terület nagy részére kiterjedő égett, faszenes réteg keletkezett. Az égésréteg felett szürkés-iszapos, leletekben gazdag réteget figyelhetünk meg, melyet egy kevertebb, többször bolygatott talajréteg követett. A rétegviszonyok megegyeztek a terület keleti frontján történt feltárások során megfigyelt és dokumentált rétegekkel. A 2. század első felére datálható település beépítettebb része, a leletek mennyisége alapján, elsősorban a feltárandó terület délnyugati részében lehetett, a korszakra keltezhető épületmaradvány azonban itt sem került elő. A második égésréteg nyomait is csaknem az egész feltárási területen tud-

earlier observations of the sections. The earliest settlement conditions could be primarily observed in the stratigraphic sequences. We had the opportunity and the time to document the level of the original, unbroken ground level in two places (at heights of 100.33 and 99.4 m above the Adriatic Sea level). The unbroken ground is composed of a yellow clay overlain by a yellowish grey layer void of finds. The existence of the earliest Roman settlement can be deduced from a rich find material consisting of sherds and other objects, although no features were found. Nevertheless, the destruction of the level can be documented from the burnt layer mixed with charcoal covering the larger part of the excavation surface. Above the burnt layer, a greyish loamy layer could be observed containing a great number of finds. This was followed by a more mixed soil layer, which was disturbed several times. The stratigraphic sequence was identical to the one observed and documented during the excavations in the eastern zone of the area. The denser part of the settlement dated from the first half of the 2nd century must have been, based on the quantities of finds, in the southwestern part of the area excavated, although no construction

tuk dokumentálni, változó vastagságban.

A kőépületek építése során a falak alapozásával a 2. égésréteget átvágták. A jelenlegi feltárássra kijelölt területen természetesen csak az egyes épületek töredékes része kerülhetett elő, egy részük azonban kiegészítette a korábban feltárt épületek eddig megismert alaprajzát.

A római korban épült épületek közül kettő a korábbi feltáráshoz kapcsolható. A legkorábbi kőépület részei az 1998-as feltárással már előkerültek. Északi és déli oldalán egy-egy 80 centiméter vastag fal zárta. Az 1. ütemben feltárt északi fal alapozása nagyrészt agyagba rakott, felmenő fala kis, faragott kváderekből készült. A déli fal keleti része az alapozásig visszabontott volt, habarcsba rakott felmenő falrész csak az akkori ásatási terület nyugati részében maradt ránk. Mostani munkánk során a fal nyugati folytatását bonthattuk ki, bár kis részét egy újkori kúttal megrongálták, elbontották. Az északi falat délről, a déli falat északról 3,70 méterre pillérsor kíséri. A csatlakozó pillérsor legnyugatibb oszlopalapozása részben a korábbi feltáráskor előkerült, most teljes alapterületében dokumentálhattuk. Teljesebbé vált az épület alaprajza: nyugati oldalán egy helyiségsor zárta le. Ennek

maradványai daterozhatók erre a periódusra. A második égési réteg szinte az egész felületen különböző vastagságban megfigyelhető.

A második égési réteg felületét a kőépületek alapjai szeltek át. Az előzetes feltárással megjelölt területen csak az épületek töredékes része került elő, azonban kiegészítette az eddig megismert alaprajzot.

Két épület maradványát az előzetes feltárással megjelölt területen azonosítottuk. Az egyik épület alaprajza az előzetes feltárással megismert alaprajzhoz kapcsolható. A legkorábbi kőépület részei az 1998-as feltárással már előkerültek. Északi és déli oldalán egy-egy 80 centiméter vastag fal zárta. Az 1. ütemben feltárt északi fal alapozása nagyrészt agyagba rakott, felmenő fala kis, faragott kváderekből készült. A déli fal keleti része az alapozásig visszabontott volt, habarcsba rakott felmenő falrész csak az akkori ásatási terület nyugati részében maradt ránk. Mostani munkánk során a fal nyugati folytatását bonthattuk ki, bár kis részét egy újkori kúttal megrongálták, elbontották. Az északi falat délről, a déli falat északról 3,70 méterre pillérsor kíséri. A csatlakozó pillérsor legnyugatibb oszlopalapozása részben a korábbi feltáráskor előkerült, most teljes alapterületében dokumentálhattuk. Teljesebbé vált az épület alaprajza: nyugati oldalán egy helyiségsor zárta le. Ennek

legdélebbi helyiségét teljes nagyságában tártuk fel, a 70 centiméter vastag falak egy 4,60 x 3,60 méter belméretű teret határoltak körül. (2. kép) Az ettől északra lévő helyiséget a feltárásnak ebben a szakaszában nem tudtuk kibontani. Az épület délnyugati sarkát támpillér erősítette. Leomlott vagy visszabontott falaira később újabb házat építettek. A későrómai házból azonban csak két, agyagba rakott fal maradt ránk.

A nagy kiterjedésű épülettől délnyugatra állt az a többszörösen átépített, több helyiségből álló épület, melynek csak részei tárhattuk fel. Habarcsba rakott falait később részben egy eltérő alaprajzú és funkciójú, nagyméretű épülethez felhasználták. Már a feltárás mostani sza-

during the construction of a modern well. Two rows of pillars ran 3.7 m from the walls, one along the southern side of the northern wall, the other along the northern side of the southern wall. The foundation of the westernmost pillar of the adjoining row of pillars had been excavated in part formerly so that it was possible to document the whole ground surface. The plan of the building could be made more complete: a row of rooms closed it on the western side. The southernmost room in the row was entirely unearthed. The 70 cm thick walls enclosed a 4,60 x 3,60 m large space. (Fig. 2.) The room north of it could not be uncovered during this phase of the excavations. The southwest-

ern corner of the building was reinforced with a buttress. Later, another house was built over the remains of the pulled down or fallen walls. Only two walls with clay foundations from the Late Roman house were found.

A building with several rooms, displaying more than one reconstruction period, stood south-

2. kép: A pilléres épület nyugati helysorsorának egyik helyisége
Fig. 2.: One room from a row of rooms in the western part of the columned building

kaszában is állíthatjuk, hogy több helyiségsor állt egymás mellett. Ezekhez csatlakozott a nyugati oldalon egy kisebb helyiség, mely az első építési periódusban még nyitott, tornác lehetett. Egy átépítés során a tornácot befalazták. A nyugati főfalhoz keletről minden valószínűség szerint még két, csak nagyon töredékesen ismert helyiségsor csatlakozott, melynek csak visszabontott alapfalai maradtak meg. A jelenleg ismert legnagyobb helyiség festett lehetett a kevés vakolattöredék alapján.

Nyugati falára alapozva épült területünk egyik legkésőbbi római épülete, mely a későrómai erőd egyik fontos építménye lehetett. Bejárata az erőd észak-déli fő útjáról nyílhatott, de helyiségeiből csak kettő található a feltárássra kijelölt szelvények területén: egy, csak részben ismert méretű, téglalap alakú, melyhez keletről körülbelül 6x6 méteres belterű, csekély alapozású apszis csatlakozott. Belsejéből márványba vésett felirat kis töredéke került elő. (3. kép)

A korábbi ásatáson megfigyelt, ipari tevékenységre utaló maradványok, átégett rétegek és elszíneződések mellett újabb bizonyíték került elő. Egy majdnem kör alaprajzú, szélén kővel rakott, vastagon vörösré égett objektum műhely át-

west of the large building. Only fragments of it could be recovered. The walls were mortared and were later used for a large building with a different ground plan and a different function. It can already be stated in this phase of the research that several rows of rooms stood here side by side. A smaller room joined them from the west, which may have been an open portico from the first construction phase. During one of the Roman period reconstructions, the portico was walled in. Probably two more rows of rooms adjoined the main wall from the east. They survive in small fragments with only the foundations of the pulled down walls surviving. The few plaster fragments recovered suggest that the largest room we know of here was probably painted.

One of the latest Roman buildings in the area was built over the western wall of the above building. It may have been an important building in the late Roman fort. The entrance must have opened onto the north-south main road of the fort, but only two of the rooms lay within the area of our excavations. One, only partly unearthed room, was oblong in shape. A 6 x 6 m room was attached to it from the east which had an apse with shall-

3. kép: Felirattöredék a feltárásból

Fig. 3.: Inscription fragment from the excavation

égett maradványa vagy kemence lehetett. Létesítések nyugati oldalának kiképzéséhez a későrómai ház keleti falát használták fel.

A feltárás előkerült apróleleteinek restaurálása még folyamatban van, így csak az ásatási megfigyelések alapján számolhatunk be róluk. A telepátásokra jellemzően az épületekből előkerült kerámialeletek között a korábbi feltárási ütem leleteihez képest kevés terra sigillata töredék van. A korai település maradványából említésre méltók a bronz fibulák és üveg töredékek. A feltárás során néhány faragott kő is elő-

low foundation walls. A small fragment of an inscription incised into marble was found inside the latter room. (Fig. 3.)

New evidence was encountered which supported the observations of burnt layers and discolorations made during former excavations that implied the presence of industrial activities. This was the burnt remains of a workshop or oven. The nearly oval feature with stones along its edges was thickly burnt through to a red colour. The eastern wall of the late Roman house was used for in the building of its western wall.

került, köztük egy Apollo tiszteletére állított oltár.

R. Facsády Annamária

Irodalom/References:

FACSÁDY 1994 – R. FACSÁDY A.: Feltárás az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában. Aquincumi füzetek 1 (1995)

FACSÁDY 1999 – R. FACSÁDY A.: Feltárás az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában II. Aquincumi füzetek 5 (1999)

The small finds from the excavations are being restored so that they can be described only from excavation observations. Characteristically for settlement excavations, the ceramic finds from the houses contain few fragments of Samian ware compared to the situation in the former phase. From the remains of the early settlement, bronze brooches and glass sherds deserve mention. A few carved stones were also found, one of them an altar raised in honour of Apollo.

Annamária R. Facsády

Újabb régészeti feltárások az aquincumi katonaváros nyugati szélén

(Budapest, III. ker., Selmeci utca 34., San Marco utca 32., Bécsi út 123., Kiscelli út 74., Vályog utca 6-8.)

Az aquincumi katonaváros nyugati városszélének kutatásában általános probléma volt az előkerült, térben egymástól távol eső régészeti objektumok, visszabontott falak, tereprendezések egymáshoz való relatív kronológiájának tisztázása, valamint a jelenségek beillesztése a város egészének (MÓCSY 1953) abszolút kronológiájába. A 2000. év feltárásai során sikerült némileg bővebb információkat szereznünk erről a területről. (1. kép)

Egyre valószínűbb, hogy az aquincumi katonaváros szélén – hasonlóan más katonai jellegű településekhez – lazább beépítéssel számolhatunk, mint a város főútjai mellett. (KOVÁCS 1999)

Az elmúlt év ásatainak helyszínén újabb út vagy telekhatár nem került elő, a mai San-Marco utca-Zápor utca vonalában lévő észak-déli római út tájolására csak következtethetünk a feltárt épületek tájolásából.

A Selmeci utca 34. számú telken a PROPSZT Szerkezetépítő Kft. tár-

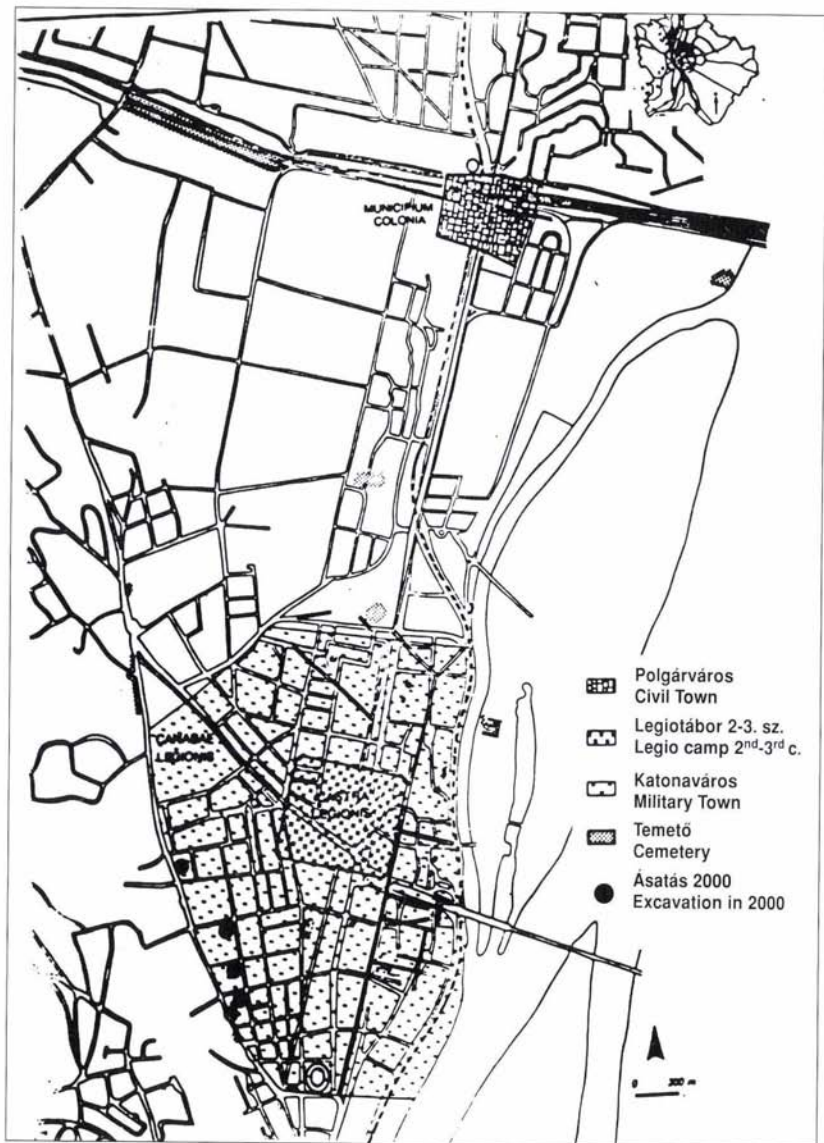
Recent excavations at the western edge of the Aquincum Military Town

(Budapest III, 34 Selmeci Street, 32 San Marco Street, 123 Bécsi Road, 74 Kiscelli Road, 6-8 Vályog Street)

The general problem in research on the western edge of the Aquincum Military Town include clarification of the relative chronological positions of the archaeological features, dismantled wall remains and landscaping works unearthed far from each other, and fitting these features into the absolute chronology of the whole of the town. Somewhat more could be learned about this territory in consequence of the excavations in 2000. (Fig. 1.)

It seems more and more probable that a looser habitation can be expected at the edge of the Aquincum Military Town than in the core of the town, similarly to other settlements with military features. (KOVÁCS 1999)

No road or lot boundary was uncovered at the site of last year's excavation. The orientation of the north-south running Roman road along present day San Marco Street and Zápor Street can only be guessed out from the orientation of the unearthed buildings.

1. kép: A 2000 év feltárásai
 Fig. 1.: Excavations in 2000

sasházának alapozási munkái előtt végeztünk megelőző régészeti feltárást. A katonaváros nagyobb lakóházának részlete került elő, amelynek lezárása észak felé a Selmeci utcai úttest, kelet felé a San Marco utcai úttest alatt lehet. A feltárt lakószobák egy perystiliosos udvart vettek körül. Az eredeti épületet a 2. század elején emelték majd a 3. század első évtizedeiben jóformán teljesen megújították. (2. kép) A házat a 3. század első felében még háromszor korszerűsítették. Az épületet a század hetvenes éveire keltezhető tereprendezés során bontották el, a falak kőanyagával planírozták el a területet.

Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg a San Marco utca 32. telken, ahol egy 2-3. századi ház néhány helyiségét tártuk fel. Az eredeti 2. századi épületet itt is háromszor alakították át a 3. század első

Archaeological excavations were conducted preceding the foundation of a block of flats by the PROPSZT Szerkezetépítő Kft. on lot 34 Selmeci Street. A fragment from a larger dwelling house in the Military Town was unearthed. Its end walls are probably under the road surface of Selmeci Street in the north and that of San Marco Street to the east. The unearthed dwelling rooms encircled a courtyard with a perystilium. The original building was constructed at the beginning of the 2nd century and then was nearly totally reconstructed in the first decades of the 3rd century. (Fig. 2.) The house was improved three more times in the first half of the 3rd century. The building was pulled down during the landscaping work which has been dated to the 70s of the century. The stone material from the walls was used for leveling of the surface.

2. kép: 3. századi perystilium fala és alatta az elbontott 2. századi pillér nyoma
Fig. 2.: The wall of the perystilium from the 3rd century and the trace of pulled down pillar from the 2nd century

felében. A 4. század elején viszont ez a terület már külterületnek számított, a visszabontott épület helyére már temetkeztek, a megmaradt falalapozásokat sírkertnek felhasználva. Az itt előkerült 4. századi feldúlt téglasírok a területünktől nyugatra lévő temető egyik parcellájához tartozhattak.

A városrész feladásához és katonai jellegű átalakításához nyertünk újabb információt a Bécsi út 123. telek szondázó jellegű feltárásán. Az újkori rétegek alatt az 1999-ben (MADARASSY 2000, 46-55.) a Bécsi út 127. telken már megfigyelt, 268-270 közé keltezhető cölöpkonstrukciós védműrendszer nyugati szélét sikerült dokumentálnunk. (3. kép)

A Kiscelli utca 74. telek szondázó jellegű régészeti kutatása során egy 2-3. századi ház visszabontott falát és az épület elplanírozásának nyo-

The same tendency could be observed on lot 32 San Marco Street, where a few rooms from a house from the 2nd – 3rd centuries were unearthed. The building, established in the 2nd century, was reconstructed three times in the first half of the 3rd century. At the beginning of the 4th century, however, this region was already considered the outskirts of town. The area of the pulled down house was used for burials, and the remaining wall foundations formed part of graveyards. The violated brick graves from the 4th century probably belonged to a section of the cemetery west of this territory.

The test excavations on lot 123 Bécsi Road provided information on the abandonment and military reconstruction of the town district. We could observe the western edge

of the post-structure defence works dated from between AD 268 and 270, discovered under modern layers on lot 127 Bécsi Road in 1999. (MADARASSY 2000, 46-55.)

The remains of the dismantled wall of a house from the 2nd – 3rd centuries and

3. kép: Cölöpkonstrukciós védműrendszer nyoma
Fig. 3.: Traces of the post-structure defence works

mait sikerült megfigyelnünk. A katonaváros kiürítése utáni periódusban – mint a San Marco utca 32 telken – egy későrómai segédcsapat temetkezett az elplánírozott épületek mentén. Néhány téglasírt csak megfigyeltünk, a kutatóárokban egy földsír edény- és gyöngymelléklete és egy melléklet nélküli csecsemősír került elő. A leletanyag alapján ez a temető egyik legkésőbbi parcellájához tartozhatott, a 4-5. század fordulójára keltezhető. A terület tulajdonosa, az IMMOBIL-INVEST Kft. a régészeti örökség védelmében a tervezett társasház alapozását áttervezte, így a telek teljes feltárásától eltekinthettünk.

A Vályog utca 6. telek feltárása jelenleg is folyik. A területünktől északra lévő Vályog utca 8. telken 1995-ben (MADARASSY 1996, 53-60.) egy kelet-nyugati irányú út, az ettől északra álló épület néhány helyisége, valamint a városrész feladása után létesített későrómai temető sírjai kerültek elő. Most az úttól délre lévő római épület utolsó periódusát sikerült megfigyelnünk. Ezt az épületet a 3. század első felében, Caracalla és Alexander Severus uralkodása között építették át, a területen előkerült nagymennyiségű falfestmény is erre az időszakra keltezhető. A városrész kiürítésekor ezt a lakóházat szisztematikusan

traces of the levelling of the building were found during test excavation on lot 74 Kiscelli Street. In the period following the abandonment of the Military Town, a late Roman auxiliary troop buried its dead by the levelled buildings, similarly to the situation on lot 32 San Marco Street. Some brick graves were only observed. The vessel and bead grave goods from an earthen grave and the grave of an infant without grave-goods were unearthed in the test trench. Judging from the find material, the graves belonged to one of the latest sections of the cemetery. They can be dated to the turn of the 4th and 5th centuries. The owner of the lot, the IMMOBIL-INVEST Kft. redesigned the foundation of the block of flats in order to protect the archaeological heritage, so excavation of the entire lot was not necessary.

The excavation of lot 6 Vályog Street has not yet been finished. Here too, the owner, the FICHERBAU Kft. redesigned the foundations of the deep garage so that the majority of the features from the 2nd and 3rd centuries will stay unharmed. An east-west running road, some rooms from a building north of it and the graves from a late Roman cemetery established after the abandonment of the town

4. kép: Sorba rakott gerendák
Fig. 4.: Beams in a row

bontották le, a tetőgerendákat egy sorba rakták, (4. kép) majd ezután bontották el a falakat, a főfalak kőanyagát elszállították, a vályogtéglából épített osztófalakat pedig elplanírozták a területen, ezeknek a kőalapozása a földben maradt.

A 4. században a későrómai teme-

5. kép: Az 59. számú sír részlete
Fig. 5.: Grave no. 59 (detail)

district were unearthed on lot 8 Vályog Street, north of our territory, in 1995. (MADARASSY 1996, 53-60.) At this time, the last phase of the Roman period, from an area south of the road, could be observed. The building was reconstructed between the reign of Caracalla and

Alexander Severus in the first half of the 3rd century. The large number of mural fragments found in the area can be dated to the same period. This dwelling house was systematically pulled down at the time the district was evacuated. The roof beams were lined up in a row, (Fig.

4.) then the walls were pulled down. The stone material from the main walls were transported away, the dividing walls made of adobe bricks were levelled. The stone foundations of these walls were left in the earth.

The late Roman cemetery extended to this lot as well in

tő erre a telekre is kiterjedt., eddig 12 sírt tártunk fel. (5. kép) Az előző évek feltárásaihoz képest új eredményt jelentett, hogy itt a sírok többségénél a beásás eredeti szintjét is sikerült megfigyelnünk, Előkerült egy, a század végére keltezhető be-kötőút részlete is, amelynek bontása során dokumentálhattuk a temetkezésekhez használt kocsik keréknyomait.

Madarassy Orsolya

the 4th century. Twelve graves have so far been unearthed. (Fig. 5.) One new feature, compared to results of former excavations, is that most of the graves are already observable at the level from which they were dug. A fragment of an approach road, dated from the end of the century, was also found. We could observe the wheel tracks of the carts used at the burials.

Orsolya Madarassy

Irodalom/References:

KOVÁCS 1999 – KOVÁCS P.: Vicus és castellum kapcsolata az alsó-pannoniai limes mentén. Piliscsaba (1999)

MADARASSY 1996 – MADARASSY O.: Régészeti kutatások az aquincumi katonaváros nyugati peremén. Aquincumi füzetek 2 (1996)

MADARASSY 2000 – MADARASSY O.: Régészeti kutatások az aquincumi katonaváros területén Aq.f.6. (2000)

MÓCSY 1953 – MÓCSY A.: Das territorium legionis und die canabae in Pannonia. Acta Ant. Hung.3. (1953)

Településszerkezet kutatása az aquincumi katonavárostól északra

(Budapest, III. ker., volt Filatori gát HÉV állomás, Hrsz.: 19242)

A BTM Aquincumi Múzeuma a Fészek Hungária Kft. felkérésére végzett megelőző feltárást a volt Filatori gát HÉV állomás területén, ahol a közeljövőben BAUMAX áruház építését tervezik. A korábban lemezalappal tervezett épületrészt mélygarázzsá tervezték át, a hatályos építészeti előírások alapján, így vált szükségessé az előző évben itt végzett feltárást kiterjesztése erre a területre is. A régészeti védett területen kutatásának közvetlen előzménye volt az 1997-ben végzett szondázó jellegű kutatás (ZSIDI 1998, 65-71.) illetve az 1999-ben, a jelenlegi területtől délre végzett ásatás. (ZSIDI 2000, 62-75.)

A jelenlegi kutatást a megelőző évben folytatott módszerrel végeztük. A 2,5-3 méter vastag újkori törmelékes feltöltést gépi földmunkával távolítottuk el. A gépi munka utáni durva nyesést követően kitzűztük a tavalyi négyzethálós rendszer folytatását. A 10x10 méteres nagyságban kitzűzött szelvény kelet-nyugati irányban A-tól E-ig, illetve

Research into the settlement structure north of the Aquincum Military Town

(Budapest III, former Filatori gát HÉV station, Lot reg. no.: 19242)

The Aquincum Museum of the BTM conducted excavations preceding the construction of the BAUMAX shopping centre at the request of the Fészek Hungária KFT on the territory of the former Filatori gát HÉV station. The building section that had originally been planned with a plane foundation, was redesigned to have underground parking. The operating construction regulations demanded the extension of excavations from the previous years to this area. The direct antecedent of the research into the archaeologically protected area were, a test excavation in 1997 (ZSIDI 1998, 65-71.) and the excavations conducted south of this area in 1999. (ZSIDI 2000, 62-75.)

The same methods were employed this last year as in the previous year. The 2.5 – 3 m thick modern debris fill was removed by mechanically. Following the rough scraping after the mechanical removal of the modern fill, the grid system, which had been set up last year, was extended to

észak-déli irányban I-től VII-ig terjedt. A nyesést követően, az újkori rétegek alatt már foltok, elszíneződések jelentkeztek a terület déli és keleti szegélyén. A terület közepén azonban egy 3-4 méter mély teknőt rögzítettünk, melyet az újkorban, illetve a legújabb korban törmelékekkel töltöttek fel. A feltárás későbbi fázisában lehetőségünk volt az elmúlt évben feltárt területeken néhány új metszetet készíteni. A feltárás során előkerült emlékek részben megerősítik, részben kiegészítik a korábbi eredményeket. (1. kép)

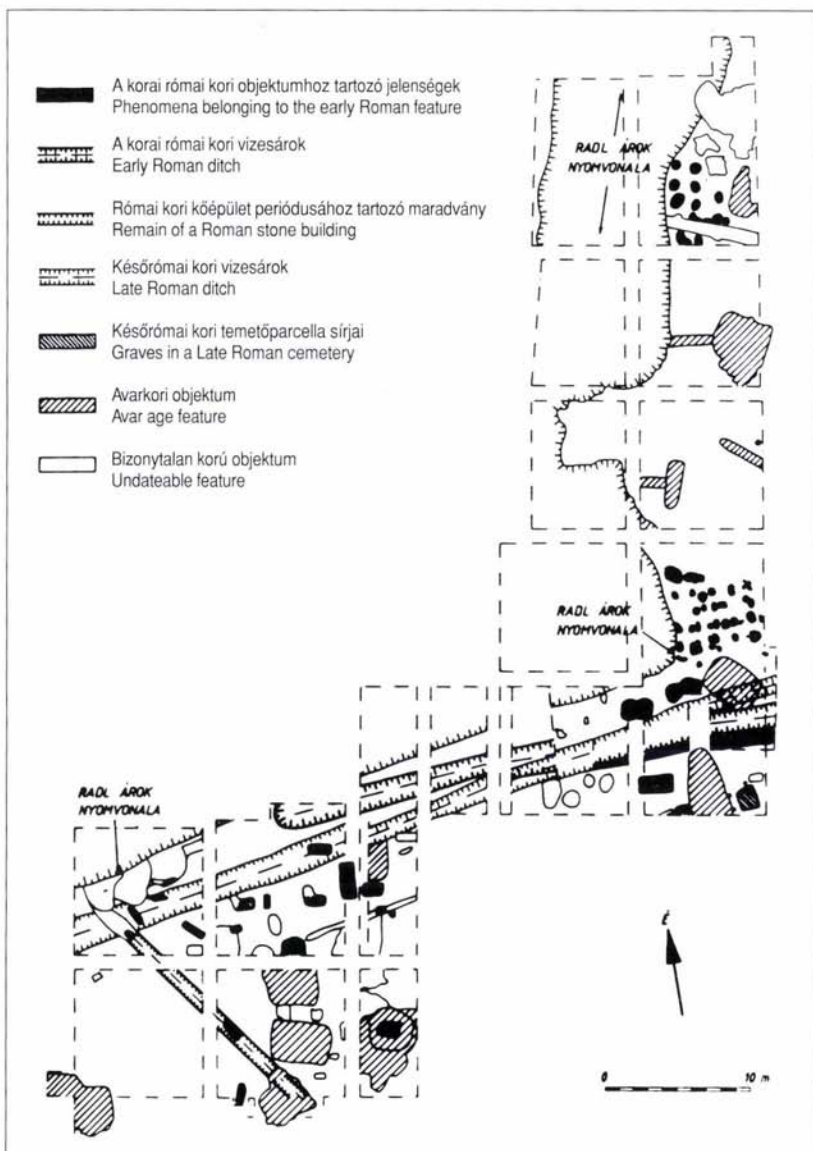
A terület legkorábbi használatát jelző őskori (későbronzkori) horizont szórványos kerámialeletei és néhány objektuma továbbra is a terület keleti peremén került elő. Ez a terület emelkedett ki egykor legjobban a környezetből, s viszonylag közel volt a Duna felé, keleti irányba igyekvő patakhöz.

Előkerült a korábban regisztrált, az 1./2. század fordulójára tehető római kori – feltehetően katonai objektum – északi védművének további részlete. A természetes vízfolyást kihasználó, jellegzetesen hegyesedő végű árkot a déli oldalon palisád szerkezetű fal kísérte. A feltárás során a védmű északi kapunyílását is megtaláltuk, melyet nagyobb, cölöpkötegek számára alkalmas cölöphelyek jeleztek. Az objektumból

this area. The 10 x 10 m trenches were assigned letters A-E from east to west and numbers I-VII from north to south. Outlines and discolourations appeared on the scraped surface right under the modern layers on the southern and eastern edges of the area. In the centre, however, a 3-4 m deep depression could be observed, which had filled with debris in the modern or late modern period. Later during the course of the excavations, we had the opportunity to make some new sections on the surface unearthed last year. The remains uncovered by the excavations partly corroborated and partly complemented the results from former years. (Fig.1.)

The scattered pottery finds and some features from a prehistoric (Late Bronze Age) horizon indicated the earliest occupation in the territory. These features were consistently found by the eastern edge of the area. This area was the highest point in the immediate environment, and was relatively close to a brook that ran eastwards to the Danube.

Further details were found of the northern fortifications of a Roman, probably military feature dated from the turn of the 1st and 2nd centuries, the existence of which had been noted earlier. The trench, with its characteristically narrowing end,

1. kép: A feltárás alaprajza
 Fig. 1.: Ground plan of the excavations

kivezető út biztonságát a vizenyős területen cölöpökre emelt útszakaszokkal biztosították. A sűrű cölöprács szerkezet nyomát a védműtől északra két helyen is megtaláltuk. (2. kép) Az objektum belső építményeire továbbra is csak néhány, többnyire izoláltan jelentkező elszíneződés utal. A maradványokat részben a későbbi római kori kőépület és a hozzá tartozó egyéb építményekkel, részben pedig az avarkori falu házaival alaposan megbolygatták.

A római kor későbbi periódusából származó maradványok közül a fürdőként számontartott kőépülettől északnyugat felé tartó kőcsatorna további részleteit tártuk fel. Fontos topográfiai és geográfiai

made use of a natural water course. It was bordered by a palisade wall on its southern side. We found the northern gateway of the fortifications, indicated by post holes fit for larger bunches of posts. The security of the road leading out of this feature was provided by road sections raised on posts over waterlogged stretches. Traces of the dense post grid were found at two places north of the fortifications. (Fig.2.) Only a few, usually isolated discolorations provided hints as to the buildings inside this feature. The remains were badly disturbed partly by a later Roman period stone building and other buildings attached to it and partly by the houses from an Avar village.

Among the remains from later phases of the Roman period, further details of the stone sewer running northwest from the stone building which was probably a bath. We could observe the mouth of the stone sewer in the bed of a natural brook (the former Radle channel), which carried waste water to the Danube.

2. kép: A korai római kori objektum északi védművének egy szakasza a kivezető utat jelző cölöprács rendszerrel

Fig. 2.: A stretch of the defence works of the early Roman period feature with the post grid system that showed the outward leading road

eredményként értékelhető, hogy rögzíthettük a köcsatorna torkolatát a természetes patak medrére (egykori Radl árok), amely a használt vizet a Dunába vezette. (3. kép) A múlt évben előkerült apszisos épület alaprajzát is kiegészíthettük, s építéstörténetéhez is új adatokat nyertünk. Bizonyossá vált, hogy legalább egyszer átépítették, s a korábbi periódusban feltehetőleg két apszisos helyiséggel bírt. Újabb bizonyítást nyert folyóvízzel történő vízellátása is a boltozott, habarccsal kikent vízvezető csatorna további részleteinek feltárásával. (4. kép) A római kori topográfia szempontjából fontos adat, hogy az épületet, annak első periódusában nyugaton kísérő út nagyjából a korai római kori út nyomvonalában helyezkedett el. Az épület alatt helyenként előkerültek a legkorábbi római kori periódushoz tartozó objektumok, melyek közül a mélyebbek, amelyek laza betöltésükkel veszélyeztethették volna a kőépület statikáját, igen kemény, fekete, vízzel iszapolt betöltéssel rendelkeztek.

Az előző évek feltárásaihoz képest új adat a terület római kori topográfiájának szempontjából, hogy előkerült az úgynevezett Kaszás dűlő – raktárréti temető egyik déli sírparcellájának részlete a terüle-

3. kép: Római kori köcsatorna torkolata a természetes vízfolyásba (Radl árok)
 Fig. 3.: Mouth of the Roman period stone sewer at the natural brook (Radl channel)

(Fig.3.) This is regarded as an important topographic and geographic result. The ground plan of the building with an apse could also be completed, and new data were obtained concerning its construction history. It has become clear that it was reconstructed at least once, and it probably had two rooms with apses in the early phase. The excavation of more parts of the domed water pipe plastered with mortar

4. kép: A római kori fürdőépület apszisos nyugati traktusának kiszedett fala
 Fig. 4.: Western wing with apse from the Roman period bath

ten. A mintegy negyedszáz csontvázas sír a 4. századból származik, többnyire téglából összeállított vagy egyszerű földsírok. Akad azonban köztük épített „sírkamra” is, rózsaszínű, téglaporral kevert habarccsal összefogva. A sírok többsége kirabolt, csoportokat alkot, mellékletadásuk egységes, agyag- és üvegedény, mécses, érem és kevés viseleti tárgy. (5. kép)

A római kort követő időszakból a későavar kort az elmúlt évben ismertté vált telep újabb házai képviselték. A korábban megfigyelt te-

has verified that the building was furnished with running water. (Fig.4.) From the point of view of Roman period topography, it is an important piece of information that the road, which ran along the western side of the building in the first construction phase, approximately followed the path of the early Roman road. Features from the earliest Roman period could sometimes be noted under the building. The deeper lying ones, the loose fill of which could have unbalanced the statics of the stone building, contained a very hard, black, silted fill.

We could register new information related to the Roman period topography of the area, namely, the discovery of a detail of one of the southern sections of the so-called Kaszás dűlő – Raktárrét cemetery. The circa twenty-five inhumation burials from the 4th century were constructed in brick or were simple shaft graves. Some were “burial chamber” constructions bound with a mixture of mortar and pinkish brick powder. Most of the graves were disturbed. They were arranged in groups, with uniform grave-goods: clay and glass vessels, lamps, coins and few articles of wear. (Fig. 5.)

The late Avar period, following the Roman period, was represented

lepülésszerkezet ezen a területen is folytatódott. A félig földbemélyített házak néhány egymáshoz közeli csoportokat alkotott. A csoportok szomszédos házai között néha szerkezeti kapcsolatokra utaló nyomokat találtunk. Jól érzékelhető a házak elhelyezkedésénél, hogy ke-

resték a természetes vízfolyás közelségét, s a partmenti házakból kis csatornák, lefolyók vezettek a patakba. A házak többségének északkeleti sarkában találtuk a többnyire elomlott tűzhely maradványát. A tűzhely építéséhez szívesen használták a közeli római kori épületek omladékának anyagát: egyenlő nagyságúra tört tégladarabokat, faragott kő, terrazzo és vakolatdarabokat. (6. kép) Ezek mellett azonban a késői avarkor jellegzetes fazekai, edénytöredékei, valamint sütőharang töredékei is előkerültek a tűzhelyek anyagából. Kiemelkedő jelentőségű az a tűzhely omladékából származó lelet, amely egy agyagból megmintázott emberfejet ábrázol.

5. kép: Későrómai kori sírcsoport mellékletei

Fig. 5.: Grave goods from the late Roman group of graves

by more houses from the settlement discovered last year. The same settlement pattern continued in this part of the site as had been observed earlier. Some of the semi-subterranean houses comprised closely situated groups. Sometimes traces of structural links could be found between the neighbouring houses of the groups. The location of the houses imply that people preferred the closeness of a natural water course, and small ditches, water outlets, ran to the stream from the houses standing along the bank. The remains of the, usually collapsed, ovens were found in the northeastern corners of most of the houses. People often used material from the ruins of the nearby Roman

6. kép: Avarkori ház tűzhelye római kori oszlop töredékével berendezve

Fig. 6.: Oven of an Avar house furnished with a fragment of a Roman pillar

(7. kép) Az avarkori „szobrászati alkotás” háttérét (gyermekjáték része vagy pedig a hitvilággal kapcsolatos jelentőség) a későbbi kutatás világíthatja majd meg.

Geológiai érdekesség, hogy a fent jelzett történelmi korszakok mindegyike – a századelőn még Radl ároknak nevezett és később betöltött – természetes patak partján helyezkedett el, kihasználva és alkalmazva a természeti adottságot. Az ásástást archaeomagnetikai, talajtani, geomorfológiai vizsgálatokkal, valamint archaeobotanikai mintavétellel egészítettük ki.

Zsidi Paula

period buildings for their ovens: brick fragments broken into regular sizes, fragments of ashlars, terrazzo and plaster. (Fig. 6.) In addition, characteristic pots, sherds and frying bell fragments of the late Avar period were discovered in the matrix of the ovens. The find depicting a human head, found in the ruins of an oven, is of exceptional importance. It was sculptured from clay and probably fired in the oven. (Fig. 7.) More research is necessary to clarify the back-

7. kép: Agyagból mintázott fej egy későavarkori ház tűzhelyének omladékából
Fig. 7.: Clay head from the ruins of an oven in a late Avar period house

Irodalom/References:

ZSIDI 1998 – ZSIDI P.: A római kori védműrendszer nyomai az aquincumi katonavárostól északra. Aquincumi füzetek 4 (1998)

ZSIDI 2000 – ZSIDI P.: Korarómai védmű részlete és 2-3. századi kőépület az aquincumi katonavárostól északra. Aquincumi füzetek 6 (2000)

ground of this “sculpture” from the Avar period (is it part of a toy or connected to religious beliefs).

The fact that the remains of all the periods were located along the bank of a natural stream, which was called the Rádl ditch at the beginning of the 20th century and which filled up later, is an interesting phenomenon from a geographical aspect. People exploited and made use of the natural setting. The archeological research was complemented with archaeomagnetic, pedological and geomorphological studies. Samples were taken for archaeobotanical research.

Paula Zsidi

Kutatások az aquincumi polgárváros déli előterében II.

(Budapest, III. ker., Szentendrei út 101-115. – volt Házgyár területe, Hrsz.: 19360, 19361)

A tervezett AUCHAN-Óbuda beruházás területén, az 1997. évi és az 1999. évi próba feltárások által közrefogott területen megelőző feltárást végeztünk. (ZSIDI 1998, 72-78.; ZSIDI 2000, 107-108.) A próba feltárások célja a római kori beépítettség megállapítása és településtörténetének körvonalazása volt. Az összefüggő felületi feltárás annál inkább időszerű feladattá vált, miután a polgárváros közvetlen szomszédságában fekvő területen, a volt Házgyár működése következtében, a jelenlegi kutatásig nem volt dokumentált feltárás. A korábbi szórványos jelentések (NAGY L. 1937, 265., SZIRMAI 1984, 255-256.) a lelet beszolgáltatásokról (sírléletek, oltárkövek, sírszobrok) éppen csak utaltak arra, hogy fontos lelőhely húzódott a működő gyár alatt. A beruházás – a jelenlegi tervek szerint – a volt Házgyár egykori épületét használja majd fel az építkezés során, így a történeti rétegeket is érintő földmunkára csak a közművek építésekor fog sor kerülni. Az előzetes, felületi kutatást ennek következtében el-

Research in the southern foreground of the Aquincum Civil Town II.

(Budapest III, 101-115 Szentendrei Road – area of the former Házgyár, Lot reg. no.: 19360, 19361)

Excavations were conducted preceding construction work in the area of the Auchan-Óbuda development in a territory enclosed by test excavations conducted in 1997 and 1999. (ZSIDI 1998, 72-78.; ZSIDI 2000, 107-108.) The purpose of the test excavations was to find out the degree to which this area was inhabited in Roman times and to delineate the settlement history of the region. The excavation over a large surface became all the more desirable since it had not been possible to conduct proper excavations in the area adjoining the civil town as long as the Házgyár functioned. The few earlier reports (NAGY L. 1937, 265.; SZIRMAI 1984, 255-256.) about finds handed over to the museum (grave finds, altar stones, grave statues) were only enough to suggest the existence of an important site under the functioning factory. The development, according to the actual plans, will use the building of the former Házgyár during construction, so only the laying of

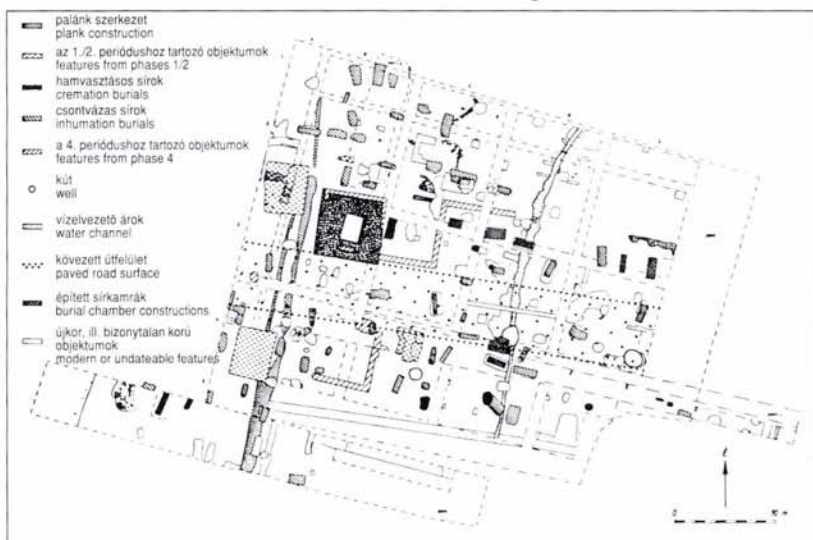
sősorban a tudományos szempontok, a római kori topográfia teljesebbé tételé, tette szükségességé.

A feltárás 50x60 méteres felületre terjedt ki, a leendő parkoló területén, melyen a lelőhely minden irányban tovább terjedt. A feltárást gépi földmunka előzte meg, melynek során a felső újkori réteget távolítottuk el. Ez a réteg kelet felé, a Duna irányában jelentősen vastagodik, ami az egykori terep lejtésére utal. A gép után megtisztított eredeti felszínen 10x10 méteres szelvényeket nyitottunk (A-E, 1-5).

A feltárás során a római kor különböző periódusaiból csaknem 200 objektumot tártunk fel, (1. kép) melyekből 57, a területen több korszakban

public utilities will demand earth working affecting historical layers. Accordingly, the preceding archaeological large surface excavations were primarily necessitated by scientific questions related to filling in gaps in our knowledge of the Roman period topography.

The excavations covered a surface of 50 x 60 m in the area of the future parking lot. The site extended over this area in every direction. The excavation was preceded by mechanical earthmoving, which removed the upper, modern layers. This layer significantly thickened eastwards toward the Danube, which implies that the surface used

1. kép: A feltárás alaprajza

Fig. 1.: Ground plan of the excavations

használt temető sírja volt. A feltárás eredményeképpen körvonalazódtak a terület funkcióváltozásai az 1.-4. század végéig terjedő időszakban. A jelenlegi feltárással szerzett eredmények finomították a korábbi, 1997./1999. évi eredményeinket.

1.- 2. periódus

A terület legkorábbi periódusához tartozik az „A-B” szelvénytörzs, csaknem észak-déli irányú, fa-agyag konstrukciós falmaradványa, melyet a terület nyugati részén, mintegy 50 méter hosszan követtünk. (2. kép) A

2. kép: Palánszerkezetű falazat jelentkezése az ásási terület nyugati részén
Fig. 2.: The appearance of the plank-structure wall in the western part of the excavated area

to slope. Trenches measuring 10 x 10 m were opened on the mechanically scraped surface (A-E, 1-5).

Nearly 200 features were unearthed representing various phases of the Roman period. (Fig. 1.) Fifty-seven of these were graves from the cemetery that functioned through several phases. As a result of the excavations, the functional changes of the area could be observed from the 1st to the end of the 4th century. The results from this year have enabled us to refine the results of earlier excavations conducted in 1997 and 1999.

Phases 1-2

The features in the series of “A-B” trenches belong to the earliest period in the area. They contained the remains of an approximately north-south oriented wall with a wood-and-clay construction, which could be followed along a length of about 50 m in the western part of the area. (Fig. 2.) The width of the wall was 1 m on average. The wall was built of clay bricks and sometimes rubble put between a wooden frame based in a timber trench, which appeared as a darker discolouration. The 5 x 5 m square features lie 20 m from each other. Those which intersected the wall could be traces of the reconstruction of this construction.

falazat szélessége átlagosan 1 méter volt. A fal szerkezete két – sötétebb elszíneződéssel megmaradt – gerendaárokba alapozott fa héjazat közé rakott agyagtéglaíkból és helyenként törtkövekből állt. Talán ennek a konstrukciónak a megújításához tartoztak a falat átvágó, egymástól 20 méterre lévő, 5x5 méter nagyságú négyszög alakú objektumok. Az árokszerűen kiképzett objektumokban földbe rakott, törtköves alapozás nyomait fedeztük fel. Megfigyeléseink szerint a terület e korai periódusához a falazattól keletre csupán néhány objektum tartozhatott.

A konstrukciós elemek betöltéséből igen kevés leletanyag származik, s az is elsősorban a „pusztulási” időszakra utal. Az azonban bizonyos, hogy a korai hamvasztásos temető létesítését megelőző, a 2. század első harmada előtti időszakból származik. Ugyancsak bizonytalan jelenleg, hogy milyen jellegű objektumhoz tartoztak a maradványok.

3. periódus

A 2. század első harmadában a polgárváros és a katonaváros közötti főútvonal keleti oldala mentén létesített temető sírjai képviselik ezt a periódust. A temetkezések a legkorábbi időszakban többnyire hamvasztásos rítusúak, míg a 2. század utolsó harmadában már zömmel csontvázasak.

The remains of a foundation with rubble laid in earth could be observed in the ditch-shaped features. As far as could be observed, only a few features were associated with this early period east of the wall.

Very few finds were recovered from the fill of the construction elements, and they are relevant mainly to the time of “devastation”. It is certain, nevertheless, that the phase can be dated prior to the first third of the 2nd century when the early cremation cemetery was established. We cannot tell, either, to what feature the remains belonged.

Phase 3

This period is represented by the graves of the cemetery established along the eastern side of the main road that connected the Civil Town and the Military Town in the first third of the 2nd century. Most of the graves in the earliest period followed the cremation rite, while the majority of the graves were inhumation burials from the last third of the 2nd century. The territory of the excavation lay farther back from the path of the road, so what we unearthed were not the first grave groups next to the road but those of the second and third rows. The one-time splendour of the cemetery

A feltárás területe az út nyomvonalától beljebb húzódik, így nem az utat közvetlenül kísérő első sírcsoportokat tártuk fel, hanem a második, illetve harmadik parcellasor sírjait. A polgárváros municipium periódusához tartozó temető egykori pompáját idézi egy monumentális sírépítmény – amelynek csak visszabontott alapozását találtuk –, továbbá egy díszesen faragott, illetve felíratos

szarkofág részlete. Ugyancsak a sírok gazdagságáról tanúskodnak a gyakori sírablás ellenére is gazdag melléletek: aranyékszerek, mécsek, edények, stb. (3. kép)

4. periódus

Már a korábbi kutatás során is felteteleztünk a területen egy olyan periódust, amely a 2./3. század fordulóján felszámolt korai temető felszámolását követte. Ehhez a periódushoz tartozhatott többek között az a „szemégtödör”, melybe valószínűleg a korábbi periódus temetkezéseihez tartozó síremlékek elbontásából származó kőtöredékeket gyűjtötték. (4. kép) Az alig 1,5 köbméter nagyságú, köralaprajzú gö-

3. kép: Válogatás a hamvasztásos sírok melléleteiből
Fig. 3.: A selection of the grave goods in cremation burials

from the municipium period of the Civil Town is reflected in a monumental grave construction. Only its foundations were found and a fragment of an ornately carved and inscribed sarcophagus. The wealth of the graves is indicated by a few graves, which, despite frequent robberies, contained rich grave goods of gold jewellery, lamps, vessels, etc. (Fig. 3.)

Phase 4

We had already discovered a period during former excavations that followed the closing of the early cemetery abandoned at the turn of the 2nd and 3rd centuries. The “refuse pit” may belong to this

4. kép: A 3. periódus egyik szemétködre kőhulladékkal, feltárás közben

Fig. 4.: Refuse pit of phase 3 with stone debris, during cleaning

dörben szinte csak kizárólag törtköveket találtunk, több mint 2000 darabot, melyek egy része az egykori megmunkálás nyomát mutatta. A faragott kövek közül több tucat díszített volt. Növényi és figurális díszítőelemek egyaránt megtalálhatóak voltak közöttük.

Ebben a periódusban létesíthették az észak-déli főútról keleti irányban, a Duna felé leágazó utat, amelynek törtköves maradványát a feltárási terület nyugati metszetében és az „E” szelvénytörésben észleltük. Erre a periódusra tehető az út mindkét oldalán feltárt kötőanyag nélküli falalpozások, a „D” szelvénytörésben feltárt észak-dél irányú vízvezető árok, valamint a területen előkerült és részlegesen feltárt

phase, among others, where the stone fragments from the dismantling of grave monuments from the earlier period were collected. (Fig. 4.) The round pit with a capacity of only 1.5 cubic metres contained hardly anything else other than broken stone, more than 2000 pieces. Some of these fragments showed traces of having been worked.

Dozens of carved stones were ornamented with floral and figural patterns.

The road forking eastwards to the Danube from the main road running north-south could have been built in this phase. The rubble layer from this road could be observed in the western section wall of the excavated area and in trench series “E”. The dry wall foundations unearthed on both sides of the road, the north-south running water channel in trench series “D” and the three partially unearthed wells can be dated to this phase. The area probably served the nearby potters’ workshop (the workshop next to the so-called Schütz restaurant) in this phase.

három kút is. A terület ebben a periódusban valószínűleg a közeli faze-kasműhelyt (úgynevezett Schütz vendéglő melletti műhely) szolgálhatta ki.

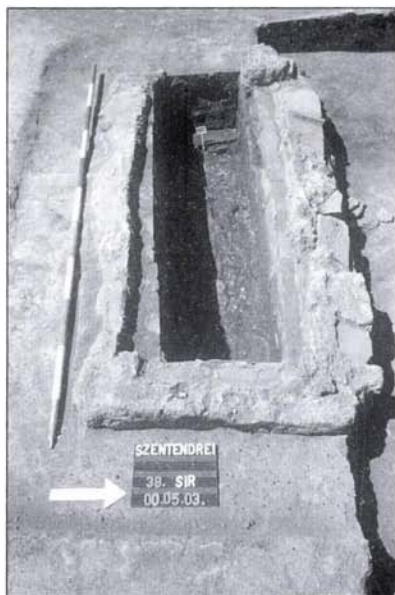
5. periódus

A 4. század közepétől ismét temetkezés céljára használták a területet. A későrómai kori temető jellegzetessége a leletszegénység, valamint egyes sírcsoportokban az épített „sírkamrák” megjelenése volt. (5. kép) A „sírkamrák” többségét falazótégelből, téglaporral kevert, meszes rózsaszínű habarccsal építették. A sírok másik részének építőanyaga a törékeny anyagú, könnyen faragható, zöldesszínű vulkanikus kőzet volt. A sírok fedele illetve boltozata a bolygatások miatt sehol sem maradt ránk. A mellékletek igen szegényesek, egy-egy üvegedény, ritkábban viseleti tárgy, érem került elő belőlük. A késői temetőparcella sírjai ugyancsak sírcsoportokat alkottak, s közös jellegzetességük volt, hogy nem alkalmaztak másodlagosan felhasznált kőemlékeket. Az egységes rítus és az egységes mellékletadási szokások miatt egymáshoz közelálló közösség temetkezési helyének tartjuk a temetőrészt.

A terület használatára a 4. század vége után egészen az újkorig

Phase 5

The area was once more occupied by a cemetery from the middle of the 4th century. The late Roman cemetery was characterized by a paucity in find materials and the use of “burial chambers” in some of the grave groups. (Fig. 5.) Most of the “burial chambers” were built of bricks and pinkish mortar mixed of brick powder and lime. Other graves were made of brittle, easily carvable greenish volcanic rock. The lids or domes of the graves were

5. kép: Épített sírkamra bolygatott maradványa (4. század második fele)

Fig. 5.: Disturbed remains of a burial chamber construction (2nd half of the 4th century)

nem találtunk régészeti adatot. A feltárás eredményeit archaeobotanikai és talajtani vizsgálatokkal egészítettük ki.

Zsidi Paula

Irodalom/References:

NAGY 1937 – NAGY L.: Az Aquincumi Múzeum kutatásai és gyarapodása az 1923-35 években. Budapest Régiségei 12 (1937) 273.

SZIRMAI 1984 – SZIRMAI K.: Újabb feliratos kőemlék az Aquincumi Múzeumban. Budapest Régiségei 25 (1984) 255-264.

ZSIDI 1998 – ZSIDI P.: Kutatások az aquincumi polgárváros déli előterében. Aquincumi füzetek 4 (1998)

ZSIDI 2000 – ZSIDI P.: Budapest, III. ker., Szentendrei út 101-115. (volt Házgyár). Aquincumi füzetek 6 (2000)

destroyed by disturbances, so that none could be found. The grave-goods were rather poor, a few glass vessels, occasionally an article of wear or a coin. The graves from this part of the late cemetery were also composed into grave groups with the common characteristic that they never 'borrowed' the stone monuments of earlier phases. The unified rite and the unified grave good giving customs imply that the cemetery part was used by a closely related community.

There were no archaeological data suggesting the use of the area between the end of the 4th century and the modern period. The results of the excavations were complemented with archaeobotanical and pedological analyses.

Paula Zsidi

Kutatások az aquincumi polgárvárostól keletre lévő területen

(Budapest, III. ker., Záhony utca 7., Graphisoft Park „D” épület, volt Óbudai Gázgyár területe, Hrsz.: 19333)

A Graphisoft Park építéséhez kapcsolódóan megelőző feltárást végeztünk a tervezett „D” jelű épület és közvetlen körzetének területén. Az ez évi régészeti kutatás közvetlen előzményének tekinthetők az 1996-ban végzett szondázó feltárás, (ZSIDI 1997, 54-57.) az 1997 folyamán végzett régészeti megfigyelés (ZSIDI 1998, 91.) valamint az 1998-ban végzett megelőző feltárás. (ZSIDI 1999, 84-94.)

A jelen kutatási terület az 1998-ban feltárt sáv („C” jelű épület területe és körzete) közvetlen nyugati szomszédságában helyezkedik el. Ezért feltárásunkat a korábban kitűzött raszter rendszer alapján folytathattuk. A feltárás az építkezés terprendezési munkáival párhuzamosan folyt, tekintettel arra, hogy a területet a „gázgyári” periódusban számos, mélyre alapozott, betonból készült műtárggyal építették be, melyeket szét kellett zúzni, és ki kellett emelni az építkezés megkezdése előtt. Ezek a – nagyjából északkelet-délnyugati irányban, egymás-

Research in the territory east of the Aquincum Civil Town

(Budapest, III., 7 Záhony street, Graphisoft Park building “D”, area of the former Óbudai Gázgyár, Lot reg. no.: 19333)

We conducted excavations preceding construction work in the Graphisoft Park in the area of and the immediate surroundings of the future building “D”. The test excavations in 1996, (ZSIDI 1997, 54-57.) the archaeological observations in 1997, (ZSIDI 1998, 91.) and preliminary excavations in 1998 (ZSIDI 1999, 84-94.) were the direct antecedents of the excavations conducted this year.

The actual area of research adjoins the zone excavated in 1998 (area and environs of building “C”) from the west. Accordingly, the excavations were adjusted to the grid system set up last year. The excavations were carried out in parallel with the landscaping works of the constructions, since the area had been covered with several features with deep concrete foundations at a time when the gasworks still functioned. These foundations had to be smashed and lifted out before the construction work could get underway. These approximately north-

sal párhuzamosan futó – mély, betonalapozású sávok az építési terület 57%-át tették ki, azaz 57%-ban pusztították el a történeti rétegeket. Így számunkra összesen négy, eltérő szélességű sávban, mintegy 1400 négyzetméternyi terület (I.-IV. terület) maradt, ahol lehetőségünk nyílt az eredeti rétegsor megfigyelésére. A területsávok közül a délkeleti (Duna felőli) sáv volt a legszélesebb, itt 12 (nagyjából 10x10 méteres) szelvény megnyitására volt lehetőségünk. A II. III. és a IV. területsávok szélessége 3-6 méter között mozgott.

A feltárás menete, hasonlóan az 1998. évi feltáráshoz a következő volt: először az újkori, változó vastagságú réteget távolítottuk el gépi segítséggel, majd a gép utáni kézi felület tisztítást követően kitűztük a korábbi raszter folytatását, és tanufalak meghagyásával megkezdtük a kézi feltárást. A II.-IV. területek esetében a teljes felület feltáráására került sor. Ezt többek között az tette lehetővé, hogy a terep nyugati irányban erősen emelkedett, s míg a Duna felőli, délkeleti részen az újkori feltöltés és a történeti rétegek mintegy 2-3 méter vastagságban ültek a sárga, homokos altalaj felett, addig a legnyugatabbi, IV. számú területen ez már csak alig 1 méter volt.

east-southwest oriented parallel deep concrete foundations occupied 57 % of the construction area, which means that 57% of the historical layers were destroyed. Thus, only four bands of various widths were left for excavations on a surface of about 1400 square metres (territories I-IV), offering an opportunity to observe the original layer sequence. The southeastern band (on the Danube side) was the widest, where 12 (about 10 x 10 m) trenches could be opened. The widths of bands II, III and IV varied between 3 and 6 metres.

The excavations followed the same regime as in 1998: first the modern layer of varying thickness was mechanically removed, followed by a manual scraping of the surface. The continuation of the grid system was set up and manual excavation was started on the scraped surface, leaving baulks between the trenches. In territories II-IV, the whole surface was unearthed. This was made possible by the fact that the surface sloped sharply upwards to the north. The modern fill and the historical layers lay in widths of 2-3 m over the yellow, sandy virgin soil on the southeast on the Danube side, while the same sequence was no more than 1 m in width in the westernmost territory no. IV.

A feltárás az aquincumi polgárvárostól keletre fekvő terület beépítéséről, római kori használatáról eddig alkotott képünket sok új, korábban ismeretlen adattal gazdagította. A terület legkorábbi lakottságáról tanúskodnak az őskori hamvasztásos temetkezések, gyakran a római rétegek által már megzavarva. (Ld. a kötetben Endrődi Anna jelentését.) Az alábbiakban a római korra vonatkozó eredmények rövid összefoglalása következik.

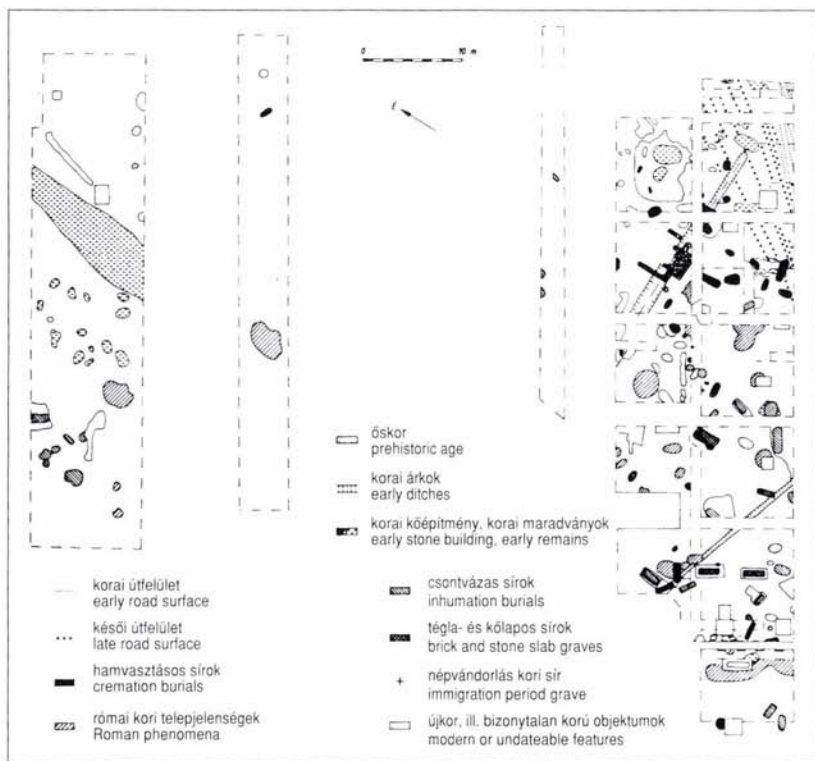
I. terület (1. kép)

Ez a terület fekszik legközelebb a korábbi feltárásokhoz, ahol a római kori partvonalat szegélyező konstrukció nyomait tártuk fel, mintegy 80 méter hosszúságban. E partvédő művet nyugat felé egy beépítetlen sáv követte, majd a partmű irányával megegyező irányítású, egymással párhuzamos árkokat találtunk. A jelenlegi kutatási terület legkeletibb jelensége egy, a partmű vonalával párhuzamos nyomvonalú, töltésre épített út volt, melynek több, megújított periódusa is előkerült. Az út korábbi periódusába a polgárváros irányából egy kövezett járószint csatlakozott, melyet átvágták a csoportosan jelentkező, 2. századi hamvasztásos temetkezések, mintegy 10 sír. A feltárási terület északkeleti részén jelentkező sírok egy része rablott volt, ennek ellené-

The excavations provided us with much new data concerning the habitation and use of the area east of the Aquincum Civil Town in the Roman period. Prehistoric cremation burials, often disturbed by Roman layers, attest to the earliest occupation of the territory (see Anna Endrődi's report in this volume). In the following, the results concerning the Roman period occupation will be summarized.

Territory I (Fig. 1.)

This territory lies the nearest to the earlier excavations, where traces of a Roman period construction running along the bank was discovered, running along a length of 80 m. This bank fortification was followed by an uninhabited band to the west. Parallel trenches were then found running in the same direction as the embankment. The easternmost phenomenon in the actual excavation area was a road built on a raised substructure, also running parallel to the embankment, which displayed several phases of reconstruction. In the earliest phase of the road, a paved floor level joined the road from the direction of the Civil Town, which was intersected by groups of cremation burials, about 10 graves, from the 2nd century. (Fig. 2.) Some of the

1. kép: Az I. terület ásatási alaprajza

Fig. 1: Ground plan of the excavations in territory I

re viszonylag gazdag melléklettel rendelkeztek. (2. kép) Elsősorban kerámia és üvegedény mellékletet, mécseseket, valamivel kevesebb viseleti tárgyat találtunk a sírokban. A leletek közül kiemelkedik egy bronz szelence, melyet érintetlen állapotban találtunk. A polgárvárostól keletre ezek a sírok jelentik a legkorábbi temetkezési horizontot.

A hamvasztásos temetkezéseket

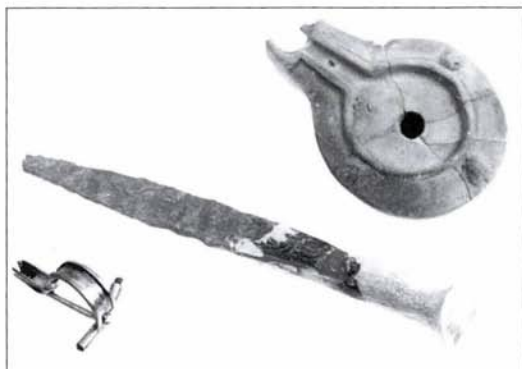
graves found in the northeastern part of the excavation territory were robbed, although relatively many grave goods were left, mostly ceramics and glass vessels, lamps and somewhat fewer articles of wear. An intact bronze casket is a unique find. These graves represent the earliest burial horizon east of the Civil Town.

Monuments were also found

és a köves járószíntet megelőző korszakból is tártunk fel emlékeket. Északkelet-délnyugati irányban, mintegy 30 méter hosszan követünk egy jellegzetes hegyes végű árkot (Spitzgraben), mely az északkeleti területrészen lekerekített véggel végetér. Ettől az ároktól délkeletre, de vele párhuzamosan egy sekélyebb árok húzódott.

A két árok összetartozása bizonytalan, csakúgy az árkok relatív kronológiájával megegyező helyzetben lévő több, nagyobb méretű, földbe mélyített objektum. Ezekből – szerkezeti elemek lévén – igen kevés, s többnyire jellegtelen leletanyag származott. Maguk az árkok kevés habarcsmaradványon és néhány jellegtelen, de római kori kerámiatöredéken kívül egyéb leletet nem tartalmaztak. A konstrukció – a relatív kronológia alapján – a polgárváros kiépülése előtti időszakra datálható. Feltehetőleg a konstrukció megújított, későbbi periódusához tartozhatott az északabbra húzódó árok betöltése fölé emelt kőfalas építmény. (3. kép)

A hamvasztásos temetkezéseket követő időszakra tehető néhány sekély mélységű, félig földbemélyített

2. kép: A hamvasztásos sírok leleteiből
Fig. 2.: Finds from the cremation burials

from the period preceding the cremation burials and the paved floor surface. A characteristic ditch with a pointed end (Spitzgraben) could be followed, running along a length of 30 m in a northeast-southwest direction. It ended in a rounded point in the northeastern part of the territory. Southeast of this ditch, a shallower ditch ran parallel to it. The relationship of the two ditches is uncertain, as is that of a number of larger sunken features found in a similar relative chronological position as the ditches. They, being structural elements, contained only very few and mostly uncharacteristic finds. Nothing could be collected either from the ditches themselves except for some mortar fragments and a few uncharacteristic sherds from the Roman period. The con-

objektum, igen szerény leletanyaggal.

A terület római kori használatának utolsó periódusa a 4. század második felétől az 5. század elejéig tartott, amikor ismét temetkezésre használták a területet. Az elsősorban a terület középső és déli részén elhelyezkedő, csoportos elrendezésű csontvázas sírok – mintegy 20 sír – egy része egyszerű földsír volt, míg néhány esetben fakoporsó nyomát rögzíthettük. A sírcsoportok jellegzetes elemei voltak a vastag habarcszóással épített téglasírok. Említésre méltó közülük az a sír, melyet falazó téglákból gondosan felfalaztak, s az így kialakított, épített sírkamra belső falát fehér színű vakolattal gondosan kikenték. (4. kép) A sírok többsége bolygatott volt, de a bolygatlan sírok sem tartalmaztak egyegy mécsesen, vagy üvegedényen kívül más tárgyat. Egyetlen esetben került a sírba a halott lábához helyezve egy áttört veretű katonai öv. (5. kép)

II. terület

A terület alig néhány méter széles volt, s felületén a csontvázas temetkezések periódusából származó három – bolygatott – sírt tártunk fel.

3. kép: A korai árok, felette a kőfalas építmény

Fig. 3.: Early ditch with the stone-walled building over it

struction can be dated to a period prior to the establishment of the Civil Town, as suggested by relative chronology. The building of stone walls raised over the fill of the northern ditch probably belonged to the later, rebuilt phase of the construction. (Fig. 3.)

Some shallow, half-sunken features, which contained a modest find material, can be dated to a time after the cremation burials.

The last phase of the Roman period use of the territory lasted from

4. kép: Épített sírkamra a későrómai kori periódusból (J4. szelvény)

Fig. 4.: *Burial chamber construction from the late Roman period (trench J4)*

III. terület

A területen egy hamvasztásos sírt, valamint egy nagyobb, négyszögletes alakú, félig földbemélyített objektumot tártunk fel, mely a leletek alapján feltehetőleg a hamvasztásos és a csontvázas temetkezések közötti, a 2. század végétől a 4. század elejéig terjedő időszakra tehető.

IV. terület

A Duna felé eső, keletebbre lévő területekhez képest ez a terület jóval magasabban feküdt, s ennek követ-

the second half of the 4th century to the beginning of the 5th century, when, once more, burials occupied the territory. The inhumation graves, about 20 of them, were distributed in groups, especially in the central and southern parts of the territory. Some were simple shaft graves. The traces of wooden coffins could be observed in some cases. Brick graves built with thick mortar layers were characteristic elements of the grave groups. One of the graves was made with carefully built brick walls while the inner wall of the burial chamber was carefully covered with white plaster. (Fig. 4.) Most of the graves were robbed, although the ones left intact contained barely more than a lamp or a glass vessel. In a single case, a military belt with open-work mounts could be found by the feet of the deceased. (Fig. 5.)

Territory II

This band was only a few metres wide. Three disturbed graves were unearthed in this surface from the phase of the inhumation burials.

Territory III

In this territory, a cremation burial and a larger, rectangular, half-sunken feature were recovered. The finds date them to the period

5. kép: Katonai öv veretei a későrómai kori periódusból (K3. szelvény)
 Fig. 5.: Mounts on the military belt from the late Roman period (trench K3)

keztében az egykori felszín lepusztult, s így a feltárás során az objektumoknak már csak a szint alatti részeit találtuk. Ezért a legkorábbi periódushoz tartozó árok és a hozzá tartozó cölöphelyek (?) beásásának legalsó szakasza maradt meg. Ez az árok feltehetőleg összefüggésben állhatott az I. területen rögzített árkok valamelyikével, miután iránya éppen merőleges volt rájuk. A területen megtalálhatóak voltak a legkésőbbi periódushoz tartozó csontvázas sírok bolygatott maradványai is. Az egyébként az I. területen mélyre ásott sírgödröknek is itt már csak a

between the cremation and the inhumation burials, that is, from the end of the 2nd to the end of the 4th century.

Territory IV

This territory was situated at a much higher level than the one in the east lying closer to the Danube. The surface was eroded and only fragments of the features lying beneath this level could be found. Accordingly, only the lower segment of the ditch and the associated post holes (?) from the earliest period were found. This ditch was

néhány centiméteres mélységben húzódo alját találtuk meg. Az egykor dombon lévő, kiemelkedő terület gyors lepusztulását a futóhomokból álló altalaj is elősegítette, mely a feltárást is nehezítette.

A feltárást talajtani vizsgálatokkal is kiegészítettük.

Zsidi Paula

Irodalom/References:

ZSIDI 1997 – ZSIDI P.: Szondázó jellegű feltárások az aquincumi polgárvárostól délkeletre. Aquincumi füzetek 3 (1997)

ZSIDI 1998 – ZSIDI P.: Budapest, III. ker. Gázgyár. Aquincumi füzetek 4 (1998)

ZSIDI 1999 – ZSIDI P.: A római kori partépítés nyomai a Duna polgárvárosi szakaszán. Aquincumi füzetek 5 (1999)

probably connected to one of the ditches noted in territory I, since it ran perpendicular to them. The disturbed remains of inhumation burials from the latest period were also uncovered. Only the few centimeter bottoms of graves similar to those in territory I remained. The rapid denudation of this elevated area, once a knoll, was exacerbated by wind-blown sandy ground, which, at the same time, rendered the excavation difficult.

The excavations were complemented with a pedological analyses.

Paula Zsidi

Korabronzkori sírok Aquincum körzetében

(Budapest, III. ker., Graphisoft park – volt Gázgyár, Hrsz.: 19333)

2000. szeptemberében, Aquincum polgárvárosától keletre Zsidi Paula folytatott – a székház építését megelőző-leletmentő ásásokat a Graphisoft vállalat építési telkén. Az 1999-es leletmentés során római kori leletek régészeti objektumok nem voltak megfigyelhetők, (BUGÁN 2000, 111.) szórványosan korabronzkori kerámiatöredékek kerültek elő. A 2000-ben, egy újabb építési telken nyitott kutató szelvényekben 11, a korabronzkori Harangedény-Csepel csoport körébe tartozó sír került feltárára. (1. kép)

Budapest III. kerület Békásmegyér és Óbuda területéről mintegy 10 régészeti lelőhelyen kerültek elő a korabronzkori Harangedény kultúra telepnyomai és sírjai. (BTM Adattár: Budapest III. ker., Pusztatemplom, Buváti, a volt Fővárosi Tanács Üdülője, Gázátalakító állomás, Vízművek, Pünkösdfürdő, Nemzeti Színház Üdülő, a volt Vöröshadsereg útja, Gázgyár és Hajógyári-sziget) A korábbi megfigyelések alapján (SCHREIBER 1973) a települések a Duna partjához közelebb míg a különböző ritusú sírok, temetők a Dunától távolabb helyezkedtek el.

Early Bronze Age graves in the environs of Aquincum

(Budapest III, Graphisoft park – former Gázgyár, Lot reg. no.: 19333)

In September 2000, Paula Zsidi conducted rescue excavations preceding the construction of an office building on the construction lot of the Graphisoft enterprise east of the Civil Town of Aquincum. No finds and archaeological features from the Roman period could be observed during the rescue excavations in 1999 (BUGÁN 2000, 111.) while only some scattered early Bronze Age sherds were found. In 2000, eleven graves attributed to the Early Bronze Age Bell-beaker – Csepel group were unearthed in a trench opened at a new construction site.

Settlement traces and graves from the Early Bronze Age Bell-beaker culture have been found at about 10 sites in Óbuda and Békásmegyér in Budapest district III. (BTM Archives: Budapest III., Pusztatemplom, Buváti, formerly Fővárosi Tanács Üdülője [Holiday house of the City Council], Gázátalakító állomás [Gas transformation station], Vízművek [Waterworks], Pünkösdfürdő, Nemzeti Színház Üdülő [Holiday house of the National Theatre], former Vöröshad-

Lelőhelyünk a Duna partjától 500 méterre, az Óbudai sziget északi csúcsával egy magasságban helyezkedik el. A volt Gázgyár területéről már 1936-1938, majd 1959, a Hajógyári szigetről 1952-től rendelkezünk adatokkal a kultúra népcsoportjainak megtelepedéséről. (Wellner I., BTM Adattár 4479, 4063.)

A 2000-ben folytatott letmentés során 6 hamvasztásos urnasír, 2 szórthamvasztásos, 2 szimbolikus sír, és egy kőpakolásos sír került feltárra. Csontvázas temetkezés nem került napvilágra. A sírok többsége már a szubhumusz alatt jelentkezett, többségük a gépi földmunka során erősen sérült és bolygatott volt. A hamvasztásos urnasírokat rendszerint edénymellékletekkel látták el. A hamvakat tartalmazó urnák tetején borítótál, mellettük egy-két korsó volt elhelyezve. A K5/11 számmal jelzett urnasír belsejében, egy a szájával lefelé fordított kis bögre tartalmazta a kalcinált csontokat.

Egy kelet-nyugati tájolású kőpakolásos, ovális sír (K5/15 számú) betöltése fölött kövek jelezték a sírt. A sírgödör föltja csak a kerámiatöredékek felszedése után tűnt elő. A sírgödör szélén 10 centiméter széles padka volt

1. kép: Korabronzkori hamvasztásos urnasír
Fig. 1. Early Bronze Age cremation burial

sereg road, Gázgyár [Gasworks] and Hajógyári-sziget [Shipyard Island]) According to earlier observations (SCHREIBER 1973), the settlements were situated closer to the Danube bank, while the graves, featuring various rites, lie farther from the Danube.

The present site is located 500 m from the banks of the Danube at about the height of the northern tip of Óbudai Island. We have data on the settlement of the population groups of this culture from the area of the former Gasworks from 1936-38 and from the Hajógyári Island from 1952. (I. Wellner, BTM Archives 4479, 4063.)

Six cremation urn burials, 2 burials with scattered ashes, 2 symbolic graves and a grave with stone pack-

megfigyelhető, közepe égett-hamús volt. Két kis bögre, egy tál és bronztyke került elő, hamvak nem voltak megfigyelhetők. Hasonló padkás sírok kerültek feltárássra a Csepel-szigeten (Szigetszentmiklós-Vízműtelep, és Budapest XXI. ker., II. Rákóczi Ferenc út, Endrődi Anna ásatása közöletlen) 1999-es évben folytatott leletmentések során is, melyek vagy szimbolikus temetkezések, vagy zsugorított csontvázas sírok voltak.

A szimbolikus sírokban (K5/10, 12. számmal jelzett sírok), hamvak nem voltak megfigyelhetők, a sírokba tálaikat, illetve harangedényt helyeztek el. (A Csepel-II. Rákóczi Ferenc úti lelőhely 12. objektumában 2 harangedény mellett 38 darab kőpenge-nyersanyag került elő, hamvakat itt sem helyeztek a sírgödörbe.)

Az ismertetett néhány analógia után is megállapítható, hogy hasonló rítusú sírok a Harangedény-Csepel-csoport Budapest környéki elterjedésének Déli határán Csepel-szigeten (Szigetszentmiklós-Vízmű, Szigetszentmiklós-Údülősor, II. Rákóczi Ferenc út) éppúgy megfigyelhetők mint északon (Óbuda, Gázgyár, Békásmegyer).

A korabronzkori Harangedény kultúra Csepel-csoport óbudai sírjai a korabronzkor II/a fázisra datálhatók, mely időszak párhuzamba állítható a Somogyvár-Vinkovci II, Nagyrévi

ing were unearthed during the rescue excavations in 2000. There were no inhumation graves. Most of the graves appeared under the subhumus, and the majority were severely damaged and disturbed by the mechanical earthmoving. The cremation burials usually contained vessels. The urns that contained the ashes were covered with bowls and one or two jugs were placed beside them. In urn grave no. K5/11, a small cup with the mouth turned downwards contained the charred bones.

Stones above the fill of the oval indicated the presence of the, east-west oriented grave with stone packing (no. K5/15). The outlines of the grave appeared only after the sherds had been collected. An approximately 10 cm wide bench could be observed on one side of the grave. It was burnt and ashy in its middle. The grave contained two small cups, a bowl and a bronze button, but no ashes were found. Similar graves with benches were unearthed on Csepel island (Szigetszentmiklós-Vízműtelep, and Budapest XXI, II Rákóczi Ferenc Road, excavation by Anna Endrődi, unpublished) during rescue excavations in 1999. These were symbolic burials and inhumation graves with the bodies in contracted positions.

There were no ashes in the sym-

kultúra korai szakasza, Clopice-Veselé, Nyírség, Óbéba-Pitvaros kultúrákkal. (KALICZ-SCHREIBER 1989, 254., HICKE 1987, 137.)

Endrődi Anna

Irodalom/References:

BUGÁN 2000 – BUGÁN A.: Az Aquincumi Múzeum kisebb leletmen-tései és szondázó jellegű feltárásai az 1999. évben. Budapest, III. ker., Graphisoft park. Aquincumi füzetek 6 (1999) 111.

ENDRŐDI 1992 – ENDRŐDI A.: A korabronzkori Harangedény kultúra telepe és temetője Szigetszentmiklós határában. Régészeti kutatások az M0 autópálya nyomvonalában I. BTM Műhely 5. (1992) 83-201.

HICKE 1987 – HICKE W.: Hügel und Flaschgräber der Frühbronzezeit aus Jois und Oggau. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland. Band 75 (1987) Eisenstadt

KALICZ-SCHREIBER 1989 – KALICZ-SCHREIBER R.: Die älteste Bronzezeit in Nordwestungarn und ihre Beziehungen. PHPraha XV- XIV (1989) 249-259.

SCHREIBER 1973 – SCHREIBER R.: A Harangedények népe Budapest. Emlékek Budapest múltjából. Budapest (1973)

olic graves (graves no. K5/10 and 12) which did contain bowls and a bell-beaker. (In feature 12 of the Csepel – II Rákóczi Ferenc Road site, 38 stone blade blanks were found beside 2 bell-beakers with no ashes present.)

It can be deduced from the few cited analogues that graves with similar burial rites can be found on Csepel Island located by the southern border of the occupation zone of the Bell-beaker – Csepel group (Szigetszentmiklós-Vízmű, Szigetszentmiklós-Üdülősor, II Rákóczi Ferenc Road) as well as in the north (Óbuda, Gázgyár, Békás-megyer).

The graves in Óbuda of the Csepel group of the Early Bronze Age Bell-beaker culture can be dated to phase II/a, which is contemporary with the Somogyvár-Vinkovci II phase, an early phase of the Nagyrév culture and the Clopice-Veselé, Nyírség and Óbéba-Pitvaros cultures. (KALICZ-SCHREIBER 1989, 254.; HICKE 1987, 137.)

Anna Endrődi

Kutatás a Római strand- fürdő területén

(Budapest, III. ker., Rozgonyi Piroska utca 2., Római strandfürdő, Hrsz.: 23113/7)

A Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Rt. 2000. novemberétől kezdte meg a Római strandfürdő felújítását. A munkálatok közben a strand délkeleti részén két római kori szarkófagot emeltek ki egy munkagödörből, illetve egy falat bolygattak meg. Az ezt követően megindult feltárás közel egy hónapig folyt.

Ebben a zónában már a Mária Terézia korabeli katonai felmérések is jeleznek „régí romokat”. Legfontosabbak viszont az 1958 és 1959 között folyt hitelesítő ásatás és az 1964-es leletmentés, amelyek a strand kiépítését előzték meg. (PÓCZY 1972, 15-33.; PÓCZY 1980, 3-28.) Ennek során Dr. Póczy Klára tizennégy darab, a római korból származó fakonstrukciós kútházat tárt fel, terrakotta forrásfogalással, oltárkövekkel, illetve levélerezetszerűen összefutó kőcsatornákkal. Ugyanakkor sikerült feltárni az *aquaeductus* strand területére eső főágának jelentős részét, illetve több épület részletét is (fogadó, két szentély). Ezen források

Research in the area of the Római open-air bath

(Budapest III, 2 Rozgonyi Piroska Street, Római strandfürdő, Lot reg. no.: 23113/7)

The Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Rt. began the reconstruction work on the Római open-air swimming pool in November 2000. During the construction work, two Roman sarcophagi were lifted from a pit and a wall was disturbed. The rescue excavations which followed lasted about a month.

“Old ruins” had already been indicated in this area during military surveys from Maria Theresa’s time. The most important sources of data were, nevertheless, the authentication excavations between 1958 and 1959 and the rescue excavations in 1964 preceding the construction of the open-air bath. (PÓCZY 1972, 15-33.; PÓCZY 1980, 3-28.) During the latter excavations, Dr. Klára Póczy unearthed fourteen well houses with wooden structures dated from the Roman period. These had a terracotta catchment basin, altar stones and stone drains converging in a leaf vein pattern. At the same time, a large section was unearthed of the main branch of the *aqueduct* that ran in the area of the open-air bath together with fragments

zónája biztosította a fő folyóvízel-
látást a polgárvároson át a legiotá-
borig. Mindezek ismeretében ha-
sonló objektumok előkerülését
vártuk a rendelkezésünkre álló kö-
zel 160 négyzetméteres területen.

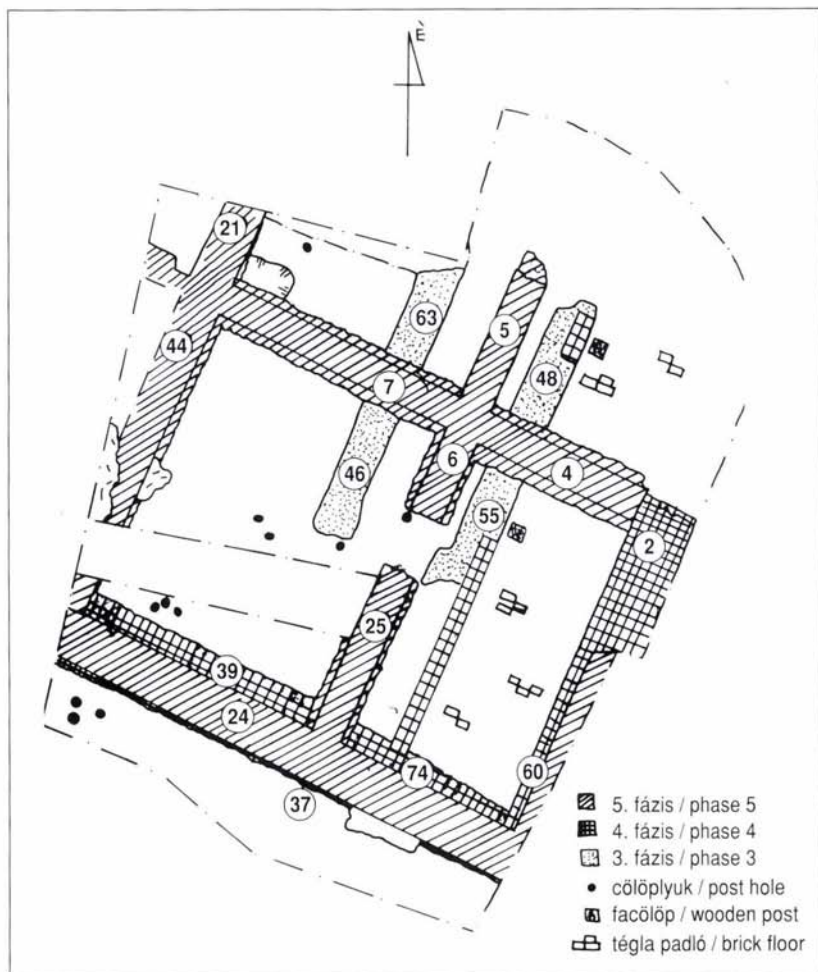
A kialakított három szelvény kö-
zül a „A” szelvényben már csak a
metszetalakat dokumentálhattuk,
itt a vastag, néhol 2 métert is meg-
közelítő újkori feltöltés alatt több
szürke iszapos, illetve fehér és
rozsdavörös vízköves réteg válta-
kozott. Ezen utóbbi rétegződés a
források és a talajvíz miatt alakult
így. Régészeti jelenség nem volt
megfogható, csak a szelvény ész-
aki metszetalában volt megfigyel-
hető két – korábbi ásítások alap-
ján már jól ismert formájú – római
kori facölöp helye és maradvá-
nyai, itt mintavételre is adódott le-
hetőség. A terület délnyugati sar-
kában regisztrálható volt, hogy a
munkagép átvágott egy falat (2),
amelyet az építőanyagként hasz-
nált római kori szarkofágra ala-
poztak rá, illetve két, eltérő színű
beásás is dokumentálható volt a
szarkofág mellett.

A tényleges feltárást az „A” szel-
vénytől délnyugatra, körülbelül 45
négyzetméteres felületen kezdtük
meg, ahol – az eddigi megfigyelések
szerint – öt fázis volt megfigyelhető.
(1. kép)

of several buildings (an inn, two
shrines). The zone of these springs
provided the Civil Town and,
through it, the legionary fortress with
running water. After these antece-
dents, the appearance of similar fea-
tures was expected within the nearly
160 square metres of the excavations.

From the three opened squares,
only the section walls could be reg-
istered in trench “A”. Several grey
loamy and white or rusty red calcif-
erous layers alternated here under
the sometimes nearly 2 m thick
modern fill. The former layers were
produced by the springs and the
ground water. No archaeological
feature could be observed here,
only the places and the remains of
two Roman period wooden posts,
similar to the ones found during
earlier excavations, appeared in the
northern section wall of the cutting,
where samples were taken. In the
southwestern corner of the surface,
the machine cut through a wall (2),
which was founded on a Roman
period sarcophagus used here as
building material, and two pits of
different depths which could be
observed beside the sarcophagus.

The real excavation got underway
southwest of trench “A” on a sur-
face measuring about 45 square
metres. Here five phases could be
differentiated. (Fig. 1.)

1. kép: Az építési fázisok
 Fig. 1.: Construction phases

5. fázis

Legmagasabban, körülbelül 20 centiméterre a mai felszín alatt egy épület két, kelet-nyugati irányú kőfala került elő (4,7 és 24) és további

Phase 5

Two east-west oriented stone walls from a building were found in the highest levels, about 20 cm under the present ground level (4,7

három, ezzel azonos fázisba tartozó észak-déli irányú fal (2, 5, 6, 21, 25, 44). Ezek közül legkeletibb (2) a legszélesebb kő- és mészkőquadratokból álló konstrukció, amelyet szarkofágokra alapoztak, míg a felmenő fal téglából készült. A szarkofágok közül még legalább két újabb is megfigyelhető a metszetsfalban és a falban, illetve innen kerületek ki a markoló által kiemelt darabok is. Közös ismertetőjegyük, hogy felirat egyiken sincs, fedelük hiányzik, megmunkálásuk durva, félkész hatású. Az egyiken elnagyolt kialakítású *tabula ansata* figyelhető meg. (2. kép) A korai újkorban a szarkofágok mindegyikét köves, habarcsos kglomerátummal töltötték ki alapozás céljából.

2. kép: Építési anyagként másodlagosan felhasznált kőszarkofágok
Fig. 2.: Stone sarcophagi used secondarily as building materials

and 24) as well as three other north-south oriented walls from the same phase (2, 5, 6, 21, 25, 44). The one to the east (2) was the widest, a stone and limestone ashlar construction founded on the re-used sarcophagi. The vertical wall was made of brick. At least two more sarcophagi could be observed in the section and the wall. The finds removed by the excavator came from here as well. Their common feature is that none of them contained inscriptions, their lids were missing and they were roughly manufactured as if not finished. One displayed a roughly finished *tabula ansata*. (Fig. 2.) All the sarcophagi were filled in with a conglomerate of stone and mortar in the early modern period to make

them suitable for use in a foundation.

The direction of the connected walls suggests that the southeastern corner of the building was found. The imprint of the floor level of the building could be followed in the mortar.

The maps, the photo documentation and the reports

Az összetartozó falak irányítása alapján feltételezhető, hogy az épület délkeleti sarkát találtuk meg. Az ehhez tartozó padlószint lenyomata a vakolatban követhető volt.

A rendelkezésünkre álló térképek, fényképdokumentáció és a korábbi ásatási beszámoló szerint a területen a Tóvendéglő állt, amelyet az 1960-as évek második felében bontottak le.

4. fázis

Az ezt megelőző építési fázisból szintén kerültek elő falrészletek, ilyen a kelet-nyugati irányú déli zárófal (24) alatt megfigyelhető széles, masszív fal (37, 39, 74). Ehhez a periódushoz tartozott a két helyiségben is megfigyelt OB bélyeges téglákkal kirakott padló, illetve a már említett észak-déli irányú szarkofágokkal alaalapozott, mészkőquaderekkel kiegészített fal (60) is. Az eddigi kutatások alapján a területen a Tóvendéglőt megelőzően a 17./18. században lőpormalom állt.

3. fázis

A legkorábbi kőfázishoz két faltöredék tartozik (46, 48, 55, 63). E folyosószerű konstrukció (kő)zárófalát – amelynek keleti indítása még megfigyelhető volt – a Tóvendéglő egyik észak-déli irányú falának (6 és 25) alapozásakor elbontották. Eze-

from former excavations tell us that formerly a restaurant called the Tóvendéglő (the Lake restaurant) used to stand here, It was pulled down in the second half of the 1960's.

Phase 4

Wall remains were found from the preceding construction phase as well. Such remains include a wide massive wall (37, 39, 74) under the east-west oriented southern end wall (24). The floors in two rooms paved with bricks bearing OB stamps belonged to this phase similarly to the north-south oriented wall completed with limestone ash-lars raised on the above-mentioned foundation of sarcophagi (60). It has been shown that a powder-mill used to stand in the place of the Tóvendéglő in the 17th–18th centuries.

Phase 3

Two wall fragments can be attributed to the earliest stone building phase (46, 48, 55, 63). The (stone) end wall of the corridor-shaped construction, the eastern beginning of which could still be observed, was pulled down during laying the foundation of one of the north-south walls of the Tóvendéglő (6 and 25). These walls were used later

ket a falakat használták fel később, a löpormalom téglapadlójának kialakításakor. Az ide tartozó leletanyag kiértékelése még tart, az azonban már most megállapítható, hogy nem római falakról van szó, valószínűleg egy középkori épület falrészleteit találtuk itt meg.

2. fázis

A legkorábbi falak alatt gödrök és cölöplyukak mutatkoztak, jellegtelen építési törmelékkel, állatsonttal, vagy leletanyag nélkül. Egy esetben biztosan megállapítható, hogy egy – a fent már ismertetett falak alatti – köves rétegből 9./10. századi kerámia, illetve ezzel együtt őskori kerámia töredékei kerültek elő. A cölöp/karóhelyek nem utalnak szabályos konstrukcióra.

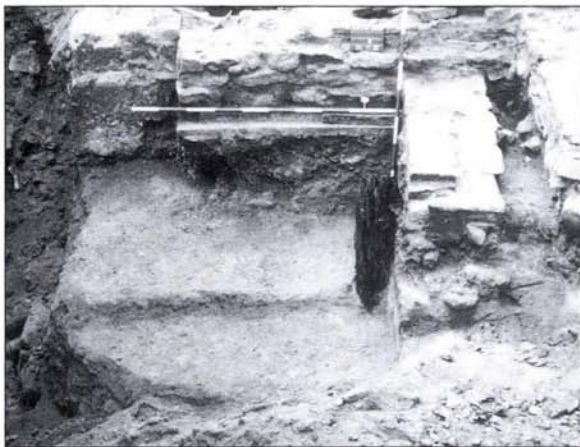
1. fázis

Az ásatás során – legmélyebben – egy római kori konstrukció maradványai kerültek elő, két cölöp formájában, csapolásnyomokkal. A cölöpök rendkívül jó állapotban marad-

for the brick pavement of the powder-mill. The analysis of the find material has not yet been finished. It seems certain, however, that they were not Roman walls. We have probably discovered the wall fragments of a medieval house.

Phase 2

Pits and post holes appeared under the earliest walls filled with uncharacteristic building rubble, animal bones or empty soil. In one case, it is certainly clear that the stone layer under the walls described above, contained pottery from the 9th – 10th centuries mixed with prehistoric sherds. The post

3. kép: Az ásatási felület északkeleti sarka római kori facölöppel, falakkal (2, 4, 5, 48) és egy beépített szarkofággal

Fig. 3.: The northeastern corner of the excavation surface with Roman period wooden post and walls (2, 4, 5, 48) and a built-in sarcophagus

tak meg és hasonlóan az 1964-es ásatáson előkerültekhez, négyszögletesre vágott (körülbelül 17x17 centiméter) végükön gondosan kihegyezett darabokról van szó. Valószínűleg ezek is egy kútházhoz részei voltak, de az idetartozó forrás-helyet a foglalattal, illetve a hozzá kapcsolódó járószíntel együtt a közép- és koraújkori épületek alapozásakor teljesen elpusztították (a forrás ekkor már nyilván nem működött). (3. kép)

Láng Orsolya

Irodalom/References:

PÓCZY 1972 – PÓCZY K.: Aquincum első aquaeductusa. Archaeológiai Értesítő 99 (1972)

PÓCZY 1980 – PÓCZY K.: Szent kerületek Aquincum és Brigetio aquaeductusánál. Archaeológiai Értesítő 107 (1980)

and stake holes do not suggest a regular construction.

Phase 1

In the deepest levels found during the excavations were the remains of a Roman construction: two posts with traces of jointing. The posts were astonishingly well preserved, similarly to the ones found during the excavations in 1964. They were quadrangular in section (about 17 x 17 cm), and meticulously pointed. They probably belonged to a well house, but the mouth of the spring with the catchment basin and the connected floor level (Fig. 3.) were totally demolished during the building of medieval and modern buildings (the spring must have dried out by then).

Orsolya Láng

Szondázó jellegű feltárások a Budapest III. ker. Pusztakúti út mentén

(Budapest, III. ker., Pusztakúti út, Hrsz.: 61440/2, 65820, 61440/20, 61440/22)

2000. júliusa és szeptembere között végeztünk szondázó jellegű feltárást a III. kerületi Pusztakúti úton az egykori téglagyár területén, a BUILDUP Kft. megbízásából. A területen a munkákat a Forrásliget-lakópark építési munkálatai tették szükségessé.

A Pusztakúti út és a Határ út sarkán tárta fel Pető Mária az úgynevezett Csillaghegyi villa maradványait. (PETŐ 1993) Ez a lelőhely az építési telektől mintegy 50 méterre húzódik. A villa közelsége tette indokolttá, hogy a telken folyó gépi tereprendezési munkákat – az egykori téglagyár több méter vastag törmelékének elbontását és a terület planírozását – figyelemmel kísérjük. Július végén a terület délkeleti részén a gépi tereprendezés folyamán egy körülbelül 30x30 méteres felületen római kerámiát és tegula darabokat figyeltünk meg a talajban. A gépi munkákat ezen a részen azonnal leállítottuk, és itt húztuk meg első kutatóárkunkat.

A kutatóárok rétegsora világossá

Test excavations along Budapest III, Pusztakúti Road

(Budapest, III, Pusztakúti Road, Lot reg. no.: 61440/2, 65820, 61440/20, 61440/22)

Test excavations were conducted in Budapest III, Pusztakúti Road on the territory of the former brickyard there, by commission of the BUILDUP Kft. The excavations were necessitated by construction works on the Forrásliget residential park.

Mária Pető had unearthed the remains of the so-called Csillaghegy villa at the corner of Pusztakúti Road and Határ Road. (PETŐ 1993) This site lies no more than about 50 metres from the territory designated for the constructions. The closeness of the villa justified controlling the mechanical landscaping work, which included the removal of several metres of thick rubble from the former brickyard and the levelling of the surface there. Roman pottery and tegula fragments were observed over a 30 x 30 m large surface in the southeastern part of the area during the mechanical landscaping at the end of June. We immediately stopped the mechanical work and established the first test trench.

tette, hogy a római leletek nem hozhatóak összefüggésbe semmilyen ma még létező helyi talajréteggel, ezek a később szemét és törmeléklerakónak használt Téglagyár salakos törmelékéből kerültek elő. A leletek származási helye bizonytalan, elképzelhető, hogy a közeli villa területén folyó egykori földmunkákból kerültek ide, de az is lehet, hogy valahonnan Óbudáról hozták ide a többi törmelékkel együtt.

Bár római rétegeknek nem akadunk nyomára, a salak alatti barna humuszos rétegben jelentős mennyiségű őskori kerámiát találtunk, ami a szondázás folytatását indokolta.

A telek teljes hosszában, a Pusztakúti út mentén a további régészeti megfigyelések céljából kilenc, 30 méter hosszú 5 méter széles kutató-árkot húztunk.

A 2-es, a 3-as és a 4-es szondában a salakréteg alatti barna humuszos zárt rétegben számos őskori kerámiatöredéket találtunk. A humuszos réteg alján a sárga löszös altalajban több kisebb ovális körülbelül 50-100 centiméter átmérőjű objektum feltárásának részlete rajzolódott ki.

Észak felé haladva az 5-ös szonda egy mély természetes árkot vágott át. A kilenc szondában összesen 21 objektumot találtunk. Igen jellegzetesek a 3.1 a 8.1-es és a 6.3-as objek-

The section of the test trench revealed that the Roman finds had not connection to any of the still existing local soil levels but came from the slaggy rubble from the period when the area of the former Brickyard was used for the deposition of refuse and rubble. The provenance of the finds is uncertain. They may have been transported there during earlier earth moving work in the region of the villa, and they could equally have been brought here from somewhere in Óbuda together with the rest of the rubble.

Although no Roman layers could be detected, the brown humic soil underlying the slag contained a large number of prehistoric sherds, which justified the continuation of test excavation.

Nine, 30 m long and 5 m wide test trenches were opened along the whole length of the lot along Pusztakúti Road in order to carry out archaeological observations.

Test trenches 2, 3 and 4 yielded many prehistoric sherds in the closed brown humic layer under the slag layer. Parts of the outlines of several oval features with diameters varying from between 50 and 100 cm appeared in the yellow loessy ground at the bottom of the brown humic layer.

tumok, amelyek trapéz metszetű körülbelül 50 centiméter mély gödörök, amelyet karólyukak szegélyeznek. Valószínűleg mindhárom kisebb tárológödör lehetett, amelyet a karólyukak tanúsága szerint gyékény- vagy szalmatető fedett és amelyben a csupokban tárolt élelmiszer frissen maradhatott.

Kiemelkedő közülük a 6.3 objektum. A trapéz keresztmetszetű, a tetején mintegy 70 centiméter átmérőjű, 50 centiméter mély gödör (1. kép) betöltésében számos edénytöredéket és két majdnem teljes edényt találtunk. Az egyik egy kihajló peremű, tojásdad testű, a vállánál plasztikus, bordával és tagolt bütykökkel, bordával díszített tárolóedény, a másik egy fülénél szögletesen felmagasodó peremű csésze. (2. kép) Mindkét edény a későbronzkori urnamezős

1. kép: Későbronzkori gödör
Fig. 1.: Late Bronze Age pit

Farther to the north, test trench 5 intersected a deep natural trench. Altogether 21 features were found in nine test trenches. Features 3.1, 8.1 and 6.3 are very characteristic. These ca. 50 cm deep pits with trapezoid cross-sections were bordered by post holes. All three could have been small storage pits covered by rush matting or hay roofs, as suggested by the post holes, where food stored in jars could stay fresh.

Feature 6.3 differs from the rest. It was a 50 cm deep pit with a trapezoid cross-section and a top diameter of about 70 cm. (Fig.1.) Its fill contained many sherds and two nearly entire vessels. One was a storage vessels with everted rim and ovoid body. It was ornamented with a plastic rib and segmented

knobs at the shoulder. The other vessel was a cup with an angularly raised rim at the handle. (Fig.2.) Both vessels represent common types of ceramics manufactured by the Váli population of the Late Bronze Age Urnfield culture. (Szentendre-Szigetmonostor: PATEK

kultúra váli népességének általános típusai közé tartozik. (Szentendre-Szigetmonostor: PATEK 1968, CXXVI. 12, ill. CXXV. 1, 3-7, stb.)

A 7. szonda északnyugati sarkában egy mintegy 180 centiméter mély objektumot találtunk amely egy 70 centiméter mélységben kiszélesedett, és a talaj sötét sötétbarna, majdnem fekete elszíneződése miatt valószínűleg szerves maradványokat tartalmazott. A földből, további vizsgálat céljából anyagmintát vettünk.

A 8. szondában egy három részből álló ovális objektumot találtunk (8.2A-B-C objektum) Az A és a B objektum kerek és sekély, az A paticsdarabokat tartalmazott. Oldalról kapcsolódtak a C objektumhoz, amely nagyobb, mélyebb és ovális formájú. Az objektumok őskoriak.

A 9. szondában nem találtunk őskori jelenséget, de a 10. szondából a barna humuszos rétegből további kerámiaanyag került elő. A szondában idő hiányában nem értük el a sárga löszös altalajt.

A lelőhelyen előkerült kerámiaanyag az első vizsgálatok alapján késő bronzkori, de nem kizárt a korai vaskori datálás sem.

2000. október és novemberében a fentebb leírt ásatás tőszomszédságában, az építendő Csillaghegyi lakó-

1968, CXXVI 12, and CXXV 1, 3-7, etc.)

An ca. 180 cm deep feature was found in the northwestern corner of test trench 7, which widened at a depth of about 70 cm. The dark brown, then black colouring of the soil suggests that it contained organic remains. Samples were taken from the earth for further analysis.

An oval feature in three sections was found in test trench 8 (feature 8.2A-B-C). Features A and B were shallow, A contained daub fragments. They adjoined the sides of feature C, which was oval, larger and deeper. They were prehistoric features.

No prehistoric feature was found in test trench 9, but test trench 10 contained some more sherds in the brown humic layer. Due to a lack of time we could not reach the yellow loessy ground in this trench.

After the preliminary analyses of the pottery material, the finds can be dated to the late Bronze Age, although an Early Iron Age dating is also possible.

In the direct vicinity of the above described excavations, test excavations were carried out in the area of the Csillaghegy residential park by commission of CRANIUM Kft. in October and November of 2000.

2. kép: Későbronzkori edények
Fig. 2.: Late Bronze Age vessels

park területén végeztünk szondázó jellegű feltárását a CRANIUM Kft. megbízásából.

A Péterhegy lábánál létesített egykori téglagyár központi részén található kutatási terület meglehetősen bolygatott volt, korábban sűrű beépítettségé, valamint a terület előközművesítése miatt csupán két szondázó árokban volt lehetőségünk régészeti megfigyeléseket tenni.

Az első, 3x40 méteres szondát – a szomszédos ásattal összhangban – a Pusztakúti úttal párhuzamosan nyitottuk, ám nem tudtuk teljes mértékben feltárni, mivel középtájon egy betonalapozású építmény akadályozta munkánkat (1/A illetve 1/B szelvény).

Az 1/A szelvényben csak egy, a

The excavation area lay in the central part of the former brickyard at the foot of Péterhegy (Péter hill). The surface was rather disturbed, and due to the closely built-in buildings and the public utilities laid in advance, only two test trenches could be opened.

The first 3 x 40 m test trench was opened parallelly to

the Pusztakúti Road and adjusted to the former excavations in the neighbouring lot. It could not entirely be unearthed since a concrete foundation from a construction hampered our work (Trenches 1/A and 1/B).

Only one vague prehistoric culture bearing layer could be detected in trench 1/A in the sub-humus and right above it, while the fragments of two pits could be unearthed in trench 1/B (features 1 and 2). Pit no. 2, 70 cm deep with a diameter of 150 cm and a bench, yielded an especially rich find material. (Fig. 3.) The fill contained several sherds with horn-shaped knobs characteristic of the early Iron Age, and many daub fragments and stones. The floor level of daub fragments connected to the pit

szubhumuszban és közvetlenül felette gyengén jelentkező őskori kultúrréteget, míg az 1/B szelvényben két gödör részletét (1-2. obj.) sikerült dokumentálnunk. Különösen gazdag leletanyagot adott a 150 centiméter átmérőjű, 70 centiméter mély, padkával ellátott 2. gödör (3. kép), melynek betöltéséből több, már a koravaskorra jellemző szarvaszerrű bütyökkel ellátott edénytöredék mellett nagymennyiségű patics és kő került elő. Sikerült megfognunk az őskori humuszrét legalsó harmadában a gödörhöz tartozó paticsos járszintet (3. obj) is.

3. kép: Óskori gödör
Fig. 3.: Prehistoric pit

A második, 3x30 méteres szondában az idő rövideége és a hatalmas, keleti végén a 6 métert(!) is elérő feltöltés miatt csak négy 3x3 méteres szelvényben tudtuk elérni a sárga altalajt. Itt több leletanyagot nem adó kisméretű objektumon kívül (4., 5., 6., 8. obj.) egy paticsos, faszenes kevert betöltésű 160 centiméter átmérőjű gödröt (7. obj.) sikerült feltárnunk, melyet a beásás szintjén paticsos omladék borított.

A két ásátás eredményeinek ismeretében elmondhatjuk, hogy a Péterhegy lábától kelet felé a Duna

could be observed in the lower third of the prehistoric humus layer (feature 3).

In the second, 3 x 30 m test trench, the yellow virgin soil was reached only in a 3 x 3 m trench owing to a lack of time and the huge fill, which attained a thickness of 6 m at its eastern end. Here, beside several small empty features void of finds (features 4, 5, 6 and 8), a pit with a diameter of 160 cm was unearthed containing a mixed fill of daub and charcoal (feature 7). The

irányában enyhén lejtő térszínen egy nagyobb kiterjedésű, de gyenge intenzitású késő bronzkori, esetleg a kora vaskort is megérő települést sikerült lokalizálnunk. A feltárás a lelőhely földrajzi határainak megállapítására, pontos időrendi besorolására azonban az ásatás jellegéből fakadóan nem nyújtott lehetőséget.

Lassányi Gábor – Szilas Gábor

Irodalom/References:

PETŐ 1993 – PETŐ M.: Reste einer Römischen Villa am Csillaghegy. Budapest Régiségei 30 (1993)

PATEK 1968 – PATEK E.: Die Urnenfelderkultur in Transdanubien. Archaeologia Hungarica. Seria Nova XLIV (1968)

top of the pit was covered with daub debris.

Given the results from these two excavations, it is possible to say that a large but not intensive late Bronze Age and perhaps Early Iron Age settlement may have been located on a surface that slightly slopes eastwards from the foot of the Péterhegy towards the Danube. The character of the excavations did not allow us to determine the geographical boundaries and exact chronological position of the site.

Gábor Lassányi – Gábor Szilas

Nagytétény-CAMPONA

(Budapest, XXII. ker., Szent Flórián tér,
Hrsz.: 232422)

2000 júniusától tovább folytatódott Nagytétényben az ötödik évadba lépő, 12 hétig tartó ásatás. Az idei kutatásokkal, hasonlóképpen az elmúlt időszak feltárásaihoz, a régi ásatási eredmények és azok pontos helyszíneinek azonosítása mellett a közeljövőben kialakítandó Campona-Régészeti Park tervezéséhez szükséges adatokat kívántuk tovább bővíteni.

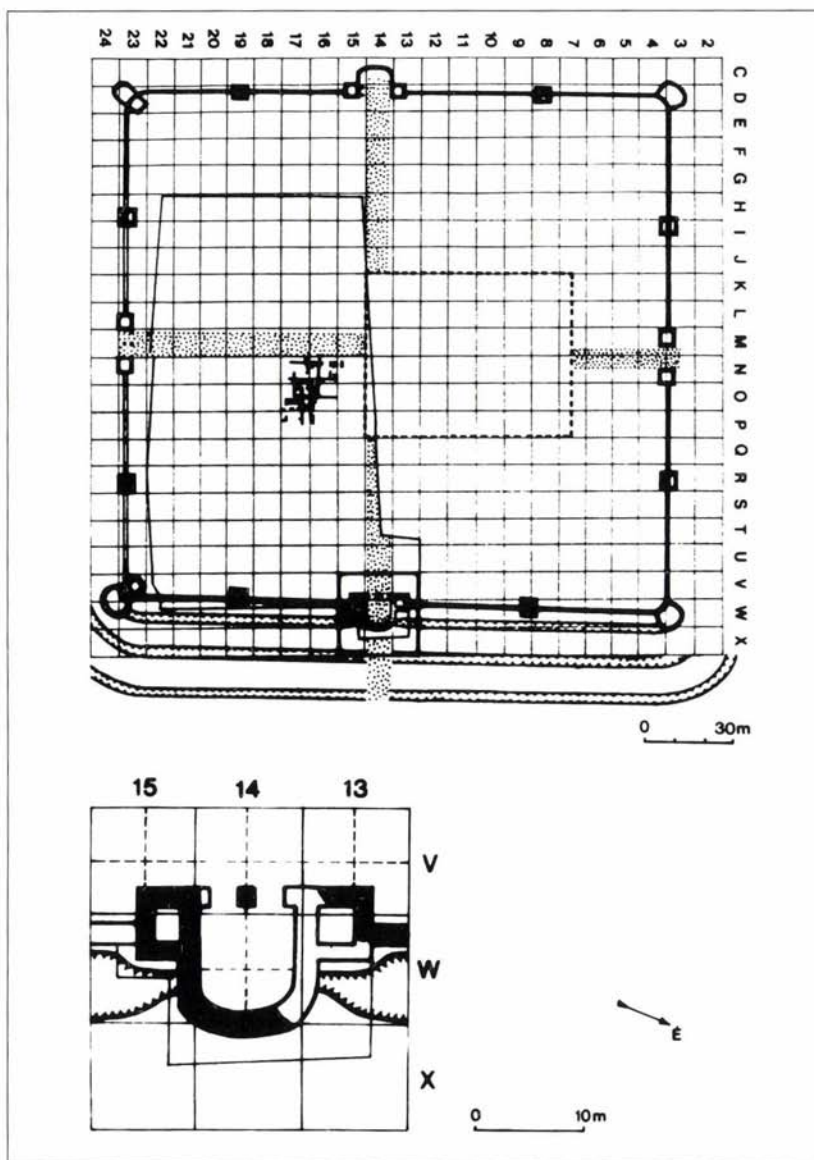
Az idén az erőd keleti főkapuja, a *porta principalis sinistra* körzetében két helyszínen folytattuk tovább az előző években megkezdett kutatásokat: Egyrészt újabb adatokat nyertünk a *via principalis* és az erőd falat belülről követő út, a *via sagularis* kereszteződésében a kapu és a kaputornyok közvetlen szomszédságában levő tér történetére vonatkozólag. Másrészt a keleti kapu patkó alakú elfalazása mögötti terület kutatási eredményei szolgáltathatnak további adatokat és helyezik új megvilágításba a kapu és az erőd későbbi hasznosításának történetét. A keleti kapu és szűkebb környezete az 1996-ban létrehozott, a pontos tájékozódást elősegítendő blokkrendszerünk szerint észak-déli irányban a „V” és a „W”, kelet-nyugati irányú vonalon pedig a 13, 14, és a 15-ös blokkok szelvényeibe esik. (1. kép)

Nagy-tétény – CAMPONA

(Budapest, XXII, Szent Flórián Square,
Lot reg.no.: 232422)

The fifth season of excavations at Nagytétény lasted 12 weeks from June 2000. This year, similarly to the excavations of previous seasons, the aim was the authentication of old excavations results and pinpointing the exact locations of structures as well as to gather more data for the design of the Campona Archaeological Park to be established in the near future.

This year, we carried on with research started last year at two spots by the eastern main gate of the fort, at the *porta principalis sinistra*. On the one hand, we gathered more data concerning the history of the area next to the gate and the gate towers on the crossing of the *via principalis*, and the *via sagularis*, the road that ran along the inner side of the wall of the fort. On the other hand, the study of the area behind the horseshoe-shaped walled-in eastern gate shed new light on the history of the later use of the gate and the fort. The eastern gate and its direct vicinity can be found in squares “V” and “W” on the north-west scale and in squares “13, 14 and “15” in the east-west scale of the grid system set up in

1. kép: Az ásatási terület térképe
 Fig. 1.: Ground floor of the excavations

Az 1998 év előkészítő munkálatait követve (KOC SIS 1999, 125.; KOC SIS 2000, 93.) tovább folytatuk a feltárást a V-13. blokk III. és IV. szelvényében, a keleti kapu északi tornyához kapcsolódó területen. Már az elmúlt évadok kutatásai igazolták azt, hogy közvetlenül a mai felszín alatt 15-16. századi kerámiával keltezett épülettörmelékes réteg helyezkedik el. Ez alatt 35-40 centiméter mélyen már a későrómai anyaggal datált rétegek találhatóak. A terület jelentős újkori bolygatása és intenzív használata ellenére a III. szelvényben az elmúlt évben egy a 4. század végére keltezhető agyagfalú épület két helyiségét tártuk fel, amelynek a „b” szektorában a kelet-nyugati irányú agyagfal déli oldalán élére állított kőlap párral kialakított szájnyílású kemencét tártunk fel. A helyiségek a római rendszert követő tájolással az északi kaputoronyhoz épültek. Ebből a helyiségcsoportból megismertük az északi zárófalat 6,8-7 méter hosszúságban és egy észak-déli osztófalat, ami megközelítőleg két egyenlő részre osztotta a teret. A helységsor déli zárófala az újkori pince építéskor megsemmisülhetett.

Az idén az „a-c” szektorban feltártuk a kemence előterében levő helyiséget, amelynek földpadlóját

1996 to help the correct orientation. (Fig. 1.)

Following the preparatory works in 1998, (KOC SIS 1999, 125.; KOC SIS 2000, 93.) the excavations were carried out in trenches III and IV of square V-13 in the area adjoining the northern tower of the eastern gate. It had already been shown in past excavations that a layer of building rubble dated by pottery to the 15th – 16th centuries lies right beneath the present day surface. At a depth of 35-40 cm, layers dated by Late Roman finds, follow. Despite significant disturbances and intensive use of the area in the modern period, two rooms of a clay-walled building were unearthed, dating from the end of the 4th century, last year in trench III. On the southern side of the east-west oriented clay wall, an oven with the mouth bordered by a pair of stone slabs standing on their edges was unearthed in sector “b”. The rooms followed the orientation of the Roman system, and were built against the northern gate tower. We could observe the northern closing wall of this group of rooms along a length of 6.8-7 m, and a north-south directed partitioning wall, which divided the space into two approximately equal parts. The southern closing

3,4 méter átmérőjű teknő alakú, középpontja felé enyhén mélyülő felület alkotja. A padlót vastag hamu és faszén maradvány töltötte ki 10-15 centiméter vastagságban. Tovább folytatva a kemence alatti rétegek kutatását a „b-d” szektorban egy további beomlott boltozatú kemencét tártunk fel, az előzőtől közvetlenül délre, aminek betöltésében 5. századra keltezhető csont fésű töredékét találtuk. A kemence előterének keményre taposott padlójáról leszedve a hamus faszénréteget, összegegett római pénzermeket találtunk. A keleti, északi és a nyugati oldalról körülbelül 40 centiméter szélességű agyagfallal határolt műhely padlójának közepén egy 1,2-1,35 centiméter átmérőjű, függőleges falu beásást tártunk fel, ami a padlótól mért 60 centiméteres mélységével a tényleges munkagödör lehetett. (2.kép) Mindkét kemence a toronyhoz közvetlenül kapcsolódó helységben volt. A kemencék padlósintjéről egy körülbelül 2 kilogramm súlyú vas bucát is találtunk az egykoron a torony tetőzetét fedő leomlott tegulatöredékek alatt. A számos szürke besimított kerámia lelet, a Frigeridus dux bélyeges tegulatöredék részben a Valentinianus kori erődítési, megújítási munkák emléke, részben pedig a felhagyott

wall of the row of rooms was probably destroyed during the building of a modern cellar.

This year we unearthed the room in front of the oven in sectors “a-c”. The earthen floor of the room was in the form of a trough-shaped depression with a diameter of 3.4 m, slightly deepening towards the centre. The floor was filled with a 10-15 cm thick layer of ash and charcoal remains. Going deeper into the layers under the oven, yet another oven with a collapsed dome was found in sector “b-d”, next to the previous one towards the south. Its fill contained a fragment of a bone comb dated from the 5th century. Having removed the layer of ash and charcoal from the hard-trodden earth floor in the foreground of the oven, burnt Roman coins appeared. In the centre of the floor of the workshop enclosed by an about 40 cm wide clay wall on the east, north and west, we found a hole with vertical walls with a diameter of 1.2-1.35 m, which, judged from the 60 cm depth measured from the floor level, could actually be the workshop pit. (Fig. 2.) Both ovens were in the room directly attached to the tower. We found a circa 2 kg iron pig on the floor level of the oven under the tegula fragments that

2. kép: V-13-III, a-c szektor, faszenes felületű járószint, közepén a munkagödörrel délről, részle

Fig. 2.: Sector V-13-III, a-c. Floor level with charcoal on the surface and workshop pit in the centre viewed from the south. Detail.

erőd római uralom utáni hasznosításának nyoma.

Tovább folytattuk a keleti kapu északi átjárójába beépített újkori pince déli oldalán megmaradt felület feltárását (3. kép) a V-14. blokk III. és IV. szelvényében. (KOCSIS 1998, 84-85; KOCSIS 2000, 94.)

Az újkori pince déli falával párhuzamosan megmaradt földnyelven – úgy tűnik – még viszonylag épségben megőrződött rétegsort kaphatunk a kapu északi átjárójának stratigráfiájáról. Ebben a tanúfalban, a kapu hossz tengelyében találtuk meg a kétoszlatú kapu egy tömbből faragott középpillérjét, amelynek mérete 130x108 centiméter. (4. kép) Felületén több ki-

had covered the roof of the tower. The many grey, smoothed in pottery finds and the tegula fragments with *Frigeridus dux* inscriptions are remains from the fortification and reconstruction works of Valentinian's time, and partly from the secondary utilisation of the abandoned fort after the Roman rule.

We carried on the

3. kép: V-14-III-IV, és az elfalazás mögötti terület, a 2 járószint faszenes felülete nyugatról
Fig. 3.: Sector V-14-III-IV and the area behind the wall, floor level 2 with charcoal on the surface, viewed from the west

4. kép: V-14-IV, b szektor, középső kapupilléren levő kváderkő lenyomatok északról, részlet
 Fig. 4.: Sector V-14-IV, b. Imprints of ashlars on the central gate pillar, viewed from the north, detail.

sebb kváderkő (80x60 centiméter, 60x50 centiméter) lenyomatát sikerült azonosítanunk a megmaradt vakolatban.

A középpillér-pár helyett, a korábbi elképzelésekkel és rekonstrukciókkal szemben, csak a kapuzat hátsó falsíkjában tártunk fel egyet. A kapuzat kereszttegyelében nem került elő párja. Ezzel a ténnyel módosul a kapurekonstrukciós elképzelésünk is. A kapuszárny ezek szerint a kapuzat hát-

excavation of the surface left on the southern side of the modern cellar, which was dug into the northern gateway of the eastern gate (Fig. 3.) in trenches III and IV in square V-14. (KOC SIS 1998, 84-85.; KOC SIS 2000, 94.)

On the strip of land left free parallel to the southern wall of the modern cellar, a relatively intact stratigraphic sequence seems to have been preserved along with the stratigraphy of the northern gateway of the gate. In this section, the central pillar of the double gate, carved from a single piece, was found on the longitudinal axis of the gate. It measured 130 x 108 cm. (Fig. 4.) Its surface preserved the imprints of small ashlars (80 x 60 cm and 60 x 50 cm) in the mortar.

Instead of the pair of central pillars suggested in earlier hypotheses and reconstructions, only one was unearthed in the back wall face of the gate. We could not find its pair in the cross axis of the gate. This has modified the reconstruction theory of the gate. Accordingly, the wing of the gate was placed close to the back wall of the gate. During the excavations we reached the stone slab pavement of the *via principalis*, which ended at the cross-axis of the gate.

só falához közel volt elhelyezve. A feltárások során elértük a *via principalis* lapos kővel kirakott útfelszínét, ami a kapuzat kereszt tengelyében megszűnik. A követ megszőnésének okát a középpillértől keletre 80 centiméterre egy derékszögben ácsolt elszenesedett gerendázat maradványa magyarázza. (5. kép) Ez a gerendázat jelzi azt a vonalat, ameddig a kapu előterében levő árok tartott. Itt alakították ki az 1. védőárkot átívelő híd szerkezet kapuzaton belüli (nyugati) hídfőjét. (KOC SIS 1998, 85.) Az ide i feltárásaink nyomán kiderült az, hogy az 1. árok a keleti kapu előtt lemélyül, és egyben kiszélesedik, olyannyira, hogy szokatlan módon a kapuzat kereszt tengelyéig beér. A keleti hídfő beépült a már korábbról ismert patkó alakú elfalazásnak egy részébe. A falkutatás eredményei alapján kimutatható volt az elfalazás több periódusa. Első periódusban az elfalazás egyenes vonalú középrészét (6. kép) még keleti hídfőként használták, és sokkal mélyebbre alapoz-

5. kép: V-14-IV, a szektor, a középpillértől keletre levő járószint felülete a megszőnesedett gerendákkal

Fig. 5: Sector V-14-IV. The surface of the floor level east of the central pillar with charred beams

The disappearance of the pavement was explained by a charred timber structure built at a right angle, 80 cm from the central pillar. (Fig. 5.) This timber structure indicates the line, up to which, the ditch in front of the gate reached. It was here inside the gate that the western abutment of the bridge spanning defence ditch 1, was constructed. (KOC SIS 1998, 85.) The excavations of this last year revealed that ditch 1 deepened in front of the eastern gate and also widened to such an extent that, unusually, it reached as far as the cross-axis of the gate. The eastern abutment was built into a part of the previously described horse-shoe-shaped wall. The results of the study of the wall attested to

The disappearance of the pavement was explained by a charred timber structure built at a right angle, 80 cm from the central pillar. (Fig. 5.) This timber structure indicates the line, up to which, the ditch in front of the gate reached. It was here inside the gate that the western abutment of the bridge spanning defence ditch 1, was constructed. (KOC SIS 1998, 85.) The excavations of this last year revealed that ditch 1 deepened in front of the eastern gate and also widened to such an extent that, unusually, it reached as far as the cross-axis of the gate. The eastern abutment was built into a part of the previously described horse-shoe-shaped wall. The results of the study of the wall attested to

6. kép: W-14-IV, az elfalazás nyugati, középtengelyi oldalának falszerkezete nyugatról

Fig. 6.: Sector W-14-IV. The wooden construction of the western central axis side of the wall viewed from the west

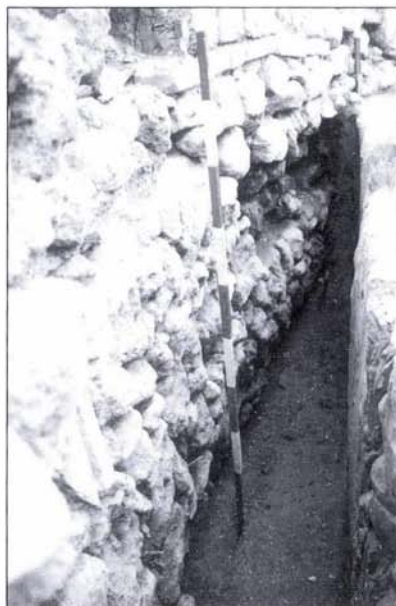
ták, mint a kapu toronyfalait. (7. kép) Ebben az állapotában félhold formájú falazat még nem volt bekötve a tornyokhoz. Az 1. árok a kaputornyok előtt beszűkült, majd a kapuátjáróban kiszélesedett a fentebb említett módon. Az árok betöltésének elemzése során három jól megkülönböztethető réteget azonosítottunk: A 15-16. századi anyaggal keltezett épülettörmelékes földbetöltés; ez alatt egy 45-60 centiméter vastag barna, laza szerkezetű szerves anyagú betöltést, amelyből gazdag 13-14 századi festett kerámiatöredék került elő, s végül egy vastag agyagos épülettörmelékes betöltődés, ami- ben már csak római anyagot találtunk.

Minden jel szerint a félhold for-

several building periods. In the first period, the central, straight part of the wall (Fig. 6.) was used as an abutment, and its foundation was much deeper than that of the tower walls of the gate. (Fig. 7.) The segment-shaped wall was not yet linked to the tower. Ditch 1 nar-

rowed in front of the gate towers, then widened in the gateway as described above. Three clearly distinguished layers were identified during the analysis of the ditch fill: a fill of earth with building rubble and material from the 15th-16th centuries; it was underlain by a 45-60 cm thick loose humus fill containing a rich collection of painted pottery from the 13th -14th centuries; and, finally, a thick fill of building rubble, which contained only Roman material.

The transformation of the segmented bridge pillar into a horse-shoe-shaped construction and its extension to the towers happened after ditch 1 had totally filled up. The wall did not have as deep a foundation as the eastern abut-

7. kép: W-14-IV, az elfalazás nyugati, középtengelyi oldalának alapozási síkja nyugatról, részlet

Fig. 7.: Sector W-14-IV. Foundation plane of the western, central axis side of the wall viewed from the west, detail

májú hídpillér patkóalakúvá történő átalakítása és meghosszabbítása a tornyokig az 1. árok teljes betöltése után történhetett. A falazatot már nem alapozták olyan mélyre, mint a keleti hídpillért, megközelítőleg a toronyalapozás mélységéig építették meg.

Nagyobb felületben sikerült feltárnunk az átjáró mögötti padlórétegeket (KOC SIS 2000, 95.) és az azon levő, a későbbi hasznosítást

ment, extending approximately to the same depth as the tower foundations.

We unearthed the floor levels behind the gateway (KOC SIS 2000, 95.) and the wall fragments over it. These show that the gateway had been used secondarily over a larger surface in sector "a-b" of trench V-14-III. We separate out the 20 burnt coins wrapped in a linen sack, which was found on floor 2 last year. Nine of the coins could be identified. The majority of the coins were minted by the Valentinianus dynasty (4 Valens, 3 Valentinian, 1 from Valentinian's period and a worn one of Constantine II.). The coin find, discovered in situ, exactly dates the 2nd floor level of the southern gateway (376-375) and reflects the utilisation of floor level 1 and the gate following the Roman occupation.

We carried on with the excavation of the area behind the southern tower of the eastern gate in trenches I and III in square V-15. (KOC SIS 2000, 95-96.) The remains of the yellow loessy rampart, which had been pulled down and levelled in the Roman period, were unearthed in trench III. Under the two level rampart, a room with an earthen floor was found. The remains of leather armour with

bizonyító falmaradványokat a V-14-III szelvény „a-b” szektorában. Az elmúlt évben innen, a 2. padlóról előkerült vászon zacskóba elhelyezett 20 darab összeégett érelelet sikerült szétfejtenuk és 9 darabot meghatározni. Az érmek túlnyomó többségükben a Valentinianus dinasztia pénzei (4 darab Valens, 3 darab Valentinianus, 1 darab Valentinianus kori és egy kopottabb II. Constantinus). Az in situ megtalált érelelet egyrészt jól keltezi a déli kapuátjáró, felülről a 2. padlószintjének korát (367-375), másrészt fontos adalékuul szolgál az 1. járószint, a kapu későbbi, már római uralom utáni hasznosítására.

Tovább folytattuk a keleti kapu déli tornya mögötti terület feltárását a V-15 blokk I. és III. szelvényében. (KOCSIS 2000, 95-96.) A III. szelvényben a déli kaputorony mögött feltártuk a római korban elbontott, és elplanírozott földsánc még megmaradt sárga löszös ré-

bronze scales along the edges was found on the floor. (Fig. 8.) The direction of the northern end wall is identical with that of the overlying encircling wall from the modern period observed in former seasons. This wall section had only slight foundations. The lower surviving row of stones from the east-

8. kép: V-15-III, a szektor, faszenes agyag padló felszínén levő bronz pikkelyek és bőr maradvány
 Fig. 8.: Sector V-15-III. Bronze scales and leather remains on the surface of the clay wall with charcoal remains

számaradványát. A két rétegű részü alatt feltártunk egy földpadlójú helyiséget, aminek padlójáról egy bronz pikkelyekkel szegélyezett bőr vértet maradványait dokumentálhattuk. (8. kép) Északi zárófalának vonala megegyezik a korábban dokumentált felette futó újkori kerítőfal vonalával. Ezt a falszakaszt alig alapozták meg. A helyiség keleti zárófalának megmaradt alsó kőorát pedig egyenesen a földpadlóra rakták alapozás nélkül. A feltárás során a szelvény „d” szektorának déli oldalán, az elplanírozott földsánc maradványon létrejött több helyiséges agyagfalú helyiségek alatt egy beásást találtunk, ami egy csatorna-tisztító aknának bizonyult. Sikerrült feltárnunk és kitisztítanunk a csatorna V-15-I szelvényben 1998-ban előkerült csatornarész és tisztító akna közötti közel 8 méteres szakaszát. A csatorna kőlapokkal fedett, falazott falu, és földfeneküre építették. Betöltésében két réteget azonosítottunk, alul egy keményebb beiszapolódást, ami középmagasságáig tölte ki a csatorna belméretét. Felette lazább, löszös berétegződést találtunk, ami megegyezik a földsánc anyagával. (9. kép)

Tovább folytattuk a V-15-I szelvényben a *via principalis* 2 rétegének

9. kép: V-15-I-III, a csatorna kitisztított szakasza észak felől

Fig. 9.: Sector V-15-I-III. The cleaned stretch of sewer from the north

ern end wall of the room lay on the earthen floor, without foundation work. In the southern part of sector “d”, a pit was found under the rooms with clay walls raised over the remains of the levelled earthen rampart. The hole proved to be part of a sewer cleaning shaft. We could unearth and clean an 8 m long section of the sewer between the sewer section found in trench V-15-I in 1998 and the cleaning shaft. The sewer was covered with stone slabs, the walls were built in

10. kép: V-15-I, a-b szektor a *via principalis* első rétegének felülete északról

Fig. 10.: Sector V-15-I, a-b. The surface of the first layer of the *via principalis* from the north

feltárását. (KOCSIS 2000, 96.) A köves épülettörmelékés alsó útrétegen további ló koponyákat tártunk fel több egyéb lócsont környezetében. (10. kép)

Kocsis László

stone with an earthen floor. Two layers could be observed in the fill. A harder mud layer filled up the sewer to half its height. Above it, a looser, loessy layer could be found, which is identical to the material from the earthen rampart. (Fig. 9.)

We carried on with the excavation of the 2nd layer of the *via principalis* in trench V-15-I. (KOCSIS 2000, 96) On the lower road level covered with stone building rubble, more horse skulls were found together with other horse bones. (Fig. 10.)

László Kocsis

Irodalom/References:

KOCSIS 1998 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona. Aquincumi füzetek 4 (1998) 79-88.

KOCSIS 1999 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona. Aquincumi füzetek 5 (1999) 121-130.

KOCSIS 2000 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona. Aquincumi füzetek 6 (2000) 91-101.

Őskori telepek és sírok feltárása Dunakeszi határában

(Dunakeszi, Székesdűlő, Hrsz.: 0132/1-16)

2000 május 2. és szeptember 1. között az AUCHAN Magyarország Kft. megbízásából megelőző régészeti feltárást folytattunk Dunakeszi-Székesdűlőn az építendő bevásárlóközpont területén.

A terület a Dunától keletre, mintegy 500 méterre, a Budapest és Dunakeszi közigazgatási határán futó M0-autóúttól közvetlenül északra, egy észak-északkelet-dél-délnyugat irányban hosszan elnyúló dombháton található, melyet keletről az Óceán-árok mocsaras ártere határolt. Az említett autóút-szakaszon 1996-ban osztályunk már végzett régészeti feltárást. Ennek, valamint az idej ásatást megelőző terepbejárás eredményei egyértelműen arra utaltak, hogy e morfológiailag jól körülhatárolható területen intenzív őskori megtelepedéssel számolhatunk.

Schweitzer Ferenc 1996-os ősvízrajzi vizsgálataiból tudjuk, hogy a dombhát a Duna újpleisztocén II/a teraszsorának tagja volt, melyet később keleti irányból egy újabb Duna-ág (a mai Óceán-árok elődje) leválasz-

Excavation of prehistoric settlements and graves in Dunakeszi

(Dunakeszi, Székesdűlő, Lot reg. no.: 0132/1-16)

Archaeological excavations were conducted at the request of the AUCHAN Magyarország Kft. prior to the construction of a shopping centre in Dunakeszi-Székesdűlő between May 2 and September 1, 2000.

The area is located about 500 m east of the Danube, on the northern side of highway M0, which runs along the border between Budapest and Dunakeszi. It is situated on a long hill extending in a north – northeastern – south – southeastern direction, with the marshy floodplain of the Óceán-árok lying on its eastern edge. Our department had already conducted archaeological excavations on the above-mentioned stretch of the highway in 1996. The results of these excavations and of field walking prior to the excavations this year certainly implied that intensive prehistoric settlement could be expected in the morphologically sharply delineated area.

Ferenc Schweitzer's palaeohydrological analyses from 1996 revealed that the hill belonged to the Late Pleistocene II/a Danube terrace series, which was later isolated by another

tott, kialakítván a jó megtelepedést biztosító terasz-szigetet.

Régészeti megfigyeléseink hatékonyságát nehezítette az a körülmény, hogy a felszín erősen kopott, lepusztult állapotú volt, olykor csupán közvetlenül a kevert, 30-40 centiméter vastagságú humuszréteg borította a homokos altalajt.

Ásatásunkon a legkorábbi leleteket az újkőkor szolgáltatta, amelynek leletei a feltárási terület középső és északi részében kerültek elő. Közülük ötven gödör sorolható ehhez a korszakhoz. A cölöplyukakból származó cserépanyag alapján a 42. háznak nevezett épület is nagy valószínűséggel ebben a korban épült. Ez egy cölöpvázás hosszúház, melynek sajnos teljes alakja az erózió és a humuszosítás következtében már nem volt meghatározható. Az újkőkori leletek harmadik csoportja felszíni cseréphalmokból származott. A neolitikus telep jól illeszkedik az 1996-ban Endrődi Anna által lelőhelyünk déli részében feltárt másik teleprészlethez, ahol két újkőkori ház cölöplyukait, illetve a házakat kísérő hosszú árkokat sikerült feltárni. A leletek kora az újkőkoron belül nagy szóródást mutat. A legtöbb edénytöredék a dunántúli vonaldíszes kultúra legidősebb, Bicske-Biñainak nevezett (KALICZ 1980, 97-122.; PAVÚK 1980, 7-90.) fázisából származott, a korszak középső és ké-

Danube branch (the antecedent of the present Óceán-árok) from the east, creating a terrace island ideal for settlement.

The efficiency of archaeological observation was hampered by the fact that the ground surface was heavily worn and eroded with the sandy undisturbed soil sometimes covered only by a mixed, 30-40 cm thick humus layer.

The oldest finds from the excavations came from the Neolithic in the central and northern parts of the excavated surface. Nearly fifty pits can be attributed to this period. The sherds found in the postholes suggest that building marked as house no. 42 was built, in all likelihood, in this same period. This was a long house with a post structure. Due to erosion, overall shape could not be observed. The third group of Neolithic finds came from heaps of sherds lying on the ground surface. The Neolithic settlement can be linked with the other fragment of a settlement unearthed in the southern part of our site by Anna Endrődi in 1996. She had found the postholes of two Neolithic houses as well as the long ditches that ran along the houses. The finds show a great chronological dispersion within the Neolithic. Most of the sherds came from the oldest, so-called Bicske-Biña phase of the Transdanubian Linear

sői szakaszát, a kottafejes és zselízi kerámiát lényegesen kevesebb lelet képviselte. Az 1777. objektumban több, közel teljes edény töredékei mellett egy kis, eredetileg talán egy edény szélére applikált idol töredéke feküdt. A másik, a 2170. gödörben egy csaknem ép örlőkő mellett találtunk hasonló leletet, azzal a különbséggel, hogy ez a tárgy egy önálló szobor töredéke lehetett. A leletanyag részletes vizsgálata és így a feldolgozása is csak ezek után kezdődik majd, ezért ma lényegesen többet még nem mondhatunk.

A településen körülbelül húsz objektumban találtunk a rézkor valamely szakaszára datálható leleteket. Eddig két gödörben fedeztünk fel olyan edénytöredékeket, melyek a középső rézkori Ludanicei kultúrára utalnak. Az ide sorolható leletek száma igen alacsony; ami arra utal, hogy jelentősebb szerepe ennek a kultúrának a dunakeszi őskori telepen nem lehetett.

Ezzel szemben körülbelül tizenöt objektum rejtette a középső és késő rézkor közvetlen átmenetének leleteit. A rövid, hengeres nyakú bögrék és korsók, az erősen kihajló peremű tálak, a szubkután fülek és a kónikus orsógombok egyértelműen a proto-bolerázinak nevezett rézkori fázisba (KALICZ 1991; HORVÁTH 1990, 81-100.) sorolják ezeket az objektumokat.

Pottery culture. (KALICZ 1980, 97-122.; PAVÚK 1980, 7-90.) The middle and late phases of the period were represented by many fewer fragments of Notenkopf and Zseliz pottery. In feature no. 1777, the fragment of an idol lay beside those of nearly entire vessels. The idol was probably fitted onto the rim of a vessel. The other pit, no. 2170, yielded a similar find beside a nearly complete quern. The only difference is that this object must have been part of an free-standing statuette. The detailed analysis and evaluation of the find material has not yet been started, so that as yet, no more information is available.

About twenty features contained finds that can be dated from Copper Age phases. Two pits yielded sherds that may be assigned to the Middle Copper Age Ludanice culture. There are very few of these sherds suggesting that this culture could not have played an important role in the prehistoric settlement of Dunakeszi.

At the same time, about fifteen features contained finds from the transitional period between the Middle and the Late Copper Age. Cups with short cylindrical necks, jugs, bowls with strongly everted rims, horizontally pierced handles and conical spindle whorls certainly date these features to the Copper Age phase called the Proto-Boleráz. (KALICZ 1991;

A 2000. objektum egyik mellékgödében valamint az 1949. objektumban olyan leleteket, kanellúrák edények töredékeit, illetve egy díszített, szájjal lefelé fordított tálat találtunk, melyek arra utalnak, hogy a telep folyamatosan továbbélt a klasszikus bolerázi időszak elejéig.

Dunakeszi-Székesdűlő területének északi részén, körülbelül 60 méter sugarú körben 7 korabronzkori, a nagyrévi kultúra körébe tartozó sír került elő egy csoportban. Három urnáshamvasztásos és 4 zsugorított csontvázás sírt tártunk fel, mely utóbbiak bal oldalukra fektetett, erősen zsugorítottak és észak-déli tájolásúak voltak. Kettő sír melléklet nélküli, egy váz mellett egy korszék feküdt.

Kiemelkedő jelentőségű a 391. számmal jelzett, zsugorított csontvázás sír (1. kép), amelyben egy a bal oldalára fektetett, az előzetes antropológiai vizsgálatok szerint – melyet Szathmári László végzett el – egy 20 év körüli női csontváz volt. A medence mögött egy kis tálka, míg a combcsont előtt egy bronztű és egy kerek arany lemez volt mellékletként elhelyezve. A Maros kultúra területéről, Óbéba (BÓNA 1965, 17-63.) és Mokrin (GIRIË 1984, 49.) lelőhelyekről jól ismert arany lemezekhez hasonlóan a Dunakeszin előkerült lemez is poncolt technikával díszített és átfűrt. A kerámialeletek alapján a sí-

HORVÁTH 1990, 81-100.) In a side pit of feature 2000 and in feature 1949 the finds (fragments of channelled vessels and an ornamented bowl with the mouth turned down) suggest that life in the settlement was unbroken until the beginning of the classical Bolerazi phase.

Seven Early Bronze Age graves of the Nagyrév Culture were found in a group within a 60 m long radius on the northern part of the area in Dunakeszi-Székesdűlő. Three cremation urn burials and 4 inhumation burials with contracted bodies were unearthed. The latter were laid on their left sides and oriented north – south. Two graves did not contain grave-goods, while a jug lay in the third.

Contracted inhumation burial no. 391 was of special importance. (Fig. 1.) The skeleton lay on its left side and according to the preliminary anthropological analysis carried out by László Szathmári, it belonged to a woman of about 20 years. There was a small bowl placed behind the pelvis. A bronze pin and a round golden disc lay in front of the thigh bone. Similarly to the golden discs found at Óbéba (BÓNA 1965, 17-63.) and Mokrin (GIRIË 1984, 49.) within the territory of the Óbéba culture, the disc from Dunakeszi was also perforated and decorated with punched orna-

rok a nagyrévi kultúra korai szakaszára datálhatók. A régészeti leletanyag és temetkezési rítus alapján úgy véljük szoros kapcsolat mutatható ki a Maros-Tisza-vidék népcsoportjai között. A Dunakeszi-Székesdűlőn feltárt csekély számú telepobjektum a nagyrévi kultúra népességének epizod-szerű megtelepedését jelzik.

Az ásatáson feltárt régészeti jelenségek túlnyomó többsége a késő-bronzkori halomsíros kultúra településének hagyatékát képezi.

A nagyszámban feltárt gödrök közül a település keleti, és nyugati mocsaras szélén, eredetileg agyagkitermelés céljából ásott, majd hulladékátrolásra használt objektumok szolgáltatták a leggazdagabb leletanyagot.

A későbronzkori település részét képezték azok a cölöpszerkezetes építmények is, melyek cölöplyukai a lelőhely csaknem teljes területén előkerültek. Sajnos a felszín – korábban már említett – kopottsága miatt nem sikerült megfognunk a házak padlószintjét, s ebből következően nem gyűjthettünk az építési idejükre utaló pontos, korhatározó leletanyagot sem. Tájéolásuk az uralkodó szélirány-

1. kép: Zsugorított korabronzkori csontvázas sír
Fig. 1.: Contracted inhumation burial from the Early Bronze Age

ments. Based on the ceramic finds, the graves can be dated from the early phase of the Nagyrev culture. The archaeological find material and the burial rite imply strong contacts between the population groups in the Maros-Tisza region. The few settlement features unearthed at Dunakeszi-Székesdűlő attest to a short settlement episode for this Nagyrev culture population.

The overwhelming majority of the archaeological features unearthed during the excavations constitute the legacy of a settlement of the Late Bronze Age Tumulus culture.

A great number of pits were unearthed, from which the ones on the eastern and western marshy edges of the settlement yielded the richest find materials. These pits were origi-

nak megfelelően egységesen észak-északnyugat-dél-délkeleti, így valószínűsíthető, hogy már az 1996-os ásatás során előkerült három épület egyike is a későbronzkorra tehető. Néhány, egyazon épület esetében tapasztalható apró, tájolásbeli eltérés a telep hosszú életét bizonyítja.

Dokumentálásuk során több típust is megkülönböztettünk. A legnagyobb számban előkerült legegyszerűbb változatok a kétsoros 3-3, vagy 4-4 (4-5x2,5 méter) illetve 7-7 (3,5x12 méter) cölöplyukból álló építmények. Külön csoportot képeznek a három párhuzamos cölöpsorral rendelkező, ágasfás-szelemenes tetőszerkezettel bíró, 16-23,5x5-7,5 méter alapterületű változatok, melyek közül több félkörívben záródott. (2. kép) Kuriózumszámba megy egy dupla cölöpsorral megerősített oldalfalú építmény maradványa is. Számos olyan „cölöplyukbokrot” is regisztráltunk, melynek szerkezete ez idáig nem tisztázott.

A feltárás legnagyobb jelentőségű objektumai az 5 darab fával, vesszővel bélelt kút volt.

E víznyerő helyeket egy kivétellel a telep keleti szélét határoló, az Óceánárokhoz tartozó kisebb ér akkor már feltöltődött, mocsaras medervonalába ásták, ahol faanyaguk a magas talajvízszintnek és az oxigéntől elzárt környezetnek köszönhetően csaknem tel-

nally dug out for clay, then used as refuse pits.

The constructions with post structures, the post holes of which could be found over practically the whole area, came from the Late Bronze Age settlement. Due to the above mentioned eroded condition of the surface, the floor levels of the houses could not be observed, and, accordingly, we could not collect finds that would exactly reveal the time of their construction. They were oriented in accordance with the prevailing winds, in a north – northwest – south – southeast direction, so one of the three buildings unearthed in 1996 can probably also be dated to the Late Bronze Age. Some slight changes in the orientation of a few buildings point to the longevity of the settlement.

Several types of buildings could be differentiated during the documentation. The most common, simplest varieties were the two-row constructions with either 3 postholes in each row, 4 postholes in each row (4-5 x 2.4 m) or 7 postholes in each row (3.5 x 12 m). Another group is composed of a type with three parallel rows of postholes, where the roof construction was supported by prop-and-purlin. This type of building covered a 16-23.5 x 5-7.5 m ground surface. Some constructions enclosed a semicircle. (Fig. 2.) The remains of a structure

kétfülű edény került elő. (4. kép)

A legkülönlegesebb típus egy, a néprajzi párhuzamokból jól ismert úgynevezett bodonkút volt, melynek kiváló állapotban megmaradt 70 centiméter átmérőjű gyűrűjét egyetlen fatörzsből vágták ki. (5. kép) Betöltéséből igen jól datálható, bekarcolt, mészbetűtes díszítésű füles edény, kiöntőcsöves bögre és egy kettőskónikus testű füles cserze került elő.

A nagyfelületű ásítás több árokrendszer és karósr maradványait is felszínre hozta. Munkaterületünk közepén két, párhuzamos, egymástól 5-10 méter távolságban futó kelet-nyugati irányú, földhíddal megszakított árkot tártunk fel (175, 176. obj.), továbbá egy, a telepét északi és nyugati irányból lehatároló árokrendszer több mint 300 méter hosszú szakaszát.

A kis ároktól nyugatra, egy újabb észak-dél irányú, több száz karólyukból álló sort sikerült megfigyelni mintegy 200 méter hosszan.

A fentebb leírt objektumrendszerek minden valószínűség szerint nem egyszerre létesültek és a település hosszan tartó életét bizonyítják.

3. kép: Későbronzkori fonott kút

Fig. 3.: Wattle well from the Late Bronze Age

frames were made of vertically planted quartered or round posts, and they were lined with bunches of twigs wattle round the posts. The shaft of well no. 2110 had a 2.7 x 2.8 m ground plan. Its frame was made of 12 pointed posts planted vertically, 30 cm from one another. (Fig. 3.) Its fill contained some pottery and carved and jointed planks and beams as well as a prop from some kind of later collapsed well house structure.

The quadrangular shafts of two other wells (features 568 and 2339) were lined with split oak planks, which were jointed with quadrangular joints, sometimes piercing the wider plank. In well 568, 11 rows of planks could be registered. Its fill yielded a complete black, two-han-

A telepanyagban a Reinecke BC időszakra jellemző klasszikus halomsíros elemek mellett a Bakony-vidéki halomsírok, a németbányai tell-telep anyagával fémjelezhető későhalomsíros-kora urnamezős időszak (Reinecke BD első fele, Kőszegi-féle I. UK-fázis) kerámiatípusai is megtalálhatók.

A település szerkezeti jellegzetességei alapján a Börcs-Paphomlok-dűlőn/Győr-Moson-Sopron megye (FIGLER 1996, 11-12.) és Balatonmagyaród-Hídvégpusztán/Zala megye (HORVÁTH 1994, 219-235.) feltárt, szintén későhalomsíros-kora urnamezős települészetekkel hozhatók szoros kapcsolatba.

A leletanyag ugyanakkor fontos adalékot szolgáltat a Duna balparti régió budapest-környéki – csupán igen hézagosan ismert – településtörténetéhez is. (BC: Budapest, XIV. ker., Vízakna utca: KŐSZEGI 1973, 9-37.; BD: Budapest, XIV. ker., Egressy út: KŐSZEGI 1988, 105-106.)

Ezen túlmenően a feltárás legszámottevőbb eredményét a kuriózum-számba menő objektumok feldolgozásától és a hozzájuk kapcsolódó természetismereti (archaeobotanikai- és pollenanalízis; antropoló-

4. kép: Későbronzkori deszkaszerkezetes kút, benne urnaszerű edénygel

Fig. 4.: Plank construction well with an urn-shaped vessel in it from the Late Bronze Age

dled vessel with a polished surface. It had 3 perforations under the rim on each of the four sides. (Fig. 4.)

The most unusual type was a well with a wooden lining known from ethnographic analogues. The excellently preserved ring, measuring 70 cm in diameter, was made from a single tree trunk. (Fig. 5.) The fill contained a handled vessel with an incised, encrusted ornament which can be dated, a spouted cup and a biconical handled cup.

The excavation, conducted over a large surface, revealed the remains of several trench systems and post rows. In the centre of the surface, two parallel east-west oriented trenches were found 5-10 m from each other. The trenches were broken by earthen

giai; fafaj-, évgyűrű-, C14-es, valamint geomorfológiai-) vizsgálatoknak a későbronzkori életmódra vonatkozó adataitól várhatjuk.

A terület északi részén, a kerítéssel „lezárt” későbronzkori településtől viszonylag jól elkülönülten szórványos kelta telepjelenségek kerültek elő. A korszak jelentősebb leleteit, korábban főként a Duna jobb partján, a tárták fel. Néhány, főként falusias jellegű település és szórványos temetőrészlet nyomai azonban a Csepel-szigeten és a pesti oldalon is megtalálhatók. (HANNY 1992, 241-276.) Az itt előkerült kelta kori házak, a korábbi korszakok cölöpvázas, felszíni építményeitől eltérő, földbe mélyített, épületek voltak. A felszíni erózió miatt, az egykori járósíntek és a külső szerkezeti elemek megfigyelése nem volt lehetséges.

A 2133-as számú, téglalap alakhoz közelítő, északkelet-délnyugat tájolású épület, valószínűleg felmenő falak nélküli, sátozottos ház volt. Tetőszerkezete három, a ház hossz tengelyébe beásott oszlopon nyugodott, a bejárat az északkeleti sarokban volt. Tűzhelye nem volt, a hamus, faszenes, be-

5. kép: Későbronzkori bodonkút

Fig. 5.: Well with wooden ring lining from the Late Bronze Age

bridges (features 175 and 176). A more than 300 m long stretch from yet another trench system was found. This system bordered the settlement towards the north and west.

Another north-south oriented row composed of several hundred post holes which was observed west of the small ditch for a distance of 200 m.

The feature systems described above were probably established in different periods and attest to the long, continuous life at the settlement.

Beside the classical Tumulus culture elements characteristic of the Reinecke BC period, the pottery types from tumuli in the Bakony region, and of the late Tumulus – early Urnfield period (first half of Reinecke BD, Kőszegi's I. UK phase), represent-

töltésből arra lehet következtetni, hogy a ház leégett.

A 1549-es számú épület mindössze 20 centiméter mélységű, négyzetes alakú. Cölöplyukait az épület keletnyugati tengelyébe ásták, bejárata a déli oldalon volt. Tűzhelyre utaló nyomokat nem találtunk, valószínűleg tároló-helyiségként szolgálhatott.

A 2571. számú objektum, az eróziótól és a mezőgazdasági műveléstől jelentősen megrongálódott. Maradványa igen sekély, mindössze 15 centiméter mélységű, mérete 3,2x2,8 méter.

Az objektumokból előkerült jellegzetes szürke, vékonyfalú, finoman iszapolt, korongolt tál- és fazéktöredékek, valamint a fésűs díszű, és a vastag falú, házikerámia anyag alapján elmondhatjuk, hogy a településrészlet a LT „D” periódushoz tartozhatott. Feltűnő, hogy ellentétben a sziget-szentmiklósi teleppel, sem római kori, sem oppidumkerámiát nem találtunk. A leletek megegyeznek a Budapest területén már jól ismert késő kelta kerámiákkal, ezért joggal állíthatjuk, hogy a településrészlet az első század elejére datálható.

A lelőhely lezárását, a szórványosan előkerült szarmata-, és Árpád-kori leletek jelentik.

Az ásatás jelentősége azon túl, hogy a topográfiai kötetekben ez idáig leletmentes területként nyilvántar-

ed by material from the tell settlement at Némethánya, were also found.

Based on the structural traits of the settlement, it can be linked with the parts of Late Tumulus – Early Urnfield settlements unearthed at Börcs-Paphomlok-dűlő/Győr-Moson-Sopron county (FIGLER 1996, 11-12.) and Balatonmagyaród-Hídvéggpuszta/Zala county. (HORVÁTH 1994, 219-235.)

The find material, at the same time, can help clarify our picture of the settlement history of the left bank of the Danube in the environs of Budapest, which to date, is poorly understood. (BC: Budapest, XIV, Vízakna street: KŐSZEGI 1973, 9-37.; BD: Budapest, XIV., Egressy road: KŐSZEGI 1988, 105-106.)

The most significant results from the excavation can be expected from the analysis of its unique features and the data from the scientific analyses (archaeobotanical and pollen analyses, anthropological analyses, the analyses of tree types and tree rings, C-14 dating and geomorphological descriptions), which can provide important clues to the way of life in the Late Bronze Age.

Some scattered Celtic settlement features were observed on the northern side of the area, relatively well separated from the “fenced” late Bronze Age settlement. The most

tott Székesdúlón hat régészeti korszak több mint 2700 objektumát sikerült dokumentálnunk, az volt, hogy a közel 6 és fél hektárnyi(!) területen lehetőség nyílt egy későbronzkori település teljes feltárására.

*Horváth László András –
Szilas Gábor – Endrődi Anna –
Horváth M. Attila*

Irodalom/References:

BÓNA 1965 – BÓNA I.: The Peoples of Southern Origin of the Early Bronze Age In Hungary I-II. *Alba Regia* 4-5. (1965)

FIGLER 1996 – FIGLER A.: Adatok Győr környékének bronzkorához – Angaben zur Bronzezeit in der Umgebung von Győr. *Pápai Múzeumi Értesítő* 6 (1996) 7-27.

GIRIÈ 1984 – GIRIÈ, M.: Die Maros Kultur. Kulturen der Frühbronzezeit das Karpatenbeckens und Nordbalkans. *Beograd* (1984) 33-59.

HANNY 1992 – H. HANNY E.: Kelta település nyomai az M0 autópálya nyomvonalán Szigetszentmiklós-Üdülősor, -Vízműtelep) Régészeti kutatások az M0 autópálya nyomvonalán I., *BTM Műhely* 5. (1992)

HORVÁTH 1994 – HORVÁTH L.: Adatok Délnyugat-Dunántúl későbronzkorának történetéhez – Anga-

important finds from this period had been mainly recovered only on the right bank of the Danube. Traces of some, mainly village settlements and scattered fragments of cemeteries, can also be found on Csepel Island and on the Pest side of Budapest. (HANNY 1992, 241-276.) The Celtic houses unearthed on these sites were sunken houses, different from the post-structure constructions of earlier periods. Due to the erosion of the surface, the contemporary floor levels and the outer structural units could not be observed.

Building 2133 had an approximately oblong-shape and was oriented in a northeast – southwestern direction. It probably lacked vertical walls, being covered with tent roof. The roof structure was supported by three posts planted along the longitudinal axis of the house. The entrance was in the northeastern corner. The house had no oven. The ashy fill mixed with charcoal suggests that the house burnt down.

Building no. 1549 was quadrangular and only 20 cm deep. The post holes were dug along the east-west axis of the building, the entrance was on the southern side. There were no traces of an oven, so that it could have functioned as a storage space.

Feature 2571 was severely damaged by erosion and agricultural cultiva-

ben zur Geschichte der Spätbronzezeit in SW-Transdanubien. *Zalai Múzeum* 5 (1994) 219-235.

HORVÁTH L 1990 – HORVÁTH L.A.: Beziehungen zwischen der Tiefebene und Transdanubien in der mittleren Kupferzeit. *Zalai Múzeum* 2(1990) 81-100.

KALICZ 1980 – KALICZ, N.: Neuere Forschungen über die Entstehung des Neolithikums in Ungarn. In: J.K.Kozłowski-J. Machnik (Hrsg.): *Problèmes de la néolithisation dans certaines régions de l'Europe*. Krakow 1980, 97-122.

KALICZ 1991 – KALICZ N.: Beiträge zur Kenntnis der Kupferzeit im ungarischen Transdanubien. In: Lichardus, J.: *Die Kupferzeit als historische Epoche*. Symposium Saarbrücken und Otzenhausen 6.-13.11.1988. *Saarbrückener Beiträge zur Altertumskunde*. Bonn (1991)

KŐSZEGI 1973 – KŐSZEGI F.: Adatok Zugló őskori településtörténetéhez – Data to the history of prehistoric settlements in Zugló. *Budapest Régiségei* 23 (1973) 9-37.

KŐSZEGI 1988 – KŐSZEGI F.: A Dunántúl története a későbronzkorban – The history of Transdanubia during the Late Bronze Age. *BTM Műhely* 1. Budapest (1988)

PAVÚK 1980 – PAVÚK J.: Ältere Linearkeramik in der Slowakei. *SIA* 28 (1980) 7-90.

tion. What remained was only 15 cm deep. It covered a 3.2 x 2.8 m area.

The characteristic grey, thin-walled, finely tempered, wheel-thrown bowl and pot fragments, sherds with combed ornaments and thick-walled household ceramics date the settlement fragment from the LT "D" period. It is striking that, unlike the Szigetszentmiklós settlement, neither Roman nor Oppidum ceramics were found. The finds are identical to the Late Celtic pottery known from the area of Budapest, so it seems justified to state that this fragment of a settlement should be dated to the beginning of the AD 1st century.

The final periods at the are represented by scattered Sarmatian and Árpádian Period finds.

The significance of the Székesdülő site lies in the fact that, beside registering 2,700 features from six archaeological periods, and this from an area which had been estimated to be void of archaeological finds, a Late Bronze Age settlement covering nearly 6 and a half hectares (!) could be unearthed.

*László András Horváth –
Gábor Szilas – Anna Endrődi
– Attila M. Horváth*

Az Aquincumi Múzeum kisebb leletmentései és szondázó jellegű feltárásai a 2000. évben

Test Excavations and Small-scale Rescue Operations of the Aquincum Museum in 2000

Budapest, XI. ker., Eger út-Péterhegyi út sarka (Hrsz.: 43949, 43950)

Budapest XI., corner of Eger street and Péterhegyi street (Lot reg. no.: 43949, 43950)

Az említett területen a TOTAL HUNGARIA Kft. 2000 szeptember 20-án megkezdte a létesítendő üzemanyag töltőállomás földmunkáit. E földmunkákkal kapcsolatosan régészeti ellenőrzést végeztünk szeptember végén és október első felében. A megfigyelések során régészeti jelenség, objektum nem került elő. Az üzemanyagtartályok számára kiásott 4.20 méter mély és mintegy 10x10 méteres alapterületű szelvényben a következő rétegmegfigyeléseket rögzíthettük:

A felső 50 centimétert újkori törmelékkel kevert, szürkésfekete humusz alkotta. Alatta körülbelül – 100 centiméterig világossárgás, mészszemcsékkel vegyes geológiai réteg mutatkozott. Innentől lefelé a gödör aljáig világosszürkés, narancssárgás vastartalmú sávokkal megszakított, agyagos-iszapos öntéstalajt figyeltünk meg.

The TOTAL HUNGARIA Kft started the earthmoving work for a petrol station in this area on September 20, 2000. Archaeological control was exercised with regard to the earthmoving work at the end of September and in the first half of October. No archaeological features and phenomena could be observed. The following layer sequence could be documented in the 4.20 m deep and 10 x 10 m large pit excavated to hold the petrol tanks:

The upper 50 cm was composed of a greyish black humus mixed with modern rubble. It was underlain by a light yellowish geological layer mixed with calcium carbonate grains down to a depth of about 100 cm. From this layer to the bottom of the pit, light greyish clayey-loamy alluvial soil could be observed interlaced with orange coloured ferric bands.

Szilas Gábor – Beszédes József

Gábor Szilas – József Beszédes

Budapest, V. ker., Roosevelt tér
(Hrsz.: 24499)

A tervezett mélygarázs-építést megelőző hitelesítő közmű árkok és a mélygarázs földmunkáit figyeltük június és október között. A kivitelezési munkákat a KÉV-Metro Kft. végezte.

A szóban forgó terület környékéről római és középkori lelőhelyekről tudunk. (NAGY 1946, 82., MELIS 1994-6, 57-78., MELIS 1996, 211-245., SZIRMAI 1999, 34. Nr.Kat.16.)

A régészeti megfigyelések során régészeti jelenség, lelet nem került elő itt, mert a feltöltés újkori.

Szirmai Krisztina

Irodalom/References:

NAGY 1946 – NAGY L.: Az Eskü téri római erőd, Pest város őse. Budapest (1946)

MELIS 1994-5 – MELIS K.: Régészeti kutatások a középkori pesti vár területén. Archaeológiai Értesítő 121-122 (1994-5) 57-78.

MELIS 1996 – MELIS K.: Középkori lakóházak és egy XV. századi vargaműhely régészeti kutatása a pesti belvárosban. Comm. Arch.Hung. (1996) 211-245.

SZIRMAI 1999 – K. SZIRMAI: Kaiserzeitliche Porträts in Aquincum. Budapest (1999)

Budapest V, Roosevelt Square (Lot reg. no.: 24499)

The earth moving work in the test trenches for public utilities and the underground garage was observed preceding the construction of an underground parking garage. The KÉV-Metro Kft. was the contractor.

Roman and medieval sites are known in the environs of this territory. (NAGY 1946, 82, MELIS 1994-6, 57-78., MELIS 1996, 211-245., SZIRMAI 1999, 34. Nr.Kat.16)

Neither archaeological features, nor finds were noted during the archaeological observations, since the fill derived from the modern period.

Krisztina Szirmai

Budapest II, 7 Kacska Street (Lot reg. no.: 13581)

Excavations preceding construction work, the observation of the earth-moving work for the constructions and the documentation of the unearthed features were carried out on the lot from May to September, 2000.

Archaeological excavations could be conducted only in the central zone of the lot because for statical reasons. The north-south oriented

Budapest, II. ker., Kacska utca 7.
(Hrsz.: 13581)

A telken az építkezést megelőző feltárást, majd az építkezés földmunkáinak megfigyelését és az előkerült objektumok dokumentálását végeztük 2000. május és szeptember hónapok között.

A régészeti kutatást statikai okok miatt csupán a telek középső sávjában lehetett folytatni. Az észak-déli irányú árok 5 méter széles és mintegy 20 méter hosszú. Átlagos mélysége 2,5 méter volt. A már fent említett statikai okok miatt, csak a nyugati és déli metszeten tudtunk a bolygatatlan altalajig egy-egy metsetet készíteni.

A telek a középkori Szentpétermártir külváros területén helyezkedik el. A kutatóárokban sajnos csupán igen kis számú telepjelenséget figyelhettünk meg. Ezek egy része nagyméretű, törökkori leletanyagot tartalmazó szemétdödör volt. Figyelmet érdemeltek a kutatóárok északi részén feltárt 13. század második felére keltezhető párhuzamos, keletnyugati irányú, sekély árkok, amelyeknek funkcióját nem sikerült a kutatóárokban egyértelműen meghatározni. A telken középkori kőépítkezés nyomára nem bukkantunk.

A telek a római kori topográfia szemponyjából azért jelentős, mert a

trench was 5 meter wide and about 20 m long. On average, it was 2.5 m in depth. As a consequence of the above-mentioned statical reasons, only two sections could be taken down to virgin soil, one in the west and another in the south.

The lot is situated in the medieval outskirts of a village called Szentpétermártir. Regrettably, very few settlement features could be observed in the trench. Some included large refuse pits with finds from the Turkish period. The shallow, parallel, east-south oriented ditches in the northern part of the trench dated from the second half of the 13th centuries were of especial note. Their function could not be determined from the fragment unearthed in the trench. No traces of stone buildings could be observed in the lot.

The importance of the lot in the context of late Roman topography lies in the fact that a stretch of the limes road and building fragments were described from the neighbouring lot in the northeast (Király baths). (KABA 1963, 259-298.) At the same time, it is situated on an unresearched area between the Király baths and the ala fort and its vicus from the 1st century. The excavations unearthed wall foundations from several different periods, laid

vele észak-északkeletről szomszédos telken (Királyfürdő) a limes út egy szakasza, illetve épületmaradványok ismertek az irodalomból. (KABA 1963, 259-298.) Ugyanakkor a Királyfürdő és a első századi ala tábor és vicusa közti még kutatatlan területre esik. A feltárás során több periódushoz tartozó, földbe rakott falalapozások, falkiszedések, járósíntek, a legkorábbi periódusból gödör, illetve alapárok nyomok voltak megfigyelhetők. Sajnos a középső és török kori bolygatások, valamint az újkori pincék miatt alaprajzi összefüggések tisztázására nem volt módunk. A legkorábbi periódus teljes felületben való megkutatására sem kerülhetett sor, mivel a tervezett épület alapozási szintje feljebb volt. Az ásás során jelentős mennyiségű terra sigillata anyag került elő. Az építkezés megfigyelése során a Kacska utca 9. számú ház keleti fala alatt római kemencét dokumentáltunk. A területről származó római kori leletanyag 1-3. századi.

H. Kérdő Katalin – Végh András

Irodalom/References:

KABA 1963 – KABA M.: Római kori épületmaradványok a Királyfürdőnél. Budapest Régiségei 20 (1963)

in the ground, traces of dismantled walls. Floor levels could also be observed and as well as traces of pits and foundation ditches from the earliest period. Regrettably, the disturbances in the Middle Ages and the Turkish period and modern cellars hampered the clarification of ground plans. The entire surface from the earliest period could not be studied since the foundation level of new building under construction here did not reach deeply enough. A large number of Samian ware sherds were found. During the control observations of the construction work, a Roman oven was documented under the eastern wall of the house under 9 Kacska Street. The Roman period finds collected from the area date from the 1st – 3rd centuries.

Katalin H. Kérdő – András Végh

Budapest II, 3 Tölgyfa Street – 2 Henger Street (Lot reg. no.: 13509)

Archaeological excavations were carried out prior to construction at the request of the MARGIT PALACE Kft. on a lot, where an abandoned tram-depot of the BKV stood. A smaller test excavation had already been conducted the previ-

**Budapest, II. ker., Tölgyfa utca 3. –
Henger utca 2. (Hrsz.: 13509)**

A telken, ahol a BKV használaton kívüli villamos remíze áll, a MARGIT PALACE Kft. megbízásából végeztünk régészeti feltárást az építkezést megelőzően. A tavalyi évben már sor került egy kisebb, szondázó jellegű kutatásra. (H. KÉRDŐ – KOVÁCS 2000/1, 104.)

Az újkori épületekkel erősen bolygatott telken török kori, középkori, római kori és késő bronzkori régészeti objektumok kerültek elő.

A török hódoltság korából két nagy hulladék gödröt és egy sírt tártunk fel. A középkorban itt helyezkedett el Gézavására, majd Felhévíz, amely a 15. század folyamán mezővárosi rangra emelkedett. A legkorábbi objektumok (egy kisebb kemence és néhány hulladék gödör) a 11-12. századra keltezhetők. A 14. századi planírozási réteg felett a terület keleti részén egy észak-déli irányú köves utat tártunk fel, amelyet kétszer megújítottak, az egyenetlenségekbe szemetet (főként sok állatcsontot) terítettek. Az úttól nyugatra egy az agyagos altalajba vágott, bélés nélküli kutat találtunk, amely nyugatról, a hegy felől egy éren keresztül kapta a vizet. A kúttól északra három, egymásba vágott, nagyméretű tároló gödör került elő, amelyeket a 15. század folyamán töl-

ous year. (H. KÉRDŐ – KOVÁCS 2000/1, 104.)

Features from the Turkish period, the Middle Ages, the Roman period and the Late Bronze Age were found on the lot, badly disturbed by modern buildings.

Two large refuse pits and a grave were unearthed from the Turkish period. Gézavására, later Felhévíz stood here in the Middle Ages. In the 15th century, this village was raised to the rank of market town. The earliest features (a small oven and some refuse pits) can be dated to the 11th–12th centuries. A paved road running in a north-south direction was unearthed in the eastern part of the area over a levelling layer from the 14th century. The road was twice renewed, with refuse, primarily animal bones, spread into the depressions. West of the road, a well with no fill was found cut into the clayey undisturbed ground. It received water from the hills to the west through a brook. Three large, intersecting storage pits, which filled in the 15th century, were unearthed north of the well. A clay floor, renewed several times, was found above the storage pits. The vertical structure of the house is not known, the edges were strengthened with stones in

töttek be. A tároló veremk fölött többször megújított agyagpadlót tártunk fel. Az épület felmenő szerkezete nem ismert, szelét néhol kövekkel erősítették meg. Északi oldalán két nagyobb cölöplyuk volt. Az agyagpadlókon több égetőhely is volt (az alsókon csak az elszíneződést lehetett megfigyelni), a legfelsőn egy összedőlt kemence maradványaival. Az égett, paticsos részekből sok szeg és több patkódarab került elő, így feltételezhető, hogy az épület egy kovácsműhely maradványa lehetett. A római korban a terület jelentőségét a telektől keletre, körülbelül a mai Fő utca vonalán futó limes út határozta meg. (KABA 1963, 259-298.) Az ebből nyugat felé kiágazó út részlete telkünkől nyugatra, a Tölgyfa utca 24. számú telken került napvilágra. (MADARASSY 1994, 88., 121/10.) A telektől délre, a Feketesas utca déli oldalán végzett leletmentés során 1. századi rétegeket, egy kőépület és egy temető részletét tártuk fel. (KÉRDŐ-KOVÁCS 2000/2, 76-82.) Az ez évi kutatás során a középkori út alatt római köves szint került elő, déli oldalán tetőcserepek omladékával. Az épület falait sajnos csak kiszedés formájában tudtuk megfigyelni. A korábbi periódusból paticsos omladék alatt, agyagfal alapozás maradványai kerültek napvilágra. A terület délnyugati részén egy kövekkel kirakott kutat találtunk. Teljesen feltárni sajnos a

some places. There were two relatively large post holes on the northern side. Several firing places could be observed on the clay floors (only discolorations appeared in the lower ones), and the remains of a collapsed oven were found on the uppermost level. Many nails and several horseshoe fragments were recovered from the burnt dauby parts, so we suppose that the building was a farrier's workshop. The significance of the area in the Roman period was defined by the limes road, which ran approximately along present day Fő Street. (KABA 1963, 259-298.) The fragment of the road forking from it towards the west was found in the neighbouring lot under 24 Tölgyfa Street. (MADARASSY 1994, 88., 121/10.) Layers from the 1st century, a stone building and a part of a medieval cemetery were unearthed south of the lot during rescue excavations on the southern side of Feketesas Street. (KÉRDŐ-KOVÁCS 2000/2, 76-82.) This last year, a Roman stony level was found under the medieval road with the debris of roof tiles on its southern side. The walls of the building could be observed only in the line left by the removed walls. From an earlier

feltörő víz miatt nem tudtuk, de a belőle előkerült girland díszes falfestmény töredék arra utal, hogy itt jelentős, díszes kivitelezésű épületeknek kellett állni a 2-3. században.

A Víziváros Duna menti szakasza az őskorban is intenzíven lakott volt. A környékről több bronz- és keltakori lelőhelyről van tudomásunk és 1999 telén területünk tőszomszédságában, a Bem József utca 3.-Feketesas utca 4. szám alatti telken végzett leletmentés is felszínre hozott bronzkori telepnyomokat. (KÉRDŐ-KOVÁCS 2000/2, 1. kép)

A területen feltárt legidősebb régészeti jelenségek a későbronzkorból származnak. A körülbelül 100-102 méteres (Af.) magasságban jelentkező egykori humusz szintből a későbbi időszakokban nem bolygatott zónákban számos, a sárga altalajba beásott őskori gödröt, gödörkomplexumot sikerült dokumentálnunk. Közülük is kiemelkednek a 159., és 350. faszén- és hamucsíkos betöltésű objektumok, melyek beásási szintjén valószínűleg összedőlt kőkemence maradványait találtuk. A gyűjtött kerámiatöredékek (árkolt váll- és behúzott, turbántekercses peremű tálak töredékei) egyértelműen a későbronzkori urnamezős kultúra időszakára tehetők.

H. Kérdő Katalin – Kovács Eszter – Szilas Gábor

period, the remains of a clay wall foundation was observed under the dauby debris. In the south-western part of the area, a well with a stone lining was found. Regrettably, it could not be entirely unearthed because of the appearance of ground water. A fragment of wall painting with a garland ornament suggests that a large, richly ornamented building must have stood here in the 2nd-3rd centuries.

The stretch of the Víziváros along the Danube was intensively inhabited during prehistoric times as well. Several sites from the Bronze Age and the Celtic period are known from the area. The rescue excavations conducted in the winter of 1999 on lot 3 Bem József Street – 4 Feketesas Street, adjoining our area, also uncovered settlement traces from the Bronze Age. (KÉRDŐ-KOVÁCS 2000/2, fig. 1.)

The oldest archaeo-logical features in the area came from the Late Bronze Age. Many prehistoric pits and pit complexes were observed in the zones that were not disturbed in later periods. They appeared in the contemporary humus layer at a height of about 100-102 m (a.A.s.l.) and extended into the yellow virgin soil. Numbers 159 and 350 were

Irodalom/References:

KABA 1963 – KABA M.: Római kori épületmaradványok a Király fürdőnél. Budapest Régiségei 20 (1963)

KÉRDŐ-KOVÁCS 2000/1 – H. KÉRDŐ K. – KOVÁCS E.: Budapest, II. ker., Tölgyfa u. 3.-Henger u. 2. Aquincumi füzetek 6 (2000)

KÉRDŐ-KOVÁCS 2000/2 – H. KÉRDŐ K. – KOVÁCS E.: Kutatások a vízivárosi tábor és vicusának körzetében. Aquincumi füzetek 6 (2000)

MADARASSY 1994 – Régészeti Füzetek Ser. I. 46. (1994)

Budapest II. ker., Ürömi út 45. – II. ker., Szépvölgyi út 32. (Hrsz.: 14874)

Kárpáti Zoltán ásatásvezetésével a II. Ürömi út 45. és Szépvölgyi út 32. számú telkeken kis időeltolódással, nagyjából egy időben végeztük el az építkezéseket megelőző feltárásokat. A két telek határához közel egy északkelet – délnyugati irányú, erősen visszabontott római fal alsó kősorának maradványát tártuk fel. A későbbi bolygatások miatt semmilyen korabeli szintet nem tudtunk megfigyelni.

R. Facsády Annamária

different from the others. These pits contained charcoal and banded ash fills and what were probably the remains of a collapsed stone oven was found at the level from which they were dug. The sherds collected there (channelled shoulder fragments and bowls fragments with spiral channelling and inverted rims) certainly date them to the period of the Late Bronze Age Urnfield culture.

*Katalin H. Kérdő – Eszter Kovács –
Gábor Szilas*

Budapest II, 45 Ürömi Street – II, 32 Szépvölgyi Road (Lot reg. no.: 14874)

Excavations preceding construction work were conducted by the author and Zoltán Kárpáti at approximately at the same time in District II Budapest at 45 Ürömi Street and 32 Szépvölgyi Road. The remains of the lowermost row of stones from a dismantled Roman wall running in a northeast – southwest direction, was discovered near the border of the two lots. Modern disturbances hampered the observation of contemporary levels.

Annamária R. Facsády

Budapest, III. ker., Kórház utca-Szentendrei út sarok (Hrsz: 18068)

A régészetileg védett területen a Kórház utcai már épülő új irodaházhoz vezető új forgalmi kapcsolat létesítését tervezték. Ez a tervezett beruházás földmunkákat és új műemléki bemutatás lehetőségét is tartalmazta. A Globe 3 Kft. megbízásából a BTM Aquincumi Múzeuma március 21-e és április 28-a között itt régészeti megfigyeléseket végzett.

Eredmények:

1. A közművek hitelesítő árkaiban téglatörmelékcs réteget, egy késői terrazzo padló és a déli porticusfal maradványait dokumentáltuk. (SZIRMAI-ALTMANN 1976, 233-247.; SZIRMAI 1980, 187-200.)

2. A Flórián téri aluljáró északkeleti rámpájának földmunkái során előkerült az aquincumi 2-3.századi legio táborhoz tartozó thermae maiores északi támpilléres záró falának újabb szakasza Atszf 103.70 méteren. (KABA 1991, 94.) A fal felmenő része csak a keleti metszetben maradt meg. Falszélesség: 1.20 méter. Kötőanyag: habarcs. A felmenő fal déli oldalán, úgynevezett befelé forduló 75 centiméter széles támpillért nagy sárga homokkőből faragott kváderkövekből építették. A fehér, kemény mészkövekből ké-

Budapest III, corner of Kórház Street and Szentendrei Road (Lot reg. no.: 18068)

The establishment of a new approach road to the new office building, already under construction in Kórház Street, was designed to fall in archaeologically protected territory. The designs for the developments included the earth moving work and an opportunity for presenting monuments. The Aquincum Museum of the BTM made archaeological observations, commissioned by the Globe 3 Kft. between March 21 and April 28, 2000.

Results:

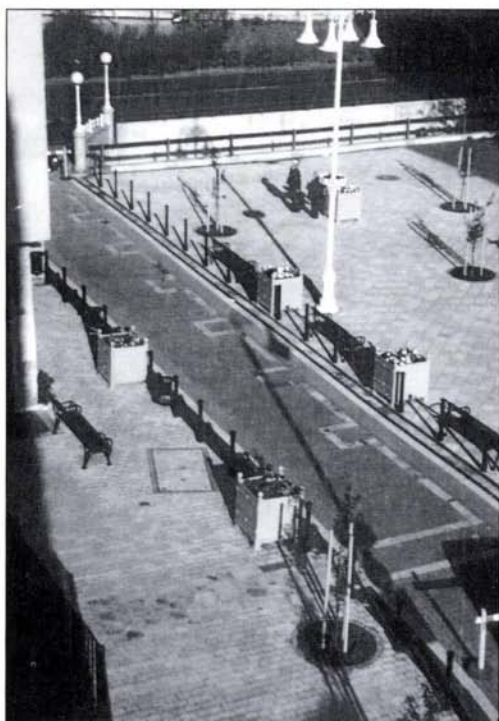
1. A layer of brick debris as well as the remains of a late terrazzo floor and the southern porticus wall could be documented in the test trench of the public utilities. (SZIRMAI-ALTMANN 1976, 233-247.; SZIRMAI 1980, 187-200.)

2. During the earth moving work for the northeastern ramp of the underground passageway at Flórián square, a new section of the northern buttressed end wall of the Thermae Maiores in the Aquincum legionary fortress dating to the 2nd-3rd centuries were found at a height of 103.70 m a.s.l. (KABA 1991, 94.) The verti-

szült alapfal 2.70 méter széles. Itt, a rámpa északi, további földmunkáinál az említett északi támpilléres záró fal északi falsíkjától 3.80 méterre északra, előkerült a déli porticusfal is Atszf 104,00 méteren. A porticusfal 1 méter széles, fehér, szabálytalan alakú mészkövekből rakták. Az említett falak pusztulása már nem rögzíthető az újkori jelenségek miatt, és a hozzájuk tartozó külső, belső szinteket is az újkori feltöltés pusztította el. A rámpa további északi földmunkái a régészeti jelenségeket nem érintették, mert a mai járószint észak felé egyenletesen emelkedik. Említésre méltó lelet nincs.

3. A BTM hozzájárulásával a rámpánál a körülbelül húsz éve kialakított falimitáció elbontásra került. A Flórián téri aluljáró két új rámpafalába bemutatásra kerültek a most napvilágra került északi támpilléres záró fal újabb maradványai – imitációval. A Kórház utca vonalában pedig a mai felszínen – eltérő színű burkolattal/kontúrral – jelezték a fürdő északi és keleti záró falát (1. kép)

cal wall survived only in the eastern section. The width of the wall was 1.20 m. The binding matrix was mortar. On the southern side of the vertical wall, a 75 cm wide inward turning buttress was built of large, yellow sandstone ashlars. The foundation wall, built of white, solid limestone, was 2.70 m wide. The southern porticus wall

1. kép: A thermae maiores északi és keleti támpilléres falának jelzése – kontúrral (madártávlatból)

Fig. 1.: The indication of the northern and eastern buttressed walls of the Thermae Maiores – in contour (from an areal perspective)

az úgynevezett OTP ház északi kerítéséig. (ZSIDI 1996, 11.)

Szirmai Krisztina

Irodalom/References:

KABA 1991 – KABA M.: *Thermae maiores legionis II. adiutricis*. Budapest (1991)

SZIRMAI-ALTMANN 1976 – SZIRMAI K.-ALTMANN J.: Előzetes jelentés a ferencesek temploma és a via praetoriától északra húzódó római kori épületmaradványok régészeti kutatásáról. Budapest Régiségei 24 (1976) 233-247.

SZIRMAI 1980 – SZIRMAI K.: Kutatások az aquincumi 2-3. századi legiós tábor északi részén 1973-1977-ben. ArchÉrt 107 (1980) 187-200.

ZSIDI 1996 – ZSIDI P.: *Római kori műemlékek*. Budapest (1996) TKM 546.

Budapest, III. ker., Kórház utca 7-9.
(Hrsz.: 180267/9, 18024/3)

Ezen a területen a DIREKT Távhővezetéképítő Kft., a régészeti leg védett területre a távfűtést bekötő árok földmunkáit tervezte.

A várható földmunkák keleti szomszédságában, az aquincumi legio tábor keleti kapuja, (NÉMETH

was also found at a height of 104.00 m a.A.s.l., 3.80 m north of the northern front of the northern buttressed closing wall during the course of construction activities on the northern side of the ramp. The 1 m wide porticus wall was made of white irregular limestone blocks. The destruction of the above mentioned walls cannot be dated because of modern features. The connected inner and external floor levels were also destroyed by modern fill. The remaining building work in the northern part of the ramp did not affect archaeological features since the present floor level gradually rises northwards. No finds of any significance were found.

3. The BTM agreed to pull down of the reconstruction of the wall built by the ramp some twenty years ago. The recently discovered remains of the northern buttressed end wall are presented, with reconstruction, in the two new ramp walls of the underground passageway at Flórián square. The northern and eastern end walls of the bath were indicated with a different colour flagstone/contour on Kórház Street (*Fig. 1.*) up until the northern fence of the OTP building. (ZSIDI 1996, 11.)

Szirmai Krisztina

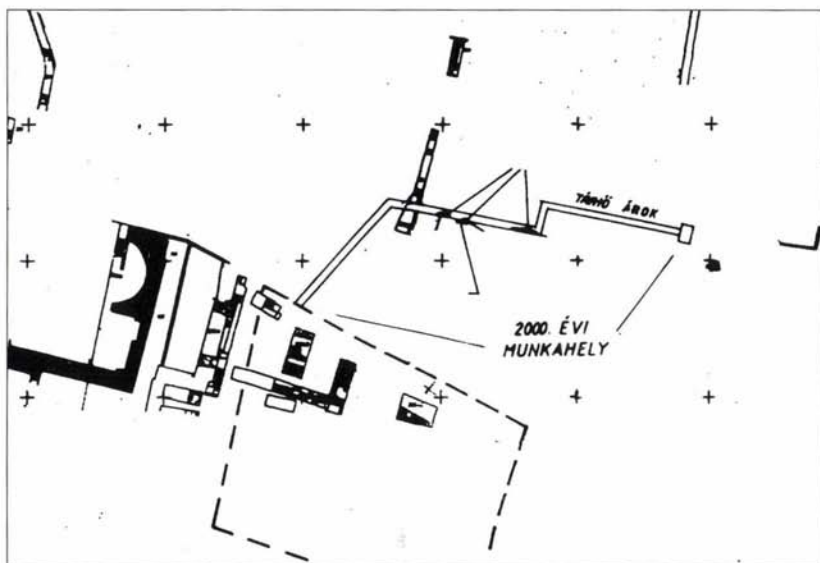
1986, 20.), északnyugatra pedig egy késő római templom (PÓCZY 2000, 19-21.) és egy 13-14. századi ferences kolostor bemutatott maradványai láthatók. (SZIRMAI-ALTMANN 1976, 233-247.)

A földmunkákat szeptember 21 és október 6 között végezték el. A tervezett szakaszon főleg újkori beépítettség jelentkezett, de egyes helyeken a mai felszín alatt 50-70 centiméter mélyen átlagosan 4 centiméter vastagságban téglatörmelékcs rétegnyomai, valamint 1.50 méter hosszan sárga, római sóderreteg maradványai mutatkoztak átl. Atszf. 105.60-80 méter között. (1. kép)

Budapest III, 7-9 Kórház Street
(Lot reg. no.: 180267/9, 18024/3)

The Direkt Távhővezetéképítő Kft. planned the earthmoving work for a ditch for district heating pipes in this archaeologically protected territory.

On the eastern side of the planned earthworks, the preserved ruins of the Eastern gate of the Aquincum legionary fortress (NÉMETH 1986, 20.) can be seen, while to the northwest the ruins of a late Roman temple (PÓCZY 2000, 19-21.) and a Franciscan monastery from the 13-14th centuries are preserved. (SZIRMAI-ALTMANN 1976, 233-247.)

1. kép: Helyszínrajz a régészeti megfigyelésről
Fig. 1.: Ground plan of the observed features

Ezek a jelenségek a praetentura beépítettségének planírozását igazolják. A téglatörmelékeny réteg aljáról pedig sárga mázas és szürke oldaltöredékeket tettünk el. A kiásott végleges szint (Atszf 105.30 méter) alatt húzódó régészeti maradványok nem sérültek meg, nem pusztultak el.

Szirmai Krisztina

Irodalom/References:

SZIRMAI-ALTMANN 1976 – SZIRMAI K.-ALTMANN J.: Előzetes jelentés a ferencesek temploma és a via praetoriától északra húzódó római kori épületmaradványok régészeti kutatásáról. Budapest Régiségei 24 (1976) 233-247.

NÉMETH 1986 – M. NÉMETH: Denkmäler des Legionslagers von Aquincum. Budapest (1986)

PÓCZY 2000 – PÓCZY K.: Ókeresztény templomok Aquincumban. Ókeresztény emlékek Aquincumban. (szerk. Zsidi P.) Budapest (2000) 19-21.

Budapest, III. ker., Hajógyársziget (Hrsz.: 18386/1)

2000. november 20-án a Duna rendkívül alacsony vízállásakor a Hajógyársziget-Kissziget keleti oldalán (a hajó

The earth moving work was carried out between September 21 and October 6, 2000. Mostly the remains of modern dwellings appeared in the area, although, in some places, traces of a layer with brick fragments could be followed down to an average thickness of 4 cm, 50-70 cm under the surface while the remains of a yellow, Roman gravel level was observed along 1.5 m, at a height of 105.60-80 m a.s.l.

These features are the remains of the levelling of the dwelling of the praetentura. Grey wall fragments and sherds with yellow glaze were collected from the bottom of the layer with brick debris. The archaeological remains under the ultimate depth of the modern earthworks (105.30 m a.s.l.) were not damaged or destroyed.

Krisztina Szirmai

Budapest III, Hajógyársziget (Lot reg. no.: 18386/1)

Posts laid down in rows perpendicularly to the bank were observed in the area of the governor's palace on the eastern side of the Hajógyársziget – Kissziget during a period when the water levels of the Danube were extremely low, on the 20th of

gyár szigeti öböl nyugati partján) a helytartói palota térségében a víz partjára merőleges sorokban levert cölöpöket figyelhettünk meg. A cölöpöket nagyjából 18 csoportra lehetett elkülöníteni, az egyes csoportokban 6-20 darab, összesen mintegy 120 cölöp mutatkozott. Észak felől a legelső cölöp a sólyatér déli végénél került elő, amely nagyjából a palota főépületének déli falával esett egy vonalba. A cölöpöket innen számítva mintegy 200 méteres szakaszon lehetett követni. Korhatározó lelet nem került elő, feltárássra nem is volt lehetőségünk, geodéziai felmérést és fotódokumentációt készítettünk. Két cölöpöt vizsgálatra kiemeltünk.

Németh Margit

**Budapest, III. ker., Bécsi út 178.
(Hrsz.: 16888/3)**

A Budapest, III. Bécsi út 178. számú telken a beruházást megelőzően, a készülő épület terveinek ismeretében szondázó kutatást végeztünk 2000. április 3-7 között. A terület Bécsi út menti, nyugati részén, a tervezett szervizépület helyén húzott kutatóárkok a tervezett alapozás megadott szintjéig, Bf 109,50-ig régészeti jelenséget nem tartalmaztak.

R. Facsády Annamária

November 2000. The approximately 120 posts could be divided into about 18 groups, each with 6-20 posts. The first post from the north appeared at the southern end of the boat-yard, which is approximately in line with the southern wall of the main building of the palace. From this point, the posts could be followed to a distance of about 200 metres. No find were found which could help date these post rows, there was no opportunity to excavate. Geodetic survey was carried out and photographs were taken. Two posts were taken away for analysis.

Margit Németh

**Budapest III, 178 Bécsi Road (Lot
reg. no.: 16888/3)**

Test excavations were conducted prior to development between April 3 – 7, 2000 on lot 178, Bécsi Road, Budapest, District III. The excavations were adjusted to the plans of the construction work. The trenches, extending along the western side of Bécsi Road in the area of the future garage building, did not contain any archaeological finds down to the given level of the foundation pit at Bf 109.50.

Annamária R. Facsády

Budapest, III. ker., Szőlőkert köz 7.
(Hrsz.: 18878/1)

Kerítésépítés földmunkáihoz kapcsolódóan végeztünk feltárást a telken. A kerítésárkon kívül még egy szelvény nyitására is volt lehetőségünk.

A szelvényben objektum nem mutatkozott, viszont a humuszos talajból közép és főleg római kori kerámia töredékek kerültek elő. Jól kivehető volt az eredeti talaj lejtése dél-nyugat felé.

A kerítésalap árkában a nyugati részben kisebb – talán fa szerkezetű építményhez tartozó – beásások, valamint a keleti részen vízelvezető keskeny árkok rajzolódtak ki. Leletanyag (római kori) elsősorban az árkocskák környékéről kerültek elő.

Az előkerült objektumok a Csikós utca- Kaszás dűlő, illetve a Szőlőkert utcai római kori villagazdaság részét alkothatta, ennek *villa rustica* részéhez tartozhatott.

Zsidi Paula

Budapest III, 7 Szőlőkert Lane (Lot
reg. no.: 18878/1)

Excavations were conducted in connection to earth moving work for fence building. One more trench could be opened beside the ditch for the fence.

No feature appeared in the trench, although some sherds from the Middle Ages but mostly from the Roman period were collected in the humus. The original surface sloped to the southwest.

Smaller pits, probably from a wooden construction, were found in the western part of the ditch dug for the foundation of the fence. Narrow water channels were outlined in the eastern part. The find material (Roman period) was recovered mainly from the vicinity of the narrow channels.

These recovered features were probably associated with the Roman period villa farm, a *villa rustica* unearthed on Csikós Street, Kaszás-dűlő and Szőlőkert Street.

Paula Zsidi

Budapest, III. ker., Zsófia utca 7.
(Hrsz.: 22995/5)

A VELUX Magyarország Kft. felkérésére 2000. októberében végeztünk feltárást az aquincumi polgárváros amphiteatrumatól északra, a Zsófia utca 7 számú telken. Segítségünkre voltak az 1994-ben a Zsófia utca 1-3. (ZSIDI 1995, 69-72.) és az 1998-ban a Zsófia utca 16. (ZSIDI 1998, 143-144.) alatt végzett leletmentések, amelyek során római kori földbe-mélyített jelenségek, gerendanyomok, illetve korai hamvasztásos sírok kerültek elő.

Az épület helyén húzott öt, észak-déli irányú szelvényben a felső, újkori törmelékes, és szórványosan római kerámiát is tartalmazó réteg volt. Alatta sárga, agyagos szint következett, melyben földbe-mélyített jelenségek nyomai mutatkoztak: körülbelül 6-10 centiméteres, rendszert nem mutató karólyukak, egy-egy nagyobb gödör és egy szabályosabb rácsszerkezet nyomai (talán faszervezet lenyomata). Leletanyag nem került elő. Az említett jelenségekhez tartozó római kori szint azért nem volt már sehol sem megfigyelhető, mert az újkori feltöltés során a sárga agyagos altalajig megbolygatták a területet és a jelenségeknek is csak a legalját sikerült megfognunk.

Budapest III, 7 Zsófia Street, Lot
reg. no.: 22995/5

Excavations were conducted north of the amphitheatre of the Aquincum Civil Town on lot 7 Zsófia Street at the request of the VELUX Magyarország Kft. in October 2000. The rescue excavations conducted at 1-3 Zsófia street in 1994 (ZSIDI 1995, 69-72.) and at 16 Zsófia Street in 1998 (ZSIDI 1998, 143-144.) helped our work. During these excavations, Roman period semi-subterreanean features, traces of beams and early cremation burials were unearthed.

Five north-south oriented trenches were opened in the lot. The top layer contained modern rubble and scattered Roman pottery. A yellow, clayey layer followed containing the outlines of semi-subterreanean features: about 6-10 cm post holes scattered unsystematically, some larger pits and the traces of a more regular grid system (perhaps the imprint of a wooden structure). No find material was came to light. The Roman period level contemporary to the above features could no longer be observed since the area was disturbed down to the yellow clayey virgin soil, and only the very bottoms of the features were observable.

Szabályos objektumként csak a telek déli részén jelentkező, keletnyugati irányban húzódó három, egymással párhuzamosan elhelyezkedő gerendalenyomat-sor volt értékelhető. A bontás során innen paticsdarabok, és egy római, fehér színű üvegedény füle került elő, illetve néhány esetben a gerendanyomok alatt kisebb cölöpök, karók helyeit lehetett megfigyelni. A konstrukció a szegényes leletanyag miatt egyelőre nem keltezhető.

A feltárást a jövő év folyamán folytatjuk, mivel a kivitelezők további földmunkák elvégzését tervezik (közműárkok kiásása).

Láng Orsolya

Irodalom/References:

ZSIDI 1995 – ZSIDI P.: Hamvasztásos sírok az aquincumi polgárvárosi amphiteatrumtól északra. Aquincumi füzetek 2 (1995)

ZSIDI 1998 – ZSIDI P.: Budapest, III. ker. Zsófia utca 16. Aquincumi füzetek 5 (1998)

The only regular feature discovered was composed of an imprint series of three parallel beams lying in an east-west direction in the southern part of the lot. Daub fragments, and the handle of a white, Roman glass vessel were found here in the course of clearing, while the traces of smaller posts and stakes could be observed under the imprints of the beams. These few finds were not enough to date the construction.

Next year, the excavations will be continued since the contractors plan to go on with earth working (digging of ditches for public utilities).

Láng Orsolya

A 2000. évi feltárások közreműködői

Altmann Júlia (BTM Középkori Osztály) – régész
Babos Károly (ELTE) – növényhatározás (fa)
Bessenyei Brigitta (MTA Régészeti Intézet) – archeobotanika
Beszédes József (BTM Aquincumi Múzeum) – régész
Bugán Adél (BTM Aquincumi Múzeum) – szerződéses régész
Busi György (BTM Aquincumi Múzeum) – geodéta
Csengery Gábor – geológushallgató
Csernus Erzsébet (BTM Ős- és Népvándorláskori Osztály) – rajzoló
Dálnoki Orsolya (ELTE Régészet Tsz.) – archeobotanikai adatszolgáltatás
Endrődi Anna (BTM Ős- és Népvándorláskori Osztály) – régész
Forró László (ELTE) – régészhallgató
Fuchs György – történészhallgató
Füleky György (Szt. István Egyetem) – talajtan
Gryneus András (ELTE Régészet Tsz.) – dendrokronológiai adatszolg.
György László – régészhallgató
Gyulai Ferenc – földminta archeobotanika
Gyuricza Anna (BTM Adattár) – régész
Harsányi Eszter – régészhallgató
Hárshegyi Piroska – régészhallgató
Hegyi Ferenc (BTM Ős- és Népvándorláskori Osztály) – fotós
H. Kérdő Katalin (BTM Aquincumi Múzeum) – ásatásvezető régész, területi felelős
Horváth László András (BTM Ős- és Népvándorláskori Osztály) – régész
Horváth M. Attila (BTM Ős- és Népvándorláskori Osztály) – régész
Horváth Tünde – technikus
Horváth Zoltán (BTM Aquincumi Múzeum) – videó
Kalász Nándor – történészhallgató
Kárpáti Zoltán (BTM Középkori Osztály) – régész
Kiss Csaba – régészhallgató

Participants in the excavations in 2000

Júlia Altmann (BTM Dept. Medieval Studies) – archaeologist
Károly Babos (ELTE) – botanical identification (wood)
Brigitta Bessenyei (MTA Inst. of Archaeology) – archaeobotanical analyst
József Beszédes (BTM Aquincum Museum) – archaeologist
Adél Bugán (BTM Aquincum Museum) – archaeologist
György Busi (BTM Aquincum Museum) – geodesy
Gábor Csengery – geology student
Erzsébet Csernus (BTM Dept. of Prehistory and Protohistory) – technical drawing
Orsolya Dálnoki (ELTE Dept. of Archaeology.) – archeobotanical data
Anna Endrődi (BTM Dept. of Prehistory and Protohistory) – archaeologist
László Forró (ELTE) – archaeology student
György Fuchs – history student
György Füleky (Szt. István University) – pedologist
András Gryneus (ELTE Dept. of Archaeology) – dendrochronological data
László György – archaeology student
Ferenc Gyulai – archaeobotanical analyst
Anna Gyuricza (BTM) – archaeologist
Eszter Harsányi – archaeology student
Piroska Hárshegyi – archaeology student
Katalin H. Kérdő (BTM Aquincum Museum) – archaeologist, field director
András László Horváth (BTM Dept. of Prehistory and Protohistory) – archaeologist
Attila M. Horváth (BTM Dept. of Prehistory and Protohistory) – archaeologist
Tünde Horváth – technician
Zoltán Horváth (BTM Aquincum Museum) – video
Nándor Kalász – history student
Zoltán Kárpáti (BTM Dept. of Medieval Studies) – archaeologist
Csaba Kiss – archaeology student

- Kocsis László (Magyar Nemzeti Múzeum) – ásatásvezető régész
 Komjáthy Péter (BTM Aquincumi Múzeum) – fotós
 Koós István – régész asszisztens
 Kovács Borusi Ágnes – régész
 Kovács Erika – ásatási technikus
 Kovács Eszter (BTM Középkori Osztály) – régész
 Kovács Tibor (BTM Aquincumi Múzeum) – ásatási technikus
 Kubin, Peter – régészhallgató
 Laczkovich Bori (ELTE) – régészhallgató
 Láng Orsolya (ELTE) – régészhallgató
 Lampert Rózsa (OMVH) – területi felügyelő
 Lassányi Gábor (ELTE) – régészhallgató
 Lastovičková, Vera – régészhallgató
 Lóki Dániel – ásatási technikus
 Madarassy Orsolya (BTM Aquincumi Múzeum) – ásatásvezető régész, területi felelős
 Málík Éva (BTM Aquincumi Múzeum) – rajzoló
 Márton András (ELTE) – régészhallgató
 Márton Péter (ELTE Geofizikai Intézet) – archeomágneses vizsgálatok
 Medzihradszky Zsófia – pollenvizsgálat
 Molnár Orsolya – ásatási technikus
 Nagy Alexandra – ásatási technikus
 Németh Margit (BTM Aquincumi Múzeum) – régész, területi felelős
 Oláh Beatrix (BTM Aquincumi Múzeum) – restaurálási leletelőkészítés
 Papp Tímea – művészettörténet hallgató
 Pásti Katalin – rajzoló
 Pásztor Angelika (ELTE) – régészhallgató
 Reményi László (ELTE) – egyetemi hallgató
 R. Facsády Annamária (BTM Aquincumi Múzeum) – ásatásvezető régész, területi felelős
 Sárosi Edit – régészhallgató
 Sátay Emese – történéshallgató
 Schilling László (ELTE) – régészhallgató
 Schneider Ágnes – rajzoló, ásatási technikus
 Schweitzer Ferenc (MTA Földrajztudományi Intézet) – geomorfológia
 Siklósi Zsuzsa (ELTE) – régészhallgató
 Somorjai Szabolcs (ELTE) – régészhallgató
- László Kocsis (Hungarian National Museum) – archaeologist, field director
 Péter Komjáthy (BTM Aquincum Museum) – photographer
 István Koós – archaeology assistant
 Ágnes Borusi Kovács – archaeologist
 Erika Kovács – excavation assistant
 Eszter Kovács (BTM Dept. of Medieval Archaeology) – archaeologist
 Tibor Kovács (BTM Aquincum Museum) – excavation assistant
 Peter Kubin – archaeology student
 Bori Laczkovich (ELTE) – archaeology student
 Orsolya Láng (ELTE) – archaeology student
 Rózsa Lampert (OMVH) – field manager
 Gábor Lassányi (ELTE) – archaeologist
 Vera Lastovičková – archaeology student
 Dániel Lóki – excavation assistant
 Orsolya Madarassy (BTM Aquincum Museum) – archaeologist, field director
 Éva Málík (BTM Aquincum Museum) – technical drawing
 András Márton (ELTE) – archaeology student
 Péter Márton (ELTE Dept. of Geophysics) – archaeomagnetic analysis
 Zsófia Medzihradszky – pollen analysis
 Orsolya Molnár – excavation technician
 Alexandra Nagy – excavation technician
 Margi Németh (BTM Aquincum Museum) – archaeologist, field director
 Beatrix Oláh (BTM Aquincum Museum) – find-preparation for conservation
 Tímea Papp – art history student
 Katalin Pásti – technical drawing
 Angelika Pásztor (ELTE) – archaeology student
 László Reményi (ELTE) – history student
 Annamária R. Facsády (BTM Aquincum Museum) – archaeologist, field director
 Edit Sárosi – archaeology student
 Emese Sátay – history student
 László Schilling (ELTE) – archaeology student
 Ágnes Schneider – technical drawing, excavation assistant
 Ferenc Schweitzer (MTA Institute of Geography) – geomorphology
 Zsuzsa Siklósi (ELTE) – archaeology student
 Szabolcs Somorjai – archaeology student

Szathmári László – antropológiai elemzés
Szentirmai Katalin (BTM Aquincumi
Múzeum) – videó
Szilas Gábor (BTM Ős- és Népvándorláskori
Osztály) – régész
Szirmai Krisztina (BTM Aquincumi Múzeum)
– ásatásvezető régész, területi felelős
Szu Gabriella – szerződéses ásatási technikus
Tézer Zita (ELTE) – régészhallgató
Tihanyi Bence (BTM Középkori Osztály) –
fotós
Toma Adrienn – rajzoló
Ujvári Gábor (BTM Restaurátor Osztály) –
restaurátor
Vadas Szilvia – tanuló
Vándor Andrásné – geodéta
Veres Szilvia (ELTE) – régészhallgató
Vida István (ELTE) – régészhallgató
Viemann Zsolt – geodéta
Vindus Melinda – ásatási technikus
Winkler Mónika (ELTE) – régészhallgató
Zandler Krisztián (ELTE) – régészhallgató
Zsidi Paula (BTM Aquincumi Múzeum) –
ásatásvezető régész, területi felelős
A göttembörgi egyetem diákjai

László Szathmári – anthropology analysis
Katalin Szentirmai (BTM Aquincum Museum)
– video
Gábor Szilas (BTM Dept. of Prehistory and
Protohistory) – archaeologist
Krisztina Szirmai (BTM Aquincum Museum)
– archaeologist, field director
Gabriella Szu – excavation technician
Zita Tézer (ELTE) – archaeology student
Bence Tihanyi (BTM Dept. of Medieval
Studies) – photographer
Adrienn Toma – technical drawing
Gábor Ujvári (BTM Dept. of Restoration) –
restorer
Flóra Vadas – student
Andrásné Vándor – geodesy
Szilvia Veres – archaeology student
István Vida (ELTE) – archaeology student
Zsolt Viemann – geodesy
Melinda Vindus – excavation assistant
Mónika Winkler (ELTE) – archaeology student
Krisztián Zandler (ELTE) – archaeology student
Paula Zsidi (BTM Aquincum Museum) –
archaeologist, field director
Gottenburg University students

A 2000. évi feltárások megbízói és támogatói

AUCHAN Magyarország Kft.
Budaörs, Sport utca 2-4. H-2040
(Dunakeszi, Székesdűlő, Budapest, III. ker.,
Szentendrei út 101-115.)

BALLA György, DÖMÖK László, MORVAY Béla
magánszemélyek
(Budapest, III. ker., Bécsi út 62.)

BAUMAX-X Magyarország Kft.
Budapest, Soroksári út 86. H-1095
(Budapest, III. ker., Filatorai gát)

BERTÉP Kft.
Budapest, Lajos utca 154-156. H-1036
(Budapest, III. ker., San Marco utca 32.)

BETÉRŐ A SEKRESTYÉSHEZ Étterem
Budapest, XXII. ker., Szabadság utca 1. H-1225
(Budapest, XXII. ker., Nagytétény)

BUDAFOK-TÉTÉNY Budapest XXII. kerület
Önkormányzata
(Budapest, XXII. ker., Nagytétény)

BUDA FOREST Kft.
Budapest, Keleti Károly utca 15/c H-1024
(Budapest, II. ker., Űrömi út 45.)

BUDAPEST GYÓGYFÜRDŐI ÉS HÉVIZEI Rt.
Budapest, XIII. ker., Népfürdő utca 38. H-1138
(Budapest, III. ker., Római strandfürdő)

BUID-UP Kft.
Budapest, Szépvölgyi út 70. H-1025
(Budapest, III. ker., Forrásliget lakópark 2.
sz. ter.-Pusztakúti út)

CITRO'N NAGY Kft.
Budapest, Könyves K. krt. 22. H-1097
(Budapest, III. ker., Bécsi út 178.)

Employers and patrons of the Excavations in 2000

CRANIUM Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
Budaörs, Sport utca 6. H-2040
(Budapest, III. ker., Pusztakúti út –
Csillaghegyi lakópark)

DIREKT Távhővezetéképítő Kft.
Budapest, Kunigunda utca 15. H-1037
(Budapest, III. ker., Kórház utca 7-9.)

ENTEL Műszaki Fejlesztési Kft.
Budapest, Gutenberg tér 2. H-1088
(Budapest, II. ker., Szépvölgyi út 32.)

FISCHER-BAU Kft.
Nyergesújfalu, Munkácsy liget 37. H-2536
(Budapest, III. ker., Bécsi út 123., Vályog utca 6.)

GLOBE 3 Ingatlanfejlesztő Kft.
Budapest, Teréz krt. 41. H-1067
(Budapest, III. ker., Szentendrei út-Kórház
utca)

GRAPHISOFT R & D Rt. Számítástechnikai
Fejlesztő Rt.
Budapest, Záhony utca 7. H-1031
(Budapest, III. ker., Záhony utca 7.)

HOME PAYMENTS Kft.
Budapest, V. ker., Alkotmány u. 23. H-1054
(Budapest, III. ker., Bécsi út 80.)

IMMOBIL INVEST 2001. Kft.
Budapest, Nádor utca 19. H-1051
(Budapest, III. ker., Kiscelli u. 74.)

KARIATIDÁK Ingatlanforgalmazó és
Beruházó Kft.
Veszprém, Szeglethy út 7. H-8200
(Budapest, II. ker., Kacska utca 7.)

KŐVÁR 2000 Bt.
Budapest, V. ker., Ungvár u. 39. H-1142
(Budapest, III. ker., Bécsi út 62.)

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
Budapest, VIII. ker., Múzeum körút 14/16. H-1088
(Budapest, XXII. ker., Nagytétény)

MARGIT PALACE Kft.
Budaörs, Puskás Tivadar utca 11. H-2040
(Budapest, II. ker., Tölgyfa utca 3. – Henger utca 2.)

MARKET Rt.
Budapest, Corvin krt. 15-17. H-1091
(Budapest, Szőlőkert köz 7.)

NCC – Óbuda Gate Kft.
Budapest, Rózse köz 4. H-1125)
(Budapest, III. ker., Zsigmond tér 13-17.)

ÓBUDA GATE Kft.
Budapest, Rózse köz 4. H-1125
(Budapest, II. ker., Árpád fejedelem útja 26-28., Zsigmond tér 5-7.)

OMVH
Budapest, Táncsis Mihály utca 1. H-1014
(Budapest, Dugovics T. tér 13-17.)

OPUS Építő Kft.
Budapest, Benkő utca 44.
(Budapest, III. ker., Lajos utca 118-120.)

PROPSZT Szerkezetépítő Kft.
Budapest, Zápor utca 4. H-1035
(Budapest, III. ker., Selmeci utca 34., Bécsi út 165.)

QUADER-KŐ Kft.
Vecsés, Berzsényi utca 38. H-2220
(Budapest, III. ker., Bécsi út 62. és 80.)

ROTBURGER söröződe
Pilisvörösvár, Szabadság utca 22.
(Budapest, XXII. ker., Nagytétény)

SZALÉZIAK Don Bosco Társasága
Budapest, Aschner Lipót tér 10. H-1044
(Budapest, III. ker., Bécsi út 173.)

VELUX Magyarország Kft.
Budapest, Zsófia utca 1-3. H-1033
(Budapest, III. ker., Zsófia utca 7.)

Az Aquincumi Múzeum munkatársainak 2000-ben megjelent publikációi

Publications by the Staff of the Aquincum Museum in 2000

(Összeállította: *Hanny Erzsébet és dr. Schwarcz Katalin*)

(Compiled by: *Erzsébet Hanny and dr. Katalin Schwarcz*)

Aquincumi füzetek 6. Aquincum: A BTM Aquincumi Múzeumának ásatásai és leletmentései 1999-ben = Excavations and rescue work at the Aquincum Museum in 1999 / szerk. Zsidi Paula ; - Bp. : BTM, 2000. - 118 p. : ill. ; 20 cm. - (Aquincumi füzetek, ISSN 4 1219-4919, ISSN 4 1219 9427 ; 6.)

Ókeresztény emlékek Aquincumban. A BTM Aquincumi Múzeumának kamarakiállítása a Millennium alkalmából / A kiállítást rend. Póczy Klára, Zsidi Paula; szöveg Madarassy Orsolya et al.; a katalógust szerk. Zsidi Paula ; fotó Komjáthy Péter, Molnár Ilona. - Bp. : BTM, 2000. - 67 p. ill. ; 24 cm. ISBN 9639340030

BESZÉDES József

- Adatok az 1599. évi „tolnai” csata lokalizálásához. - In: Szekszárdi Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve ISSN 0865-5464.- 21. (1999) [2000], p. 271-292.

BUGÁN Adél

- Budapest, III. ker., Graphisoft Park (volt Gázgyár). - In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. - Bp.:BTM, 2000.- p. 111.
- Budapest, III. ker., Szentendrei út 133-135. előtt (Hrsz.: 19343/7). In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. - Bp. : BTM, 2000.- p. 110.

CHOYKE Alice

- A small Neolithic bone chisel from Kompolt-Kistér (Central Hungary). - In: Ósrégészeti Levelek ISSN 1585-1206.- 2. évf. 2. sz. (2000), p. 19-23.
- Bone skates: raw material, manufacturing and use. - In: Antaeus ISSN 0238-0218.-24. (1997-1998) [1999], p. 148-156.
- Bronze Age animal exploitation in the Central Great Hungarian Plain. / - - , Bartosiewicz László. - In: Studies in honour of István Bóna. ActaArchHung ISSN 0001-5210.- 51. (2000), p. 43-70.
- Bronze Age antler and bone manufacturing at Arslantepe (Anatolia). - In: Archaeozoology of the Near East IVA. ARC Publication 32. / szerk. M. Mashkour, H. Buitenhuis,- - . Groningen, 2000. - p. 170-183.
- Comments on the osteological identification of Neolithic bone tools from Switzerland. - In: ActaArchHung ISSN 0001-5210.- 50. (1998) [2000], - p. 233-242.
- Refuse and modified bone from Százhalombatta-Földvár. Some preliminary observations. - In: SAX : Százhalombatta Archaeological Expedition : Annual Report 1. : Field Season 1998. - Százhalombatta : Matrica Museum.

CSONTOS Katalin

- Pannonian plated fibulas. - In: Antaeus ISSN 0238-0218.- 24. (1997-1998) [2000], p. 157-168.

ENDRŐDI Anna

- Cult of Cattle in the Late Copper Age Carpathian Basin. : 32nd International Symposium Archaeometry. May 15-19. 2000 Mexico City, Mexico. In: INAH 2000. p. 39-40.

FACSÁDY Annamária

- Leletmentések az ún. Bécsi úti temető északi részén. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. – Bp. : BTM, 2000. – p. 56-61.
- Római sírkertek Budaújlak déli részén. – In: BudRég ISSN 0133-1892. – 33. (1999) [2000], p. 279-290.
- Válogatás az Aquincumi Múzeum 1999. évi ásatási leleteiből – kiállítási ismertető. – In: Műemlékvédelem ISSN 0541-2439.- 44. köt. 3. sz. (2000), p. 189-190.

GABLER Szilvia

- Falfestmények megóvásának problémái Aquincumban. A kiemelésről a bemutatásig. – Veszprém: MTA-VEAB, 1999-2000. – p. 187-190.

HABLE Tibor

- Budapest, I. ker., Corvin tér 1-3. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. – Bp. : BTM, 2000. – p. 102.
- Sírok és sírkövek a Bécsi úti temetőből / – -, Márton András. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6.- Bp. : BTM, 2000. – p. 20-36.
- Temetőrészlet a Bécsi út keleti oldalán. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. – Bp. : BTM, 2000. – p. 14-19.
- Újabb leletmentés a Nagyszombat utcai amfiteátrumtól délre. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6.- Bp. : BTM, 2000. – p. 37-45.

HORVÁTH László András

- Eine besondere Gefäßform aus der mittleren Bronzezeit. – In: Studies in honour of István Bóna. ActaArchHung ISSN 0001-5210.- 51. (2000), p. 169-183.
- Középső bronzkori leletek Gellénháza-Budai-Szer II. lelőhelyen (Zala megye). / – -, H. Simon Katalin. – In: Savaria. Vas Megyei Múzeumok Értesítője – Szombathely. (1999) p. 193-214.

KABA Melinda

- Aquincum a régészeti ásatások tükrében. – In: Óbuda évszázadai. / Főszerk. Kiss Csongor.- 2. jav., bőv. kiad. – Bp. : Better, 2000. – p. 83-140. ISBN 963 86040 5 0
- Szakkifejezések magyarázata / Gál Éva, – -, Kiss Csongor. – In: Óbuda évszázadai / Főszerk. Kiss Csongor.- 2. jav., bőv. kiad. – Bp. : Better, 2000. – p. 400-404. ISBN963 86040 5 0

KÉRDŐ Katalin, H.

- Beiträge zur Materialuntersuchung der aquincumer Marmordenkmäler. – In: BudRég ISSN 0133-1892.- 33 (1999) [2000], p. 269-278.
- Die neuen Forschungen im Gebiet des Statthalter palastes von Aquincum. – In: Roman Frontier Studies XVII/1997, Zalaú [1999], p. 651/662.
- Budapest, I. ker., Gyorskocsi utca 6. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6.- Bp. : BTM, 2000. – p. 103.
- Budapest, II. ker., Tölgyfa utca 3. – Henger utca 2. / – -, Kovács Eszter. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427 ; 6. – Bp. : BTM, 2000. – p. 104.
- Kutatások a vízvárosi tábor és vicusának körzetében / H. Kérdő Katalin, Kovács Eszter. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427 ; 6 – Bp. : BTM, 2000. – p. 76-82.

MADARASSY Orsolya

- Falfestmények Aquincumban. A gyűjtemény rendezésének problémái. A kiemeltől a bemutatásig. – Veszprém : MTA-VEAB, 1999-2000. – p. 181-186.
- Ókeresztény temetkezések a katonaváros déli temetőjében. – Ókeresztény temetőrészlet a katonaváros déli temetőjében. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp. : BTM, 2000. – p. 34-38.
- Régészeti kutatások az aquincumi katonaváros területén, 1999. – In: Aquincumi füzetek, ISSN 4-1219-9427 ; 6. – Bp. : BTM, 2000. – p. 46-55.

NAGY Margit

- A keresztény jelképek történeti és etnikai háttere a Budapesti Történeti Múzeum népvándorlás kori tárgyain. In: Ókeresztény emlékek Aquincumban / Szerk.: Zsidi Paula – Bp. : BTM, 2000. – p. 43-50., 55-57., 63. ISBN 9639340030
- A népvándorlás kora. In: Óbuda évszázadai / Főszerk. Kiss Csongor.- 2. jav., bőv. kiad. - Bp. : Better, 2000. – p. 141-162. ISBN 963 86040 5 0

NÉMETH Margit

- Budapest, III. ker., Fő tér 1. (Zichy kastély) – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. – Bp. : BTM, 2000.- p. 104-105.
- Pannonien und die römischen Kaiser. – In: Von Augustus bis Attila. Leben am ungarischen Donaulimes. Stuttgart, 2000.- p. 19-22.

PÓCZY Klára

- Aquincum és a kereszténység – történeti és topográfiai keret. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp.:BTM, 2000. p. 7-11.
- Az aquincumi ókeresztény egyházzól. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp.:BTM, 2000. p. 13-16.
- B. Bónis Évára emlékezünk. – In: BudRég ISSN 0133-1892.- 33. (1999) [2000], p. 391-394.
- Kitekintés : A „kereszténység-kontinuitás” kérdése Aquincumban. – Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp.:BTM, 2000. p. 39-41.
- A magyarok ezer esztendeje Rómában : Intézményeink az Örök Városban Szent István király óta napjainkig / szerk. – -, fotó Szelényi Károly. – Bp. – Veszprém : Magyar Könyvek, [2000]. -176 p. ill.; 28 cm. ISBN 963-8210-83-4
- Nagy Tibor (1910-1995). – In: ArchÉrt ISSN 0003-8032. – 123-124. (1996-1997) [2000], p. 187-188.
- Ókeresztény templomok Aquincumban. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp.:BTM, 2000. p. 17-24.
- Tibor Nagy (1910-1995). – In: ActaArchHung ISSN 0001-5210. – 50. (1998) [2000], p. 263-264.
- What the mummy burials in Late Roman Pannonia reveal. – In: Antaeus ISSN 0238-0218.- 24. (1997-1998). -[1999], p. 420-442.

SZILAS Gábor

- Karancsalja-Kápolnahegy – egy újabb magaslati telep a késő bronzkorból. In: Ősrégészeti Levelek ISSN 1585-1206.- 2. évf. 2. sz. (2000), p. 61-65.

SZIRMAI Krisztina

- Az albertfalvai vicus. – In: BudRég ISSN 0133-1892.- 33. (1999) [2000], p. 155-195.
- Bibliographie der wissenschaftlichen Tätigkeiten von T. Nagy. – In: ActaArchHung ISSN 0001-5210. – 50. (1998) [2000], p. 264-269.
- Budapest, III. ker., Kórház utca 6-12. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427; 6. – Bp. : BTM, 2000.- p. 106-107.
- Jelvény (signum) Albertfalváról. – In: ArchÉrt ISSN 0003-8032.- 123-124. (1996-1997) [2000], p. 161-167.

- Nagy Tibor tudományos munkásságának bibliográfiája. – In: ArchÉrt ISSN 0003-8032.- 123-124. (1996-1997) [2000], p. 188-193.
- Newly Discovered Wall-Paintings from the Vicus of Ács-Vaspusztá. – In: CommArchHung ISSN 0231-133X.- (2000), p. 99-108.
- Rec. Navio. The fort and vicus at Brough one Noe, Derbyshire. BAR British Ser. 234. Oxford, 1993. – In: ActaArchHung ISSN 0001-5210.- 50. (1997-1998) [2000], p. 275-276.
- Új katonai tábor nyomai Albertfalván. – In: Aquincumi füzetek, ISSN 4-1219-9427 ; 6).Bp. : BTM, 2000. – p. 83-90.

TOPÁL Judit

- The connection between funerary rites and ethnic groups in the cemeteries of north-eastern Pannonia. : Burial, Society and Context in the Roman World. Oxford, 2000. – p. 196-202.
- Topál Judit: Ókeresztény sírok az Aquincumi katonaváros nyugati temetőjében. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban.- Bp. : BTM, 2000. – p. 32-34, 53-55.

ZSIDI Paula

- 100 éve született Nagy Lajos. – In: ArchÉrt ISSN 0003-8032.- 123-124. (1996-1997) [2000], p. 197-199.
- Aquincum – Konservierung, Präsentation, Rekonstruktion. Der Ziel und der Mittel. – In: Kulturparks : Erbe und Entertainment. / Red.: E. Scherer, I. Slawinski. – St. Pölten, 2000.- p. 47-51.
- Aquincum a legutóbbi évek régészeti kutatásainak tükrében. – In: Óbuda évszázadai / Főszerk. Kiss Csongor.- 2. jav., bőv. kiad. – Bp. : Better, 2000. – p. 385-398. ISBN 963 86040 5 0
- Aquincum. – In: Cinte Murarie di antiche citta del Lazio. Conservazione e valorizzazione del patrimonio architettonico Europeo 1996. Lazio, 2000. p. 39-70.
- Bestattungen am pannonischen Limes. In: Von Augustus bis Attila. Leben am ungarischen Donaulimes. Stuttgart, 2000.- p. 109-115.
- Bevezető. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp.:BTM, 2000. p. 5-6.
- Bevezető az 1999. évi régészeti feltárásokhoz. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427 ; 6.- Bp. : BTM, 2000.- p. 8-13.
- Budapest, III. ker., Szentendrei út 101-115. (volt Házgyár). – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427 ; 6.- Bp. : BTM, 2000.- p. 107-108.
- Budapest, III. ker., Záhony utca (Hrsz.: 19358/2) . – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427 ; 6.- Bp. : BTM, 2000.- p. 108-109.
- Korarómai kori védmű részlete és 2-3. századi kőépület az aquincumi katonavárostól északra. – In: Aquincumi füzetek ISSN 4-1219-9427 ; 6.- Bp. : BTM, 2000.- p. 62-75.
- Temetőelemzési módszerek az aquincumi katonaváros északi temetőjében. – In: ArchÉrt ISSN 0003-8032.- 123-124 (1996-1997) [2000], p. 17-48.
- The question of continuity in Aquincum, the capital of Pannonia Inferior. – In: Antaeus ISSN 0238-0218.- 24. (1997- 1998) [1999], p. 585-592.
- Ókeresztény temetőkápolnák és temetkezések Aquincumban. – In: Ókeresztény emlékek Aquincumban. – Bp.:BTM, 2000. p. 25-31.
- Ókeresztény emlékek Aquincumban. A BTM Aquincumi Múzeumának kamarakiállítását a Millenium alkalmából / A kiállítást rend. Póczy Klára, –; szöveg Madarassy Orsolya et al.; a katalógust szerk. – ; fotó Komjáthy Péter, Molnár Ilona. – Bp. : BTM, 2000. – 67 p. ill. ; 24 cm. – ISBN 9639340030
- Aquincum: A BTM Aquincumi Múzeumának ásatai és leletmentései 1999-ben = Excavations and rescue work at the Aquincum Museum in 1999 / szerk. – ; – Bp. : BTM, 2000. – 118 p. : ill. ; 20 cm. – (Aquincumi füzetek, ISSN 4 1219-4919, ISSN 4 1219 9427 ; 6.)

